

somuncubaba

AYLIK İLİM KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 32 • SAYI: 301 • KASIM 2025 • ISSN:2791-9595

Ümmetin Yaralı Yüzü:
Tefrika ve Çözüm
Yolları

Ramazan ALTINTAŞ

Şemseddin-i Sivâsî'nin
Tarihî ve Mânevî
Şahsiyeti

Kadir ÖZKÖSE

Tarihî ve Kültürel
Yapısıyla Sivas ve
Meydan Camii

M. Nihat MALKOÇ

Osmanlı'da Memur ve
Öğretmenlere Ticaret
Yasağı

İsmail ÇOLAK

Vatana
Sevdalı
Bir Seyyid

Aydın BAŞAR

ISSN:2791-9595

DİVÂN-I HULÛSİ MOBİL UYGULAMASI YAYINLANDI!

20.Yüzyıl Mutasavvıf Dîvân Şâiri
Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi'nin
Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eseri
Mobil Uygulamaya Aktarıldı!

- Oku - İncele - Dinle
- Fihrist - Arama
- Sözlük - Kelimeler
- Dîvân Radyo
- Dîvândan Görseller

Android ve IOS
Platformlarından
Ücretsiz
İndirebilirsiniz.

ES-SEYİD OSMAN
HULÛSİ EFENDİ VAKFI

ANDROID & IOS İNDİR

Sivas'ın IşığI Şemseddîn Sivâsî'nin Mânevî Mirası

Anadolu'nun kalbi Sivas, tarih boyunca yalnızca coğrafi bir merkez değil, aynı zamanda mânevî bir menzildir. Selçuklu'dan Osmanlı'ya, Cumhuriyet'e uzanan bu şehir; ilim, irfan ve tasavvufun köklü bir yatağı olmuştur. Bu mâneviyat nehrinin en berrak kaynaklarından biri de hiç şüphesiz Şemseddîn Sivâsî Hazretleri'dir. Asıl adı Şemseddîn Ahmed bin İsmail Sivâsî olan bu büyük mürşid, 16. yüzyılda yaşamış, Halvetî Tarîkatı'nın önemli bir kolu olan Sivâsiyye ekolünü temsil etmiştir. İstanbul'da devrin önde gelen âlimlerinden ilim tahsil ettikten sonra memleketi Sivas'a dönmüş, burada hem medrese ilmini hem de tasavvufun inceliklerini birleştiren bir irfan ocağı kurmuştur. Onun kurduğu tekke ve zaviye, yalnız dervişlerin değil, halkın da huzur ve eğitim merkezi olmuştur.

Sivas, onun rehberliğinde âdeta bir "mânevî merkez"e dönüşmüş; civar illerden, hatta Rumeli'den dahî talipler onun sohbet halkalarına koşmuştur. Şemseddîn Sivâsî'nin Sivas'taki varlığı, şehri yalnız maddî bir mekân olmaktan çıkarıp, bir "gönül medeniyeti"nin sembolü hâline getirmiştir.

Şemseddîn Sivâsî'nin tasavvuf anlayışı, ne dünyadan el etek çekmek ne de dünyevîleşmek üzerinedir. O, "kalp temizliği ile toplum hizmeti"ni birlikte öğütler. Onun sohbetlerinde sıkça vurgulanan prensip, nefsin terbiyesiyle gönül aynasının cilalanmasıdır. Şöyle der: "Kendini bilmeyen, Rabb'ini bulamaz; Rabb'ini bilmeyen, halka fayda veremez." Bu anlayış, tasavvufun yalnız bireysel bir arınma değil, aynı zamanda toplumsal bir sorumluluk olduğuna işaret eder. Şemseddîn Sivâsî, müridlerine "ihlâs", "sabır", "tevekkül" ve "muhabbet" kavramlarını merkez alarak yaşamayı öğretmiştir. Onun yolu, sevgiyle irşad, ilimle hizmet yoludur. Şemseddîn Sivâsî, hem güçlü bir medrese âlimi hem de derin bir sūfîdir. Onun tasavvuf anlayışında "ilim" ve "irfan" birbirini tamamlar. Sivâsî, bu dengeyi şöyle özetler: "İlmiyle âmil olmayan, susuz testiye benzer; aşkı olmayan, gönül derinliğini bulamaz." Yani o, bilgiyi aşkla yoğuran, hem aklın hem kalbin yolunu birleştiren bir anlayışı temsil eder. Sivâsî'nin en çok üzerinde durduğu konu nefis terbiyesidir. Ona göre insanın asıl düşmanı dışarıda değil, kendi nefindedir. Bu nefsi yenmenin yolu; sabır, zikir, riyâzet (nefsin arzularını sınırlamak) ve murâkabe (kendini sürekli denetleme)dir.

Bugün Sivas sokaklarında yankılanan dua sesleri, Şemseddîn Sivâsî'nin bıraktığı mânevî mirasın bir yansımasıdır. Türbesi, sadece bir ziyâretgâh değil; geçmişle geleceği, ilimle gönlü buluşturan bir mekândır. Her yıl binlerce insan, onun huzurunda yalnız duâ etmekle kalmaz; Anadolu'nun mânevî sürekliliğini de hisseder. Sivas'ın kimliğinde, onun öğrettiği tevâzu, dayanışma ve iç huzuru hâlâ yaşamaktadır. Şemseddîn Sivâsî, bir dönemin değil; tüm zamanların gönül sultanıdır. O'nun hayatı, ilmin kalple, kalbin ise hizmetle birleştiğinde nasıl bir medeniyet doğabileceğinin en güzel örneğidir.

Bugün modern dünyanın karmaşasında yol arayan her insan, Şemseddîn Sivâsî'nin öğütlerinde bir sükûnet limanı bulabilir. O, asırlar öncesinden bugüne şöyle seslenir: "Kalbini arındır, gönlünü nurlandır; çünkü hakikate giden yol, gönlünden geçer." Sivas, bu sesin yankılandığı şehir olmaya devam ediyor. Ve bizler, bu mânevî mirası hatırlamakla, sadece geçmişi anmıyor; günümüze onu mânevî ışığını yansıtıyoruz.

Kurucusu

A. Şemsettin ATEŞ

Yaygın Süreli - ISSN:2791-9595

Yıl: 32 Sayı: 301 - Kasım 2025

Yayın Tarihi: 01 Kasım 2025

**Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Adına
İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni**
Dr. Kemal DEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
M. Hulûsi ERDEMİR

Yayın Editörleri
Hulusi KESKİNTEPE
Ayhan İŞÇEN
**Yönetim Yeri: Çamlıca Basın Yayın Eğitim Sağlık
Turizm İnşaat San. ve Ticaret A.Ş**
Zâviye Mahallesi Hacı Hulûsi Efendi Caddesi
No: 89
44700, Darende / MALATYA
Tel: (0422) 615 15 54 • Faks: (0422) 615 28 79
www.somuncubaba.net • bilgi@somuncubaba.net

Grafik Tasarım
Es- Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

**Dergimizi, Web Sayfamız ve Mobil
Uygulamalarımız Üzerinden Okuyabilirsiniz:**

android

ios

06

Şemseddîn-i Sivâsî'nin "Nakd-i Hâtır" Adlı Tefsiri

 Ali AKPINAR

"Kemâl ve fazîlet sahibi kişiler, dinî ilimleri kendilerinden daha aşağı kimselerden öğrenme durumunda kalabilirler. Din bilgilerine düşen, gurur ve kibre kapılmadan kimde bir ilim varsa ondan istifade etmesini bilmeleridir."

16

Şemseddîn-i Sivâsî'nin Tarihî ve Mânevî Şahsiyeti

 Kadir ÖZKÖSE

"Halvetî Tarîkatı'nın İslâm kültür tarihinde, Türklük rengi ağır basan bir tarikat olması ve kırka yakın şubesi ile Halvetiyyenin tamamıyla sünî karakterli olmasıdır. Özellikle Halvetiliğin alt kol ve şubelerinin kurucuları incelendiği zaman hepsinin Türk olduğunu görürüz."

Somuncu Baba Dergisi'nin içeriğinde bulunan yazılar ile ilgili çıkabilecek olan hatalı bilgilerden dolayı dergi herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Yazıların sorumluluğu yazarlarına ilanların sorumluluğu ise reklam verenlere aittir. Dergimizde bulunan fotoğrafların ve görsellerin kullanılması ve kopyalanması yasaktır. Yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Somuncu Baba Dergisi'nin bütün telif hakları Çamlıca A.Ş.ne aittir.

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK / Prof. Dr. Ali YILMAZ
Prof. Dr. Sebahat DENİZ / Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ
Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN / Prof. Dr. Ali AKPINAR

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ / Prof. Dr. Oğuzhan AYDIN
Prof. Dr. Hanifi ÜZÜM / Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE
Prof. Dr. Mahmut YEŞİL / Prof. Dr. H. İbrahim ŞİMŞEK

Tarihî ve Kültürel Yapısıyla Sivas ve Meydan Camii

✍ M. Nihat MALKOÇ

"Sivas; sadece tarihî mekânlarıyla değil; ilim, irfan, eğitim, tıp, siyaset, mûsikî, mîmârî, din ve edebiyat alanlarında birbirinden kıymetli işler yapan ve eserler veren tarihî şahsiyetleriyle de zamana mührünü vurmuş ihtişamlı bir şehirdir."

Osmanlı'da Memur ve Öğretmenlere Ticaret Yasağı

✍ İsmail ÇOLAK

"Devletten maaş alan bütün memurların, hâkimler ve belediye memurlarının, kâr etmek gayesiyle doğrudan veya vasıtalı bir biçimde ticaretle uğraşmaları yasaklanmıştır."

Sevgisiz Bir Eğitim Kör ve Topaldır

✍ Ali ÖZKANLI

"Geleceğin nesillerini başarılı ve sağlıklı yetiştirmede öğretmenin vereceği eğitimin yanında anne-babaların katılımı da gerekmektedir. Çocuğumuzun doğumu ile başlayan, okul öncesi rehberlikle desteklenen davranışlar, okul döneminde de sürdürülmelidir."

Sivas'ın Işığî Şemseddîn Sivâsî'nin Mânevî Mirası	1
Kemal DEMİR	
Şemseddîn-i Sivâsî'nin "Nakd-i Hâtır" Adlı Tefsiri.....	6
Ali AKPINAR	
Birlik Zamanı	11
Bestami YAZGAN	
Ümmetin Yaralı Yüzü: Tefrika ve Çözüm Yolları	12
Ramazan ALTINTAŞ	
Şemseddîn-i Sivâsî'nin Tarihî ve Mânevî Şahsiyeti	16
Kadir ÖZKÖSE	
Prof. Dr. Fikret Karaman ile Hulûsi Efendi (k.s.) Konulu Röportaj	20
Musa TEKTAŞ	
Gizli Hazine.....	27
Ahmet Sami BENLİ	
Özbekistan Notları.....	28
Mahmut KAPLAN	
Bu Feryada Ses Verin.....	31
Yusuf DURSUN	
Cânân Diye Sevdim.....	32
Vedat Ali TOK	
Kadı Mesnevîsi	35
Bekir OĞUZBAŞARAN	
Değerlerimizi Kucaklamak.....	36
Enbiya YILDIRIM	
Dedikodu Yapma.....	41
Ramazan PAMUK	
Tarihî ve Kültürel Yapısıyla Sivas ve Meydan Camii	42
M. Nihat MALKOÇ	
Şemseddîn Sivâsî Hazretleri: Güzel Bir Menkıbe.....	48
Rasul KESENCİ	
Gazâlî, Mevlânâ ve İbnü'l-Arabî İzinde Bir Sûfi Şemseddîn-i Sivâsî Nâm-ı Diğer Kara Şems (k.s.)	52
Fatih ÇINAR	
Geceden Geceye	57
Satılmış ŞEN	
Osmanlı'da Memur ve Öğretmenlere Ticaret Yasağı.....	58
İsmail ÇOLAK	
Bizim Köy.....	61
Halil GÖKKAYA	
Haber, Dil ve Hüzün.....	62
Bilal KEMİKLİ	
Osman Hulûsi Efendi'ye Göre İdeal İnsan.....	64
Oğuzhan AYDIN	
Hikmet Burcu'ndan Yükselen Ses	66
Muhsin MACİT	
Elifnâme Tarzıyla Yazılmış Bir Na't-ı Şerif	68
Hamit DEMİR	
Şemseddîn-i Sivasi Dîvânı	72
Yusuf HALICI	
Vatana Sevdalı Bir Seyyid	74
Aydın BAŞAR	
Rubâîler	77
İsmail Adil ŞAHİN	
Güç Zehirlenmesi.....	78
Erol AFSİN	
Yâr'e Yüz Süren Şiir	81
Ekrem KAFTAN	
Musikimizin Son Altın Halkası Niyazi Sayın'a Vedâ	82
M. Nuri YARDIM	
Sevgisiz Bir Eğitim Kör ve Topaldır.....	86
Ali ÖZKANLI	

ذہ روز عرض بندے ای دلبر کہ گوزلہ گورمن روز نماز
ذہ دن گوستر دے اهل کفری سندن بوز چور مستل
ذہ گوزلہ باقر دے عشاقہ کہ جان دبر مره دن روز نماز
ذہ لروغرب بندے ایمان اهلنہ کیم ایردن روز نماز
شوجاہ کیم سینه سنہ تخم ہزار کفری ہند و خالک تان
وصالک گلشنندن جان زبرد گل ذرہ دن روز نماز
سیر کویرینی روم کعبہ تان ہر دم طواف ابلر
ذہ دولت آستانک خاکنہ بوز سورہ دن روز نماز

خانوصی بڑ آجوب جان مرغنی عزم لامکان ایندی
اُسدم وار حرم وصل یارہ گیرہ دن روز نماز

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.)

1. Ne yüz arz etdin ey dilber ki gözler görmeden dönmez
Ne gözle baktın uşşâkına ki cân vermeden dönmez
2. Neden gösterdin ehl-i küfrü senden yüz çevirmişler
Neler va'd etdin îmân ehline kim ermeden dönmez
3. Şu cân kim sînesine tohm-ı mihr ekdi hindû hâlin tek
Visâlin gülşeninden cân verip gül dermeden dönmez
4. Ser-i kûyunu rûhum Kâ'be tek her dem tavâf eyler
Ne devlet âsitânın hâkine yüz sürmeden dönmez
5. Hulûsî per açıp cân murgu azm-i lâ-mekân etdi
Ümîdim var harîm-i vasl-ı yâra girmeden dönmez

Nesre Çeviri

1. Ey sevgili! Nasıl bir yüz gösterdin ki gözler görmeden dönmez. Ve âşıklarına hangi gözle baktın ki onlar can vermeden dönmez.
2. İnkâr ehli senden yüz çevirdikleri hâlde sen onlara neden yüzünü gösterdin? Buna mukabil iman ehline neler vaat ettin ki bu vaade ulaşmadan dönmezler.
3. Göğsüne, kara benin gibi sevgi tohumu eken canlar, yolunda can verip kavuşma gül bahçesinden gül toplamadan dönmezler.
4. Rûhum, semtinin başını Kâbe gibi her an tavaf eder; kapının eşiğinin toprağını öpmeden dönmez, böyleleri için ne saadet.
5. Ey Hulûsî! Can kuşu kanat açıp mekânsız yurt olan âhirete yöneldi. Ümit ediyorum ki sevgiliye kavuşma odasına girmeden dönmez.

Nesre Çeviren: Prof. Dr. Nihat Öztoprak

Şemseddîn-i Sivâsî'nin “Nakd-i Hâtır” Adlı Tefsiri

“Kemâl ve fazîlet sahibi kişiler, dinî ilimleri kendilerinden daha aşağı kimselerden öğrenme durumunda kalabilirler. Din bilginlerine düşen, gurur ve kibre kapılmadan kimde bir ilim varsa ondan istifade etmesini bilmeleridir.”

XVI. asır âlimlerinden Ahmed Şemseddîn es-Sivâsî 926/1520'de Tokat/Zile'de doğmuş, oradaki ilim adamlarından dersler almış; 20 yaşlarında İstanbul'da Sahn Medreselerinde müderrislik yapmış, daha sonra Şam'a gitmiş, Hac farîzasını yapıp tekrar Zile'ye dönmüştür. Tokat ve Zile'de ders ve vaaz verme görevini sürdürmüş, Şeyhi Muslihuddîn Efendi'nin vefâtı üzerine onun yerine geçmiştir. Daha sonra Abdülmecîd-i Şirvânî'ye (v:972/1565) intisap etmiştir.

Sivas Valisi Hasan Paşa'nın 972/1564'te inşâ ettirdiği Yeni Cami (Meydan Camii)'inde görev yapmak üzere davet edilmiş, o da davete icâbet ederek Sivas'a gelmiş ve orada vaaz ve irşad faaliyetlerini sürdürmüştür.

Dört padişah (Kanûnî, II Selim, III. Murad ve III. Mehmed) dönemini yaşamış olan Sivâsî, ömrünün sonlarına doğru Osmanlı Sultanı III. Mehmed'in (v: 1012/1603) emriyle Eğri Seferine (1005/1596), hemen akabinde de Haçova meydan muharebesine katıldığına dair rivâyetler vardır. Eğri Seferine katılmak için İstanbul'a geldiğinde Sultan'ın yanı sıra, Aziz Mahmud Hüdâî (v: 1628), Şeyhülislâm Hoca Sa'deddîn Efendi (v:1599) ile görüşmüş ve onların hürmet ve takdirlerine mazhar olmuştur. Seferden sonra Sivas'a dönen Şemseddîn-i Sivâsî, kısa bir süre sonra 1006/1597' de vefât etmiştir. Altmış bine yakın insan selinin katıldığı ve Receb Efendi'nin kıldırıldığı cenaze namazının ardından Meydan Camii haziresine defnedilmiştir.

Halvetiyye Tarikatı'nın dört kolundan biri olan ve Sivas, Zile, Tokat civarında yaygınlaşan Şemsiye kolunun kurucusudur. Şemsiye kolu Abdülehad Nurî vasıtasıyla İstanbul'da da yayılma imkânı bulmuştur.

İlim adamlığı yanında, şeyh ve şair kişiliği de olan Şemseddîn es-Sivâsî, Türkçe, Arapça, mensûr ve manzûm pek çok esere imza atmıştır. Bu eserlerinden biri de Nakd-i Hâtır adlı eseridir. Sivâsî, yazma olarak elimizde

“Sülûk erbabına yaraşan öncelikle ihvanın arasına karışması, sonra bir mürşid-i kâmile bağlanması ve onun işârât ve beşerâtı ile hak yolda çalışmasıdır. Zira vesîlesiz Hakk'a ulaşmak mümkün olsaydı, peygamber gönderilmesine gerek kalmazdı.”

bulunan bu eserinde Kehf Sûresi'nde anlatılan Hz. Mûsâ ve Hz. Hızır kıssasını sûfî/işârî bir bakış açısıyla işlemiştir. Sivâsî, kesp ettiği zâhirî ilimler, sahip olduğu pek çok talebe ve cemaate rağmen, ilim ve irfanda derinleşmekten geri durmayan, ileri yaşlarında seferlere katılan ve yetmiş küsur yaşlarında da eser yazmaya devam eden Sivaslı bir ilim-irfan ve gönül adamıdır. O bu hâliyle kendisine bahşedilen nübüvvet ve zâhirî ilimlerle yetinmeyip ilmüne ilim katmak için yollara düşüp sıkıntılara katlanan Hz. Mûsâ Peygamber'in yolunu izlemiştir.

O, bu eserinde Kur'ân'ın gizemli kıssalarından biri olan Hızır-Mûsâ kıssasını gündeme taşımış ve kıssa ile ilgili işârî yorumlara yer vermiştir. Müellifin yetmiş

yaşından sonra Osmanlıca olarak kaleme aldığı eser, sekiz meclisten oluşmaktadır. Eser ağırlıklı olarak Kehf Sûresi'nde anlatılan Mûsâ-Hızır kıssası üzerinde yoğunlaşmaktadır. Eserde, âyetler dilbilimsel açıdan ele alınmış, kırâat farklılıklarına işaret edilmiş, âyetlerin zâhirî ve bâtinî yorumları yapılmıştır. Eserin kaynakları arasında başta Beydâvî tefsiri ve hâşiyesi ile Zemahşerî ve Râzî'nin tefsirleri ve Gazâlî'nin İhyâ'sı ve Kimyâ-yı Saâdet'i başta olmak üzere sûfî ilim adamlarının eserleri gelir. Vâiz ve sûfî kişilik olması hasebiyle, okuyucuya ders ve ibret vermek üzere, eserde pek çok hikâyeye, menkıbe ve İsrâilî rivâyete yer verir.

Müellif eserin telif sebebinin, Kehf Sûresi'nde anlatılan bahçe sahipleri, Ashâb-ı Kehf, Hızır Mûsâ kıssası ve Zülkarneyn kıssasındaki ibretlere; özellikle de Hızır-Mûsâ kıssasındaki sonsuz hikmet, ders, işaret, müjde, uyarı, emir, nehiy ve gizli sırları anlatmak olduğunu; bu şekilde sülûk erbâbına sened, muhâliflerine reddiye olacak şekilde anlatmak olduğunu söyler.

Müellifin 1006 senesinde vefât ettiği düşünülürse müellif, eserine bütün birikimini yansıtmıştır. Sûfî, şair, vâiz kimliği ile eserde Türkçe, Farsça ve Arapça pek çok şiir, atasözü, menkıbe ve hikâyeye yer vermiştir. Eserde Kehf sûresinin 60-82. âyetlerinde anlatılan kıssalardan yalnızca Mûsâ-Hızır kıssası işlenmiştir. Adından da anlaşılacağı üzere eser, kıssa ile ilgili kaynaklardaki bilgiler yanında (nakd-i hâtır/kalbe doğan kıymetli şeyler), yazarın gönlüne gelen hikmet ve sırlardan oluşmuştur. Bu isim ile kıssada söz konusu olan ledünnî ilim arasında yakın bir ilişki olduğu görülmektedir. Sivâsî'nin bunca birikim ve ileri yaşına rağmen, ilim ve cihad yolundan geri kalmaması, Hz. Mûsâ'nın ilim aşkı ve bu uğurdaki azim ve kararlılığı ile benzerlik arz etmektedir.

Kur'ân'da Mûsâ-Hızır Kıssası

Arapça kaynaklarda hadır/hadr/hıdr şeklinde, Türkçemizde Hızır/Hıdır şeklinde

kullanılan bu kelime yeşil, yeşilliği çok olan yer anlamına gelir. Hızır'a bu isim, oturduğu yahut geçtiği kuru yerlerde otlar yeşerdiği için, cennet pınarlarından içtiğinden dolayı bastığı her yer yeşile büründüğü için veya güzelliği ve parlaklığı yüzünden verilmiştir. Namaz kıldığında çevresi yeşerdiğinden yahut elbisesi yeşil olduğundan bu ismi aldığı da söylenmiştir.

İslâm kaynaklarına göre Hızır, Hz. Âdem'in oğlu Kâbil'in oğlu Hazrûn veya Nuh'un oğlu Sâm'ın torunlarından Belyâ b. Melkân yahut İshak'ın torunlarından Hazrûn b. Amâyil yahut Harun'un soyundan gelen Hadır b. Âmiya veya Hadr b. Fir'avn'dur. Künyesi Ebu'l-Abbas'tır. Onun Kur'ân'da ismi geçen İlyas/ Elyesa'nın kendisi olduğu da ileri sürülmüştür. Bazı kaynaklar annesinin Rum, babasının Fars olduğunu söyler.

Kehf Sûresi 60-82. âyetlerinde anlatılan Hz. Mûsâ'nın bulunduğu, ilâhî rahmet ve ilme mazhar olmuş kişinin Hızır olduğu ileri sürülmüştür.

Hızır'ın, Âdem'in bir vasiyet ve duasıyla ölümsüzlük şerbeti içip yaşadığını, kıyamete kadar da yaşayacağını, Deccal'ın karşısına çıkıp onu yalanlayacağını, Hz. Peygamber (s.a.v.) döneminde hayatta olduğunu, Peygamber (s.a.v.)'in vefâtında Ehl-i Beyt'e taziyede bulunduğu, Enes'in kendisiyle görüştüğünü, Ömer b. Abdülaziz, İbrâhîm b. Edhem, Bişir el-Hafî, Ma'rûf-i Kerhî, Cüneyd-i Bağdâdî, Muhyiddîn İbnü'l-Arabî tarafından görüldüğünü söyleyenler olduğu gibi; Buhârî, İbrâhîm el-Harbî, Ebû Hayyan, İbnü'l-Cevzî, Abdürraûf el-Münâvî, İbn Teymiyye, Suyûtî, Aliyyü'l-Kârî, Muhammed Derviş el-Hût, Âlûsî, Kâmil Mîras gibi pek çok ilim adamı onun öldüğünü savunmuşlardır.

Hızır'ın melek veya peygamber yahut velî olduğu da söylenmiştir. Tasavvuf erbâbı onun velî olduğunu ileri sürerken; kelâm, tefsir ve hadis âlimleri onun nebî olduğunu belirtmişlerdir. Hızır'ın denizlerde, İlyas'ın karalarda yaşadığı, sık sık bir araya geldikleri,

büyük meleklerle her yıl Arefe günü Arafat'ta buluştukları ileri sürülmüştür.

Nebî olduğunu ileri sürenler: Allah tarafından kendisine rahmet ve ilim verilmiş olmasını, kıssada anlatılan işleri kendiliğinden yapmadığını söylemesini, vahiy ile yönlendirilmesini ve Hz. Mûsâ Peygamber'den üstün konumda tanıtılmasını delil olarak gösterirler. İbn Abbâs, Vehb b. Münebbih, Fakîh Muhammed er-Remlî, Ebû Amr b. Salâh, Nevevî, İbnü'l-Cevzî, Sa'lebî, Neseffî, Kurtubî, İbn Kesîr, Râzî gibi pek çok hadis ve tefsirci Hızır'ın nebî olduğu görüşünü savunurlar.

Hızır'ın velî olduğunu savunan tasavvuf ehli, pek çok sûfî ve velînin, hatta sıradan kişilerin onunla görüştüğünü ileri sürmüşlerdir. Sözelimi İbrâhîm-i Edhem, İbrâhîm el-Havâs, Bâyezîd-i Bistâmî, Bişr el-Hafî, Feth el-Mevsilî, Ma'rûf-i Kerhî, Hakîm et-Tirmizî, Muhyiddîn İbnü'l-Arabî, Ahmed-i Yesevî gibi kişiler Hızır'la görüşen meşhurlardır. Sûfîlerden Hücvirî, Hızır'dan peygamber diye söz eder. İbnü'l-Arabî'nin takipçilerinden Kâşânî, Dâvûd-i Kayserî, Sadreddîn-i Konevî gibi düşünürler Hızır'ın kıyâmete kadar yaşadığına dair

kabul edilen görüşün kesin olmadığını, Hızır'ı gördüğünü söyleyen kişinin gerçekte karşısında canlanan kendine ait bir vasfı gördüğünü düşünmüşlerdir. Buna göre kişinin gördüğü ya kendi rûhunun bir tezahürü yahut Ruhu'l-Kudüs'tür. Bu yaklaşım, Hızır'ın melek olduğunu söyleyen görüşü desteklemektedir.

İrâkî, Hızır'ın Hz. Peygamber (s.a.v.)'le buluşup buluşmadığına dair sahih bir rivâyet bulunmadığını söyleyerek konuyu bağlar.

Bize göre Hızır'ın melek olduğu anlayışı, kıssadan çıkarılan pek çok mesajın yok edilmesine yol açmaktadır. Zira peygamberlerin hayatından anlatılanlar, insan olmaları hasebiyle bizlere ışık tutabilmektedir. Onların elinde gerçekleşen mûcizeler bile, bilimsel pek çok buluşun alt yapısını hazırlamıştır. Ancak melek, beşer üstü bir varlık olduğu için onların hayatından anlatılan şeylerin insanlar için mesaj ifade etmesi uzak bir ihtimaldir. Nitekim Kur'ân, bazı inkârcıların isteklerine rağmen insanlara melek peygamber gönderilmediği, şayet yeryüzünde gezip dolaşanlar melek olsaydı onlara peygamber olarak gökten bir meleğin gönderileceğini bildirmektedir. Hızır'ın

peygamber yahut velî oluşunun kabulünde ise bu mesajlar daha canlı ve etkili olabilmektedir.

Kur'ân'ın bu anlatımında uzun bir yolculuğa çıkan Hz. Mûsâ'nın yol arkadaşı gencin ve iki denizin birleştiği yerde buluştuğu kulun isimleri geçmez. Yine iki denizin birleşme yeri olan buluşma yerinin neresi olduğu da belirtilmez. Kıssaya göre Hz. Mûsâ ile Allah katından kendisine ilim verilen kulun buluşma noktalarında azıktaki balık dirilip suya atlar. Buluşmadan sonraki yolculukta söz konusu kişi, üç garip iş yapar. Bunlar binilen gemiyi delmesi, karşılaştıkları bir çocuğu/gulâmı öldürmesi; onları misafir etmek istemeyen kavmin içerisinde yaşayan iki yetime ait ve yıkılmaya yüz tutmuş duvarı karşılıksız yapmasıdır. Başta hiçbir şeye itiraz etmeyeceğine dair söz vermesine rağmen Hz. Mûsâ, her üç ilginç olaya da itiraz eder. Üçüncü itirazı yol arkadaşlıklarının sona ermesine sebep olur. Ayrılmadan önce o kul, üç olayın iç yüzünü Hz. Mûsâ'ya açıklar.

Bu Kur'ân kıssası, ilim ve irfan yolcuları başta olmak üzere pek çok kesim için çok önemli mesajların çıkarıldığı bir kıssa olmuştur. Özellikle hoca-talebe, mürşid-mürid, usta-çırak, yönetici-teba ilişkilerine dair kıssadan çıkarılan çok önemli ders ve hikmet vardır.

Nakd-i Hâtır'da Hızır

Şems-i Sivâsî, kıssada Hızır'ın isminin açıkça geçmediğini, 'abd/kul' diye bahsedildiğini, bunun onun kemâl ve yüceliğine işaret için olduğunu söyler. Nitekim Kur'ân, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in İsrâ mucizesini anlatırken ondan abd/kul diye söz etmiştir.

Hızır'ın peygamber olup olmadığı konusunda ihtilâf olduğunu söyleyen Sivâsî, kıssada geçen olağan üstülükler için bu Hızır için ya mucizedir, yahut kerâmet ifadesini kullanır. Genel olarak onun bu konuda sûfî söylemi seslendirerek Hızır'ın velî oluşunu öne çıkardığını söyleyebiliriz. Nitekim o, Beydâvî Hâşiyesi Şeyhzâde'den şu bilgileri aktarır: İlim ehlinin çoğuna göre Hızır nebî değildir. Adı Belyâ olup, lakabı Hadır'dır. Yürüdüğü yerde, kuru otları yeşerttiği için bu lâkabı almıştır. Kral olan babası, onu yerine veliahd tayin etmek isteyince, o bu teklifi kabul etmeyip zühdü tercih etmişti.

Dipnot

*Prof. Dr. Ali AKPINAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Yazının geniş dip notlarını, wep sitemizde bulabilirsiniz.

Birlik Zamanı

Dosta gönül vermeliyiz,
Şimdi birlik zamanıdır.
Her murada ermeliyiz,
Şimdi birlik zamanıdır.

Sevgide güneş olalım,
Yıldızlara eş olalım,
Haydi gel, kardeş olalım,
Şimdi birlik zamanıdır.

Ellerimiz birleşmeli,
İmanımız gürleşmeli,
Sevgi kalbe yerleşmeli,
Şimdi birlik zamanıdır.

Tevhit ile diriliriz,
Mutlulukla yoğruluruz,
Ayrılınca yoruluruz,
Şimdi birlik zamanıdır.

Dağıtalım tüm melâli,
Hep hoş olsun gönül hâli,
Kol kola orman misali,
Şimdi birlik zamanıdır.

Ne acı ne sızı olsun,
Düşmanlıklar mazi olsun,
Allah bizden razı olsun,
Şimdi birlik zamanıdır.

Bestami YAZGAN

Ümmetin Yaralı Yüzü: Tefrika ve Çözüm Yolları

“Bütün İslâm düşmanları, Müslümanların tefrika kaynaklı bölünmüşlüğünden azami derecede istifade etmektedir. Hiçbir görüş farklılığı, Müslümanların birbirlerini kıyıma uğratmalarını meşrulaştıramaz.”

Milâdî 610 yılında Mekke’de doğan İslâm’ın güneşi, insanlığa tevhit esasına dayalı bir barış ve kardeşlik mesajı sunmuştur. Bu mesaj, arınmış ahlâk, saf bir dil, temiz bir rûh ve ıslâh edilmiş inançlarla bireyler arasında sağlam bağlar kurmayı ve toplumsal uyumu güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Hz. Peygamber (s.a.v.), bu idealleri kendi hayatında uygulayarak sahih bir örnek oluşturmuş ve ilk Müslüman topluluğu sevgi, kardeşlik, hasbîlik, hoşgörü ve barış temelinde şekillendirmiştir. İslâm’ın temel hedefi, yalnızca bireylerin itikâdî birliği değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde bir tevhit anlayışının tesis edilmesidir. Bu bağlamda, Allah’ın yolu tek ve doğru olmakla birlikte, günümüzde farklı metotları benimseyen, çeşitli mezhep ve meşreplere sahip Müslüman toplulukların aynı hedef doğrultusunda bir arada hareket etmelerine hiçbir engel söz konusu değildir.

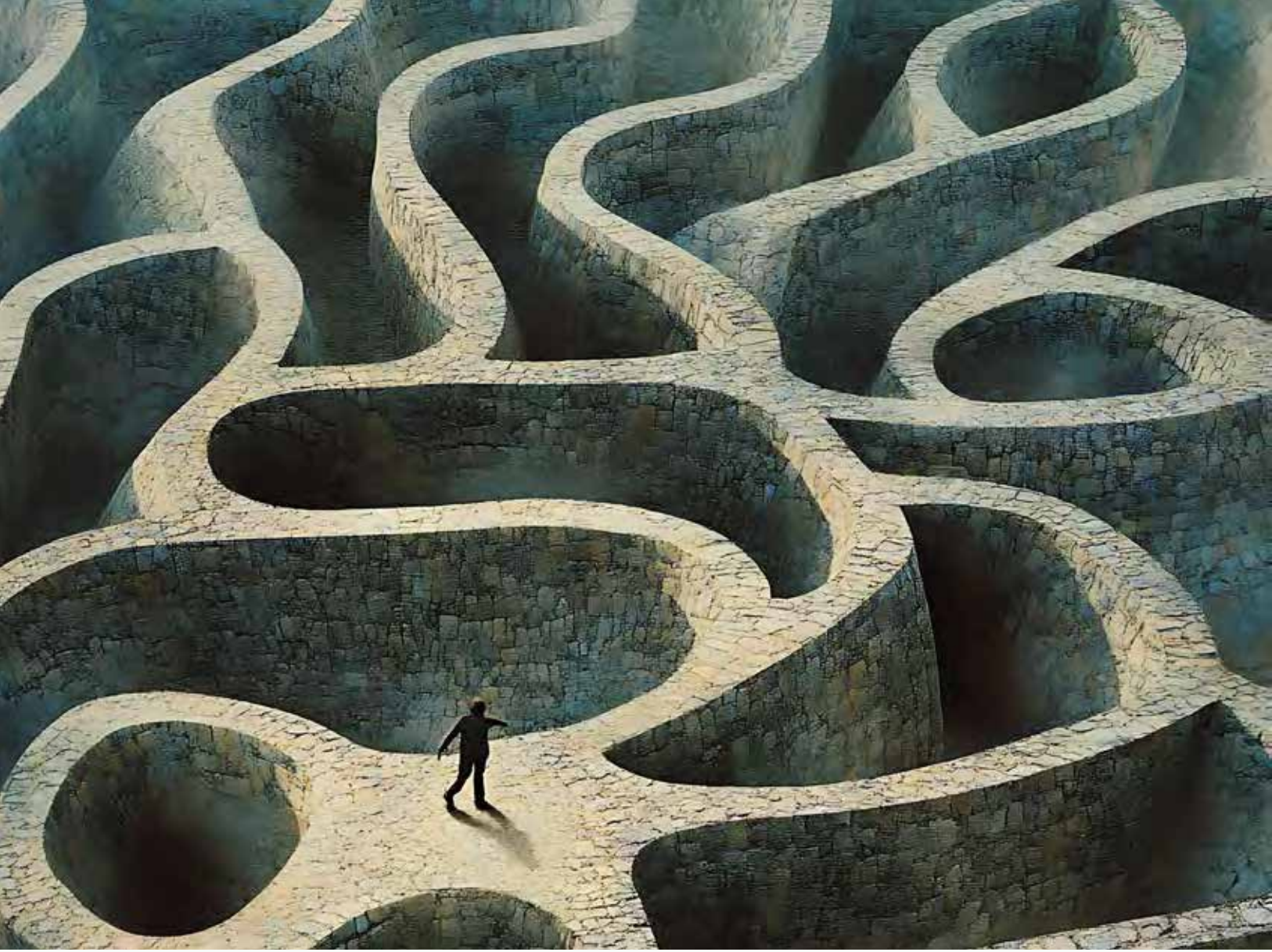
Reel siyâset perspektifinden değerlendirildiğinde, İslâm ümmetinin büyük çoğunluğu tarafından ehl-i bid’at olarak nitelendirilen Hâricîlik gibi, aşırı yorumlara dayalı ve dışlayıcı bir anlayışa sahip gruplar, İslâm ahlâkının doğasında bulunan cezbedici ve hoşgörülü niteliği kısa vadeli çıkarlar uğruna tahrip edebilmektedir. Bu tür sapmalar yalnızca bireylerarası ilişkileri ve toplumsal uzlaşmayı zedelemekle kalmaz, aynı zamanda İslâm’ın yayılma, toplumsallaşma ve kitlesleşme süreçlerini de kesintiye uğratarak ümmetin birliğine yönelik ciddi bir tehdit oluşturur. Dolayısıyla, aşırılık ve dışlayıcılıkla mücadele, hem İslâm ahlâkının doğru bir şekilde anlaşılması hem de toplumun uyum ve bütünlüğünün korunması açısından hayâtî bir önem taşımaktadır.

Bir başka açmaz bazı Müslüman toplulukların kendi konumlarını mensuplarına “fırka-nâciye” olarak tanıtmaları ve aynı İslâm yolunda yürüyen, ancak farklı metotları benimseyen diğer Müslüman toplulukları, geliştirdikleri dar zihniyetlere aykırı buldukları gerekçesiyle ehl-i bid’at olarak dışlamasıdır. Oysa böylesi çarpık

“Ehl-i bid’at olarak nitelendirilen Hâricîlik gibi, aşırı yorumlara dayalı ve dışlayıcı bir anlayışa sahip gruplar, İslâm ahlâkının doğasında bulunan cezbedici ve hoşgörülü niteliği kısa vadeli çıkarlar uğruna tahrip edebilmektedir.”

ve hoşgörüden yoksun bir tutum, İslâmî bir tavır olamaz; çünkü bu üslûp birleştirici değil, aksine parçalayıcıdır. Kur’ân-ı Kerim’de, “Ben Müslümanlardanım.” diyen bir bireyin istikâmet sahibi olmasının gereği şöyle ifade edilir: “Yalnız O’na yönelin ve O’ndan korkun; namazı kılın ve Allah’a ortak koşanlardan olmayın. Dinlerini par-

çaladılar ve bölük bölük oldular. Her hizip, kendi yainındakiyle övünmekte ve sevinmektedir."

Maalesef günümüzde birçok Müslüman da, başkalarına tanıdığı hoşgörüyü Müslüman kardeşlerine karşı uygulamakta yetersiz kalmaktadır. Bugünkü İslâm dünyasının parçalanmışlığını da işte bu dar ve dışlayıcı zihniyette aramak gerekir. Burada altını özellikle çizmek gerekir ki, bütün İslâm düşmanları, Müslümanların tefrika kaynaklı bölünmüşlüğünden âzamî derecede istifade etmektedir. Hiçbir görüş farklılığı, Müslümanların birbirlerini kıyıma uğratmalarını meşrulaştıramaz.

Öte yandan, İslâm dünyasının bölünmüşlüğü'nün bir başka kaynağı ise zihinsel tekelsizliğe dayanmaktadır. Kur'ân perspektifine göre, aynı yolda yürümek şartıyla; yöntemi, metodu ve anlayışı ne olursa olsun bütün mü'minler bir-

birinin kardeşidir. Dolayısıyla, mecâzî anlamda aynı caddede yürüyen her mü'min -ister bisikletle, ister otomobille, ister kamyonetle, ister yaya olarak- bu yolu kullanma hakkına sahiptir. Hiç kimsenin bu yolu diğerlerine kapatma hakkı yoktur. Çağımızın mücâdeleci âlimlerinden birinin ifadesiyle, "Bizim yolumuz ve metodumuz doğrudur." demek, başkalarına o yolu kapatmak anlamına gelmez. Doğrusu, bir Müslüman kendi metodunun hak olduğunu ifade edebilir, ancak bu metodun tek ve mutlak doğru olduğunu iddia edemez. Her muvahhid Müslüman, yalnızca kendi grubunu ehl-i tevâhid olarak gören anlayışlara karşı, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in, "*Müslümanların Allah'a en yakın olanları selâmî önce verenlerdir.*" sözünü hatırlatmalıdır. Buradaki selâm, Müslümanların birbirleriyle iletişim kanallarını kapatmaması gerektiğini simgeler ve toplumsal birlik ile kardeşliğin korunmasına işaret eder.

İstikâmetten sapmanın ve bölünmenin bir diğer sebebi, Müslüman toplulukların liderlerini hatâsız ve masum kabul etme eğilimidir. Bu tür bir inanç, beraberinde itikâdî sapmaları da doğurur. İmam Şâtıbî'nin, "Kim de kendisi hakkında ismet iddia ederse, peygamberliğini iddia eden yalancının yaptığını yapmış olur." şeklindeki görüşü, bu noktada önemli bir uyarı niteliğindedir. Şâtıbî, herhangi bir Müslümanın günah işlemekten korunmuş olduğunu iddia etmenin, peygamberlik iddiasıyla eşdeğer bir yanlıgı olduğunu vurgular. Zira ismet sıfatı yalnızca peygamberlere aittir ve onların Yüce Allah'ın inâyetiyle günah işlemekten korunmuş olduklarını ifade eder. Dolayısıyla, herhangi bir kişinin kendisini günah işlemeye karşı korunmuş olarak görmesi, peygamberlik iddiasıyla aynı düzeyde bir hatâdır. Aslında, hiç kimse doğrudan kendisi hakkında ismet iddiasında bulunmaz; bu genellikle aşırı sevgi besleyenler tarafından yapılır. Aşırı sevgi gözü kör eder; kişi, yoğun muhabbet duyduğu kimsenin eksik ve kusurlarını göremez hâle gelir. Benzer şekilde aşırı nefret de gözü kör eder; kişi, sevmediği kimsenin yalnızca olumsuz yönlerini görür ve olumlu taraflarını fark edemez. Her iki uç da taassup olup yanlıştır; doğru olan, dengeyi bulmaktır. Bu bağlamda yapılması gereken, sağlam bir dinî bilgiye, bilinçli bir anlayışa ve doğru bir istikâmete sahip olmaktır. Aksi takdirde, iki milyara ulaşmış bir Müslüman nüfus, ne uluslararası ilişkilerde ne de Müslümanların haklarını savunmada anlamlı bir ağırlığa sahip olabilir. Ne yazık ki, Gazze'de yaşanan soykırıma karşı birlik olamıyor oluşumuz, insanlığın ortak vicdanının karşısında yürek burkan bir acıyı gözler önüne seriyor.

Günümüzde, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in sünnetine bağlı olduklarını iddia eden kimi Müslüman mezhep ve dinî gruplar, çoğu zaman doktrinel veya siyâsî farklılıkları gerekçe göstererek birbirlerini tekfir etmekte ve hatta birbirlerinin canlarına kast etmektedirler. Oysa Peygamberimiz döneminde, münâfıklar İslâm toplumunun en olumsuz örneklerini teşkil etmelerine rağmen, Hz. Peygamber (s.a.v.) onları ne tekfir etmiş ne

de İslâm dairesinin dışına çıkarmış, onlara karşı şiddet veya dışlayıcı bir tavır sergilememiştir. Bu bağlamda, herhangi bir Müslüman grubun diğerini tekfir etmesi veya yaşam haklarını ihlâl etmesi, hangi gerekçe öne sürülürse sürülsün aslâ kabul edilemez. Bu tür tutum ve davranışlar, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ilke ve uygulamalarına açıkça aykırıdır ve İslâm'ın özündeki hoşgörü ile kardeşlik anlayışıyla bağdaşmamaktadır.

Sonuç olarak, Müslümanların birliğinin sağlanması, ümmetin yeniden dirilişi ve itibarının yeniden kazanılması, iki temel ilkeye dayanmaktadır. Birincisi, her mezhep ve grup, diğerlerinin inanç ve kanaatlerine saygı göstermeli; dinî ritüellerini yerine getirme hakkını tanımalı ve bütün Müslümanlar arasında kamu yararına dayalı, olumlu bir arada yaşama ve iş birliği anlayışını benimsemelidir. İkincisi, ahlâkî değerlerin hem bireysel hem toplumsal düzeyde özümsemesi ve geliştirilmesi, bu değerlerin zirveye ulaşmasını temin etmelidir. Bu ilkeler hayata geçirildiğinde, inanç özgürlüğü ve bireysel bağımsızlık güvence altına alınacak, insan onuruna dayalı ortak amaçlar gerçekleştirilebilecek ve toplumda kalıcı, faydalı, sosyal, siyasal ve ekonomik yapılar oluşturulabilecektir. Dolayısıyla, Müslümanların birliği ve ahlâkî değerlerin güçlendirilmesi, yalnızca ümmetin dirilişi ve itibarının yeniden inşâsı için değil; aynı zamanda dünya üzerinde adâletli ve sürdürülebilir bir toplumsal düzenin kurulması için de en temel çözüm yolunu teşkil etmektedir.

Dipnot

* Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ, Selçuk Üniversitesi

1.30/Rûm, 30-32.

2.Ebû Dâvûd, Edeb, 133; Tirmizî, İsti'zân, 6.

3. eş-Şâtıbî, Ebû İshâk, el-İ'tisâm, Mısır, ts. III, 200-202.

Şemseddîn-i Sivâsî'nin Tarihî ve Mânevî Şahsiyeti

“Halvetî Tarîkatı'nın İslâm kültür tarihinde, Türklük rengi ağır basan bir tarikat olması ve kırka yakın şubesi ile Halvetiyyenin tamamıyla sünî karakterli olmasıdır. Özellikle Halvetiliğin alt kol ve şubelerinin kurucuları incelendiği zaman hepsinin Türk olduğunu görürüz.”

İslâm kültür tarihinin meşhûr üç Şems'i vardır. Bunlardan birincisi Şems-i Tebrizî (ö. 645/1247), ikincisi Akşemseddîn (ö.863/1459) ve üçüncüsü de Kara Şems (ö. 1006/1597-98)'tir. Her üç Şems de Anadolu'nun medeniyet koşusunda öncü isimlerdendir. Batı'dan gelen Haçlı Seferleri ve doğudan gelen Moğol İstîlâsı ile birlik ve beraberliği, huzur ve asayiş bozulan Anadolu halkının dirilişi, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin (ö. 672/1273) aşk ve özgürlük muştusu ile sağlanmıştır. Mevlânâ'yı âşıkların sultanı hâline getiren ise Şems-i Tebrizî kılavuzluğudur. Mevlânâ muştusuna bende olan Osmanlı Beyliği, dağılan Anadolu halklarını birleştirmiş ve Anadolu'da yeni bir medeniyetin temelini atmıştır. Osmanlı'yı Beylikten Cihan Devleti hâline getiren ise Fâtiht Sultan Mehmed'i yetiştiren ikinci Şems'ti, yani Akşemseddîn'di. Osmanlı Devleti'nin zirvede olduğu bir dönemde doğu sınırlarında nükseden Safevî tehlikesine karşı Osmanlı'nın birliğini temin eden mânevîyat önderlerinden biri ise "Kara Şems" mahlaslı Şemseddîn Sivâsî'dir.

Kara Şems'in asıl adı Ahmed, künyesi Ebü's-Senâ, lâkabı ise Şemseddîn'dir. Tam künyesi; Ebü's-Senâ Şemseddîn Ahmed bin Ebi'l-Berekât Muhammed bin Ârif Hasan ez-Zîlî sümme's-Sivâsî'dir. Sivas'ta tedris ve irşatla meşgûl olduğu için "Sivâsî" nisbesiyle meşhur olmuştur. Şiirlerinde "Şemsî/Şemsiya" mahlasını kullanmıştır.

926/1520 senesinde Zile'de doğan Şemseddîn Sivâsî, küçük yaşlardan itibaren tasavvufî hayatı teneffüs ederek büyüdü. Daha yedi yaşındayken babası ile birlikte, Şeyh Habîb-i Karamânî'nin (ö. 902/1496-97) halîfelerinden el-Hâc Hayreddin Hızır Amâsî'yi (ö. 976/1568-69) ziyâret edip hayır duâsını aldı. Zile'de sarf ve nahiv okuyarak ilim tahsiline başlayan Şemseddîn-i Sivâsî, Tokat'a gitti ve Arakiyecizâde diye tanınan Mevlânâ Şemseddîn Mahvî Efendi'nin yanında yetişti. Tokat'tan İstanbul'a giderek ilim tahsilini devam ettirdi. Şer'î ilimlerde ileri düzeyde birikim sahibi

"Ömrünü ilim ve irfana vakfeden, ilmiyenin en yüksek rütbesi olan "Mevlânâ" pâyesine erişen Şems-i Sivâsî, biri divan olmak üzere yirminin üzerinde eser kaleme almış ve bazı şiirleri bestelenmiş bir sûfîdir."

olmasına ve Sahn-ı Semân Medresesi'nde müderris konumunda bulunmasına rağmen, gönül huzuruna erememenin sıkıntısını yaşadı. Gönülünü ancak derûnî bir tasavvufî hayatla teskin edeceğini düşündü ve hac vazifesini deruhte ettikten sonra memleketi Zile'ye döndü. Babası Ebü'l-Berekât Muhammed ez-Zîlî'nin şeyhi Hızır-ı Amâsî'nin halîfelerinden olan ve Ezinepazarı'nda bulunan Muslihiddîn Efendi'nin dergâhına vararak kendisine intisap etti. Burada dördüncü tavrı (nefs-i mutmainne) tamamlayarak kendisinden icâzet aldı. Kısa bir süre sonra şeyhi vefât edince büyük üzüntü duymaya başladı. Mürşidinin irtihali ile hissettiği yalnızlık ve üzüntü içerisinde yeni bir mürşid arayışına koyuldu. Tokat'ta yaşayan Mustafa Kirbâsî Efendi'nin huzuruna varıp kendisine intisap etmek istediğini söyledi. O sırada yüz yaşını aşmış bir pîr-i fânî olarak murâkabeye varan Kirbâsî, kendisini irşâd edecek şahsın altı ay sonra Tokat'a geleceğini ve sabretmesini söyledi. Bunun üzerine Şemseddîn-i Sivâsî, Tokat'tan Zile'ye dönerek ders vermeye başladı. Bir müddet sonra hocası Arakiyecizâde Şemseddîn Efendi, Tokat'a bir mürşid-i kâmilin geldiğini, sohbetlerinde dile getirdiği hakikatleri ilim erbâbının idrakten âciz kaldıklarını haber verdi. Aldığı haber üzere Tokat'a varan Şemseddîn-i Sivâsî, Tokat'a gelen Abdülmecîd-i Şirvânî'nin meclislerine katıldı. Abdülmecîd-i Şirvânî'nin yanında aradığını bulan ve huzura eren Şemseddîn Efendi, güçlü riyâzetlerle altı ay

gibi kısa bir sürede seyr ü sülûkunu tamamladı, şeyhinden seccâde ve asâ alarak memleketi Zile'ye halîfe olarak görevlendirildi.

Zile'de irşad faaliyetlerini sürdüren Şemseddîn-i Sivâsî'nin şöhretini duyan Sivas Valisi Koca Hasan Paşa (ö. 974/1566), Sivas'ta yaptırdığı ve yanında dergâhı da bulunan camide imâmet ve meşîhat yapmak üzere kendisini davet etti. Yapılan davete icâbet eden Şemseddîn-i Sivâsî, ailesi ile birlikte Zile'den ayrılıp Sivas'a gitti ve vefâtına kadar Sivas'ta ilmî ve tasavvufî faaliyetlerini sürdürdü.

Şemseddîn Sivâsî'nin Zile'den Sivas'a özel bir misyonla gittiği bilinmektedir. Çünkü o sırada Osmanlı Devleti ile Safeviler arasında ciddi bir propaganda savaşı yaşanmaktadır. Osmanlı idaresi, Anadolu'daki Safevî nüfûzunu kırmak için hatırı sayılır âlimlerin halk üzerindeki mânevî etkilerini iyi değerlendirmiş, onların ilmî birikimlerinden ve saygı gören şahsiyetlerinden istifade etmeye çalışmıştır.

Şemseddîn-i Sivâsî'nin müntesibi olduğu Halvetiyye Tarîkatı ile Safeviyye Tarîkatı

Zâhidiyye isimli tarîkatın iki ayrı kolu idi. Şah İsmâil'le birlikte tam anlamıyla politik bir hüviyete kavuşan Safevîlik, Osmanlı Devleti için ciddi boyutta bir tehlike olmaya başlayınca, aynı motifleri taşıyan Halvetiyye Tarîkatı önem kazanmış oldu. Yani o dönemde Şia kökenli faaliyetlerin önüne geçmenin yine Safevîlerin metoduyla, yani tasavvuf kanalıyla olabileceği düşünüldü. Bunun üzerine iktidar, bilinçli bir tarzda Halvetiyye Tarîkatı'na yönelik destek politikası izlemeye başladı.

Osmanlı sultanlarının Halvetiyye Tarîkatı'na yönelik destek politikası izlemesinin bir diğer sebebi, bu tarîkatın İslâm kültür tarihinde, Türklük rengi ağır basan bir tarîkat olması ve kırka yakın şubesi ile tamamıyla Sünnî karakterli olmasıdır. Özellikle Halvetîliğin alt kol ve şubelerinin kurucuları incelendiği zaman hepsinin Türk olduğunu görürüz. İran Şîi tesirine karşı Türk olan Halvetî şeyhlerinin tepki ihtivâ eden tavrı ve olağanüstü yardımları dikkat çekicidir.

Şah İsmâil'in kurduğu Safevî Devleti doğu

sınırlarında Osmanlı Devleti'ni rahatsız etmeye, Şah İsmâil'in Hatâyî mahlûslu şiirleri ile Anadolu göçebe topluluklarını tesir halkası içerisine dâhil etmeye ve bu zümrelere Şîî politikası sürdürmeye başladığı bir dönemde, Osmanlı Devleti'nin doğu sınırlarında yer alan Sivas'ta yerleşen Şemseddîn-i Sivâsî ve takipçileri, Şah İsmâil tehlikesini fark eden isimlerdendir. Halvetiyye Tarîkatı'nın mensubu olan Şemseddîn-i Sivâsî de hayatı boyunca Hanefî mezhebine bağlı kalmış, Hanefî mezhebini savunmuş ve bu mezhebin yayılması için gayret göstermiştir. İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe'nin (ö. 150/767) hayatını ve menkabelerini ele aldığı Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam adlı eseri bu bakımdan oldukça mânidardır. Şiirlerinde sürekli Ehl-i Beyt sevgisini işlemesi, tevellâ ve teberrâ anlayışı yerine ashâb-ı kirâmın her birine bir bütün olarak hürmeti öngörmesi, bu minvalde dört halîfenin menkabelerini anlattığı Menakıb-ı Çehâr-yâr-ı Güzîn isimli eserini yazması onun yapıcı rolünü ortaya koymaktadır. O sadece bir teorisyen değil aynı zamanda bir pratisyendir. Osmanlı Devleti'nin bekâsı için üzerine düşün yükümlülükleri yerine getirmekten kaçınmamıştır. Bunun en açık örneği Eğri Seferi'ne katılmasıdır. Şemseddîn-i Sivâsî, III. Mehmed ile birlikte Eğri Seferi'ne (1005/1596) katıldıktan sonra, padişahın İstanbul'da kalması yönündeki ısrarına rağmen, Sivas'a dönüp bir yıl sonra 1006/1597-98 senesinde vefât etti ve Meydan Camii haziresine defnedildi.

Ömrünü ilim ve irfana vakfeden, ilmiyenin en yüksek rütbesi olan "Mevlânâ" pâyesine erişen Şems-i Sivâsî, biri dîvân olmak üzere yirminin üzerinde eser kaleme almış ve bazı şiirleri bestelenmiş bir sūfîdir. Şiirlerinde "Şemsî" mahlasını kullanan Şemseddîn-i Sivâsî, şiiri halkı irşâd etmekte bir vasıta olarak kullanmayı tercih etmiştir. Sade, samîmî bir dil ve üslûba sahip olup ağdalı, girift, mazmunlarla dolu bir ifadeden kaçınmış, anlaşılır olmayı tercih etmiştir. Şemseddîn-i Sivâsî'nin önde gelen eserlerinden bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz: İbret-nümâ,

Gülşen-âbâd, Mevlid, Heşt-Bihîşt, Menâzilü'l-Ârifîn, Mir'âtü'l-Ahlâk, Menâkıb-ı Çehâr-yâr-ı Güzîn, Dîvân, Süleymâniye ve Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam.

Şems-i Sivâsî'nin en önemli özelliği bir tarîkat pîri olmasıdır. Kurucusu olduğu Şemsiye Tarîkatı, Halvetiyye Tarîkatı'nın Seyyid Yahyâ Şîrvânî'ye dayanan dört ana kolundan biridir. On altıncı yüzyılın ikinci yarısında kurulan tarîkat, kurucusu Şemseddîn-i Sivâsî'nin ismine izâfeten Şemsiyye olarak anılmıştır. Şemsiyye'nin Halvetîlikten ayrılan başlıca özelliği, zikre ilâve edilen isimlerdir. Şems-i Sivâsî'nin Halvetî zikrinde, "Esmâ-i Seb'a" denilen yedi isme, el-Kâdir, el-Kavî, el-Cebbâr, el-Mâlik ve el-Vedûd isimlerini ekleyerek zikre esas olan esmâyı on ikiye çıkarmış ve bunlarla teslîk-i tâlibîn etmiştir. Sonradan ilâve edilen bu beş isme "furû'ât-ı esmâ" denilmiştir.

Şemseddîn-i Sivâsî Efendi'nin vefâtından sonra yerine, Sivas'ta kadılık yapan oğlu ve halîfesi Pîr Mehmed Efendi geçmiştir. Bu vazifeyi iki yıl sürdürdükten sonra o da vefât etmiştir. Ondan sonra Şemseddîn-i Sivâsî Efendi'nin, aynı zamanda yeğeni ve damadı olan diğer halîfesi Receb Efendi (ö.1013/1604) posta oturmuştur. Receb Efendi küçük yaşta memleketinde başladığı eğitimini İstanbul'da tamamlayarak Sultan Mehmed Medresesi'nde dersiâmlık yapmıştır. Amcası Şemseddîn Efendi'den tekâmîl-i tarîkat ile hilâfete nâil olmuştur. Pîr Mehmed Efendi'nin vefâtından sonra postnişîn olmuş, fakat onun da ömrü fazla vefâ etmemiştir. Başta Şemseddîn-i Sivâsî Efendi'nin menâkıbına dair olan Necmü'l-Hüdâ olmak üzere Esmâü'l-Vüsûl, Nûru'l-Hüdâ isimli eserlerin sahibidir. Ayrıca ilâhîleri de vardır.

Dipnot

* Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Yazının geniş dip notlarını, wep sitemizde bulabilirsiniz.

Prof. Dr. Fikret Karaman ile Hulûsi Efendi Konulu Röportaj

“Hulûsi Efendi'nin en önemli özelliklerinden biri de gerçekten eğitim hayatına önem vermesidir. Yani insan merkezli hizmetler yürüttüğünü söylememin sebebi de budur. Özellikle insanlara önem veriyor ve eğitim kurumlarına, sadece Darende'de değil, gücünün yettiği her yerde canlandırmaya ve katkıda bulunmaya çalıştığını görüyordum.”

- Kıymetli hocam öncelikle kısaca özgeçmişinizden bahsedebilir misiniz?

- 1954 Elâzığ doğumluyum. Sırasıyla Malatya İmam-Hatip Lisesi, Erzurum Yüksek İslâm Enstitüsü'nden mezun oldum. Görev itibarıyla da önce Malatya Hekimhan İlçe Müftülüğü'nde göreve başladım ve oradan askerlik görevim için ayrıldım. Askerlikten sonra Safranbolu İlçe Müftülüğü yaptım. Devamında Akçakoca İlçe Müftülüğü ve 1988 yılında da Erzincan İl Müftülüğü'ne atandım ve burada yaklaşık 10 yıl görev yaptım.

Erzincan'dan Elazığ'a geldim. Elazığ İl Müftülüğü'nden Paris Din Hizmetleri Müşavirliği'ne atandım. Ardından Viyana Din Hizmetleri Müşavirliği görevini ifa ettim. 2003-2010 yılları arasında da Diyanet İşleri Başkan Yardımcılığı görevini yürüttüm. Daha sonra Sofya Din Hizmetleri Müşavirliğine atandım ve orada 4 yıl çalıştım. 2014 yılında da Malatya İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığı'na atandım ve burada sekiz yıl görev yaptım.

- Darende ve Hulûsi Efendi Hazretleri'yle tanışmanız, münâsebetleriniz nasıl oldu?

- Görevlerim esnasında Darende'yi sık sık ziyaret etme, Hulûsi Efendi Vakfı'yla diyalog kurma şansı ve imkânım oldu. Şimdi ben özellikle şunu söyleyeyim: Hulûsi Efendi her şeyden önce Cumhuriyet'ten önce dünyaya gelmiş ama Cumhuriyet dönemini de çok iyi tanıyan, çok iyi bilen ve gerçekten insan merkezli hizmet eden bir Allah dostudur. Bunu niye söylüyorum? Hulûsi Efendi'nin çok yârânı vardı, seveni vardı, dostu vardı; Gerek Hekimhan müftülüğüm sırasında, gerekse Safranbolu İlçe müftülüğüm sırasında sık sık gelip ziyârete geliyorlardı. Bu vesileyle olduğunu zannediyorum, hâlen de Safranbolu'da ortak dostlarımız var. Ben bu vesileyle Hulûsi Efendi'yi rahmetle anıyorum.

- Hulûsi Efendi'nin insanların faydasına

“Hulûsi efendi, insan merkezli bir hizmet anlayışının neticesi olarak, hem fahrî hem de devletin de uygun gördüğü bir tarz içerisinde uzun süre din hizmetleri görevini yapmıştır.

olan hizmetleri hakkında neler söylersiniz? Turgut Özal Bey'den duyup naklettiğiniz bir hatıra vardı.

- Hulûsi Efendi'nin en önemli özelliklerinden biri de gerçekten eğitim hayatına önem vermesidir. Yani insan merkezli hizmetler yürüttüğünü söylememin sebebi de budur. Özellikle insanlara önem veriyor ve eğitim kurumlarına, sadece Darende'de değil, gücünün yettiği her yerde canlandırmaya ve katkıda bulunmaya çalıştığını görüyordum. İnsan merkezli bir hizmet anlayışının neticesi olarak, hem fahrî hem de devletin de uygun

gördüğü bir tarz içerisinde uzun süre din hizmetleri görevini yapmıştır. Biliyorsunuz, bu din hizmetlerini yaparken sadece kendi görev alanıyla sınırlı kalmamış, din hizmetinin, imâmet hizmetinin gerektirdiği şekilde açılmıştır. Mâlûmunuz Peygamberimiz (s.a.v.) de aslında imam hatipliği yapmış, yani cami ve mihrap merkezli hizmet yapmış, ama bütün beşeriyeti, bütün insanlığı hidâyete sevk etmiştir.

Ben Hulûsi Efendi'yi, gerçekten Darende başta olmak üzere ülkemize iz ve eser bırakan bir Allah dostu olarak hatırlıyorum, tanıyorum. Bir hac mevsiminde merhum Turgut Özal, hemşerimiz olarak başbakan sıfatıyla hacca gelmişti. O yıl gerçekten Turgut Özal'ın hem Suudi Arabistan nezdinde hem de bizim hacılarımız üzerinde mânevî bir atmosfer oluşturduğunu, çok güzel bir hac yapıldığını hatırlıyorum. Oraya gelmişken kâfile başkanlarının toplantısına da katıldı. Oranın esas önemli bölümünü birkaç cümleyle ifade etmek istiyorum.

Merhum Turgut Özal, Türkiye'de sadece din alanında değil ekonomi alanında da ülkemizi bir dünya devleti seviyesine çıkarmak için büyük katkılar sağladı; çok rahat bir yönetici profiliydi. Buradaki konuşması sırasında Malatya'ya birkaç atıfta bulundu. Birinci atıfı şuydu: "İnşallah dönüşte Malatya Darende'de bir İlahiyat Fakültesi açacağız." O dönemde İlahiyat Fakültesi açmak illerde bile kolay değildi; bu yüzden Darende'de İlahiyat Fakültesinin açılması çok önemliydi. Muhtemelen burada Hulûsi Efendi'nin mânevî hâtırası, Başbakan nezdindeki ricâsı ve ısrarı etkili oldu. Nitekim dönüşten sonra bir veya iki yıl içinde Darende İlahiyat Fakültesi açıldı.

Başka bir hatıra da şöyleydi: Özal, Malatya'ya geldiğinde Hulûsi Efendi ile görüşürdü. Hulûsi Efendi, "Sayın Başbakanım, bu din hizmetinin Türkiye'de canlı yürüyebilmesi ve neşv ü nümâ bulması için din görevlilerine de küçük bir

katkıda bulunmanız gerekir." dedi. O dönemde kamu görevlerine maddî iyileştirmeler yapılıyordu; Hulûsi Efendi din görevlilerine de bir katkı sağlanmasını istemiştir. Bu özel ricâyı hac toplantısında Diyanet yetkililerinin yanında nakleden Turgut Özal Bey, yanındaki Devlet Bakanı'na döndü ve Türkiye'ye döndükten sonra bu formülü geliştirelim dedi. Gerçekten dönüşün ardından altı ay veya bir yıl içinde "din hizmetleri özel tazminatı" diye bir düzenleme hayata geçirildi. Merhum Özal, bunun kalıcı olmasını vurgulamıştı. Bu uygulamanın teklifi ve hatırlatılması merhum Hulûsi Efendi tarafından yapılmıştır; din hizmetleri ve din görevlileri açısından bu önemli bir katkıdır.

- Turgut Özal Bey, hâtırâtında Darende İlahiyat Fakültesi'nin Hulûsi Efendi'nin arzusu olduğunu belirtiyor. Dikkat çekici değil mi hocam?

- Bakınız ilâhî tevâfuk, belki ben Diyanet İşleri Başkan Yardımcılığı'ndan sonra 3-4 yıllığına Balkanlara gittim. Dönüşümde o zaman akademik şartlarımı tamamlamıştım. Malatya İlahiyat Fakültesi'ne profesör olarak atandım ve İlahiyat Fakültesi görevime başladığımda ilk ziyâret ettiğim yer Darende oldu. Sebebine gelince, çünkü bu İlahiyat Fakültesi'nin menşei, kimliği, doğuş yeri Darende'dir. Bunu ben özellikle bir hatıra olarak yaşatılmasını istiyorum. Yani bunun kimliği, doğuş yeri Darende'dir ve Malatya da bunu unutmamalıdır. Fizikî olarak bugün Malatya'ya taşınmış olabilir ama sadaka-i câriye olarak düşündüğünüz zaman Hulûsi Efendi, Allah razı olsun, bence ilmin bir merkezi, bir kaynağı olarak öncelikle sadaka-i câriyenin bu bölümünü İlahiyat Fakültesi'yle taçlandırmıştır. Zaten daha önce de İmam-Hatip okullarına katkısının olduğunu biliyorum. Fakat İlahiyat Fakültesi'nin, din konusunda önemli bir merkez olarak bunu tescil ettiğini burada özellikle ifade etmek isterim. Malatya İlahiyat Fakültesi'nde yaklaşık 8 yıl

çalıştım. O dönemde Prof. Dr. Ahmet Kızılay, İnönü Üniversitesi rektörümüzdü. Birlikte güzel bir çalışmamız oldu. Hatta üniversite kampüsünün kalbi mesâfesindeki bir yerde, bir merkezde güzel bir cami inşâ edildi.

Ben Türkiye’de yaklaşık 40 yıl Diyanet İşleri Başkanlığı’nda çalıştım. Yurt içi, yurt dışında görevlerde bulundum. Birçok caminin hayata geçmesine de vesile oldum. Fakat ben Malatya’daki İnönü Üniversitesi’ndeki bu cami kadar mânevî havası yüksek, insan merkezli, gençliğe hitap eden camiyi doğrusu başka yerde görmedim. Bu Malatya’da nasip oldu.

- İlahiyat Camii içerisinde “Hulûsi Efendi Kütüphane ve Araştırma Merkezi”nin kuruluşu nasıl oldu?

- Bu konuda biz caminin temelini atarken Hulûsi Efendi Vakfı’nın muhterem başkanı Hamideddin Efendi’yi de ziyâret etmiştik. Bir istişâredebulunduk. Bu istişârenin bir bölümünde de şunu hatırlattım, dedim ki: “Bu İlahiyat Fakültemizin Darende’de olsa da, Malatya’da olsa da, açılmasında Hulûsi Efendi’nin önemli bir katkısı var. Dolayısıyla her ne kadar fizikî

olarak fakülte üniversite merkezine nakledilmiş olsa da, burada da Hulûsi Efendi’nin isminin bir yerde anılmasını arzu ediyorum. Bunun en güzel yeri de kütüphane olmalıdır, ya da bir ilim merkezi olmalıdır. Dolayısıyla kampüsteki camimizin kalbinde yer edinen “Hulûsi Efendi Kütüphane ve Araştırma Merkezi”ni kurduk. İlahiyat Fakültemizin kütüphanesini de bu camimize naklettik ve şu anda bildiğim kadarıyla İnönü Üniversitesi’nin her kademesine, hem akademisyenlere, hem öğrencilere, hem yerlilere, hem uzaktan gelen araştırmacılara kapısı açıktır. Biz bu kütüphanemizin girişine de Hulûsi Efendi’nin adını verdik. Böylece Darende ile bütünleşmiş oldu. Yani Darende’de bunun açılması, Malatya’da kampüste hizmet vermeye devam etmesi, böylece aradaki bu mânevî bağı pekiştirmiş olduk. İnşallah bu böyle devam edecektir.

Malatya İlahiyat Vakfımız var biliyorsunuz. Malatya İlahiyat Vakfımız bu caminin temelinden kubbesine kadar hayır sahiplerinin yardımlarını aldı ve böylece Malatya İlahiyat Vakfı’nın desteğiyle bu cami tamamlandı. Ancak kardeş vakıf olarak Hulûsi Efendi Vakfı da bu kütüphanenin dizaynı ve yerleştirilmesinde

önemli bir katkıda bulundu. Tabîî onu da burada belirtmem lâzım; rakamsal olarak vermem hoş olmaz, ama Hulûsi Efendi Vakfı'nın ciddî bir katkısı olduğunu biliyorum. Ayrıca Malatya İlahiyat Vakfı ile Hulûsi Efendi Vakfı arasında da bir protokol yapıldı. Bu protokol daha sonra üniversite senatosu tarafından imzalandı ve böylece hukûkî çerçeve içerisinde bu kütüphane şu anda hizmet vermeye devam ediyor. Bu miras aynı zamanda Hamideddin Efendi ile de devam etti. Gerek Hulûsi Efendi gerekse Hamideddin Efendi din hizmetlerinde örnek insanlardır. Her zaman halk nezdinde ideal bir din görevlisi, din gönüllüsü arzusu var, fakat Türkiye'de bir de gerçek var. Onu kıyas açısından, Hulûsi Efendi örneği açısından değerlendirirseniz bir Diyanet eski çalışanı olarak şöyle söylüyorum: Aslında mihrap çok güçlü bir mekândır. Mihrap insanlara sadece namaz kıldırma yeri değil, insanları hem rûhen hem bedenen eğitme yeridir; aynı zamanda insanları ferahlatma, ufuklarını açma yeridir. O bakımdan Hulûsi Efendi görevine mihrapla başlamış ama mihrapla sınırlı tutmamış. Okumuş, yazmış, tefekkür etmiş, gönüllüyle rûhuyla onu mezcetmiştir.

- Hulûsi Efendi'nin Edebî yönü hakkında düşünceleriniz nelerdir hocam?

- Meselâ, Hulûsi Efendi'nin özellikle Dîvânı'nı okuduğunuz zaman, insanlara ne kadar değer verdiğini, ne kadar müsâmahakâr olduğunu, ne kadar hoşgörü sahibi olduğunu herkes görür.

Günümüz şartları da dikkate alınca şunu görüyoruz: Hulûsi Efendi eserlerinde ve sözlerinde insana insan olarak değer veren, insanları hoş gören, insanları moralize eden bir örnek şahsiyettir. O, insanların ufkunu ve önünü açmış, ümitsiz ve karamsar olmamış; kimseyi çıkmaz sokağa yönlendirmemiştir. Dolayısıyla Hulûsi Efendi aslında imamlık yaparken, din hizmetinin insana bakan yönünü en üst seviyede geliştirmiştir. Yani her şeyden önce insanı merkeze almış, toplumun ortak problemlerine merhem olmuştur. Özellikle onun Dîvân'ı, Mektûbât'ı, sohbetleri bence günümüz gençliğine tanıtılmalıdır; bazen dijital ortamda, bazen kısa kısa. Ben Özbekistan'ı ziyaret ettiğimde Nakşebendî'nin camisinde, külliyesinde güzel bir şey yapmışlardı. Girişten itibaren küçük küçük, zihinde iz bırakacak, hatıra olabilecek güzel cümleler gördüm. Dolayısıyla Hulûsi Efendi'nin bu eserlerini de bu şekilde kısa

kısa, spot cümlelerle toplumun belli yerlerine yazmak ya da dijital ortamda geliştirmek önemli bir hizmet olur diye düşünüyorum.

- Hulûsi Efendi'nin örneğinden bahsettiniz...

- Bu önemli. Din hizmetinde keşke bugünkü Diyanet İşleri Başkanlığımızın 100 binin üzerinde ayrı ayrı camide hizmet veren arkadaşlarımız bu tür Allah dostlarını, büyükleri örnek alsalar. Onlar nasıl hizmet etti, nasıl çalıştı, nasıl sevildi, nasıl iz ve eser bıraktılar? Bence bunlar üzerinde durulmalı. Diyanet İşleri Başkanlığı bu şekilde kendi teşkilatına hizmet etmiş, dîn-i mübîn-i İslâm'ın günümüze kadar gelmesine vesile olmuş insanları tanıtmalı, örnek göstermelidir. Bu son derece önemlidir. Dolayısıyla Hulûsi Efendi'nin din görevliliği ya da din hizmetini yapmış olması sadece bir Diyanet personeli olmakla sınırlı kalmamıştır, bunun altını çizmemiz lâzım.

Hulûsi Efendi bugün ülkemizde ve Darende'deki bu çekirdekle başlattığı hizmetle ülkemizin birçok il ve ilçesinde hakkıyla anılmaktadır. Onun adı, şanı, eserleri ve gök kubbenin altında bıraktığı güzel sedâ her tarafta anılıyor. Bu vesileyle biz Hulûsi Efendi'yi rahmetle anıyoruz.

- Darende İlahiyat Fakültesi'nin kuruluş ve gelişmesini anlatan bir kitap hazırladınız. Ondan da bahseder misiniz kıymetli hocam.

- Malatya İlahiyat Fakültesi'nde göreve başladıktan sonra bunu bilerek, düşünerek yaptığım bir çalışmadır. O ilk çalışmamızdır, yazılı bir çalışmamızdır. Sebebi şu: Ben göreve başladığımda fakülte'deki 15-20 kadar meslektaşımız, hocamız da kendi alanlarında göreve başlamışlardı. Yani onların kimisi asistan, kimisi öğretim görevlisi olarak Darende'de göreve başlamışlardı. Ama Malatya'da bunlar doktor, doçent veya içlerinde profesör olanlar da vardı. Ben bunlarla bir toplantı yaptım. Dedim ki: "Bakın, bu fakülte Darende'de açıldı.

Siz Darende'de göreve başladınız. Darende'de öğrenciler yetişti."

Ben iyi hatırlıyorum, o zaman Elazığ müftüsüydim. Darende İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Süleyman Toprak vardı. Konyalı, orada bir dönem dekanlık yaptı. O, dekanlık yaptığı dönemde de Elazığ'a sık sık gelip giderdi. Ben de onu bazen ziyâret ederdim. Çünkü biliyorum, Darende'deki o aktiviteleri, o çalışmalarını biliyorum. Şimdi ben o eseri özellikle hazırlattım, şunun için: Yani Darende'yle İlahiyat Fakültemizin köprüsü, o mânevî yolu unutulmasın, canlı olsun diye. Ben bir çalışma başlattım. O çalışmanın önemli bir bölümünü Darende'de tamamladık biz. Yani Darende'de, sağ olsun, o zaman Hulûsi Efendi Vakfı da bize destek verdi. Sizler de orada destek verdiniz ve İlahiyat Fakültesi'nin açılışı, açılışındaki o heyecanlar... Bazı görselleri de o zaman vakıftan temin ettim.

Hulûsi Efendi'nin oradaki, yani daha önceki alt yapı hazırlıkları, İmam-Hatip Lisesi'yle ilgili hazırlıklarla ilgili bilgileri de doğrusu orada aldık. Bu, İlahiyat Fakültemizin ilk yayınıdır, bunu özellikle hatırlatmak istiyorum. İlahiyat Fakültemizin, İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin ilk yayını "Dünden Bugüne İlahiyat Fakültesi" şeklinde bir eser olarak ortaya çıktı. Daha sonra biz sempozyumlar düzenledik, yayınlar artmaya başladı. Ama o önemli bir çalışma ve hakîken ben, sonradan, yani belki aşağı yukarı 10-12 yıl sonra bu çalışmayı başlattım. Ama bu çalışmayı yaptığım zaman, İlahiyat Fakültesi'nin doğuşunun, gelişmesinin Darende'de başladığını ve geliştiğini böylece tescillemiş olduk biz.

- Günümüzde Hulûsi Efendi Vakfı'nın faaliyetlerini nasıl değerlendirirsiniz?

- Şöyle ifade edeyim: Demin ifade ettim, dedim ki, Allah dostları olarak, samîmî bir çalışma yapıyorsanız, bu sadaka-i câriye sadece

ilmî bir şey olarak ortaya çıkmıyor, eserlerle de sonradan neşv ü nemâ buluyor. Şimdi Hulûsi Efendi'nin, muhtemelen Darende'de kendi hayatında yaptığı çalışma çevre tarafından da hoş karşılandığı için, daha doğrusu Allah'ın rızâsına da uygun bir şekilde kabul gördüğü için vefâtından sonra devam etmiştir. Yani bu konuda Darende ve dostları başta olmak üzere herkese teşekkür etmemiz lâzım. Ben şu anda Türkiye'yi, dünyayı gezen bir kişi olarak şöyle söylüyorum: Hulûsi Efendi'nin hem mânevî hem maddî mirası şu anda Darende başta olmak üzere birçok yerde yaşıyor. Darende'de özellikle benim görebildiğim kadarıyla hem sağlık sektörü, hem eğitim sektörü hem de merkezde inşâ edilen o cami ve külliyesi gerçekten Darende gibi bir ilçede başlı başına bir değerdir, fizikî bir hizmettir ve yüzlerce, binlerce insanın oraları ziyâret etmesine vesile oluyor. Hele hele o hastanenin yol kenarında olması ve merhumun adını da taşıması ayrı bir zenginliktir, ayrı bir değerdir. Dolayısıyla zaten büyük insanların, yani Allah yolunda hizmet eden insanların, devlete, millete hizmet eden insanların, bu hizmetleri hayatlarından sonra da o devam ediyor. Onun devam etmesi fevkalâde önem arz ediyor. Bu bakımdan, Hulûsi Efendi'nin bence en önemli özelliklerinden bir tanesi de devlet ricâliyle olan diyalogu, irtibata devam etmiş olmasıdır. Sağlığında devlet ricâlinden kastım şu: Yani memlekete hizmet eden devlet büyükleri, ister Malatya'dan olsun ister başka yerlerden olsun, ister ziyâretlerine gelsin isterse kendisi bizzat gidip ziyâret etmek sûretiyle, devlet ricâliyle olan irtibatı devam etmiştir. Kanaatimce bu, Türkiye'nin birliği, beraberliği ve geleceği açısından da önemli bir yol ve yöntemdir. Bence bizim meslektaşlarımız, bugün din görevlileri, ilâhiyatçılar, diğer kamu görevlileri, bu çizgiye, bu espiyeye, bu canlı damara riâyet etmeleridir. Devlet ricâli dediğimiz, devleti yöneten, devleti idare eden ve devletle ilgili önemli hizmetlerde bulunan herkesle görüşmek, açık olmak fevkalâde önemlidir.

Bu, o yıllarda çok daha önemliydi. Yani şu anda artık hayat dijitalleşti. Bir takım sosyal imkânlar, medya imkânları gelişti. Yani oturduğunuz yerde tuşlara basarak dünyanın bir tarafındaki olup biten olaylara müdâhil oluyorsunuz, bilgileri önünüze getirebiliyorsunuz. Ama o yıllar, fiziksel görüşmeye ve fiziksel temasa veya ziyâretlere ihtiyaç vardı. Kanaatimce o dönemin insanların yaptıkları hizmetler, bugünkü bu dijital hayatı bize çok daha rahat kazandırdı.

Yanılmıyorsam 1986 yılında galiba Hulûsi Efendi Vakfı kuruldu. O tarihlere yakın bir tarihti, ben öyle hatırlıyorum. Aslında vakıf, bizim asırlar boyunca, Osmanlı'dan itibaren gelen bir geleneğimizdir, devam edegelen bir geleneğimizdir. Yani Osmanlı, bugün dünya üzerinde, Balkanlar başta olmak üzere gittiği her yerde vakıf kültürünü, vakıf eserlerini orada ihyâ etmiştir. Bir defa en önemli kararlardan bir tanesi, Hulûsi Efendi Vakfı'nın kurulmuş olmasıdır. Şüphesiz vakfın kurulması yetmez, vakfın amacına uygun bir şekilde geliştirilmesi, yönetilmesi de önem arz ediyor. Bu vesileyle ben bunu birkaç yerde hep dostlarımla paylaştığımı düşünüyorum. Özellikle Hulûsi Efendi Vakfı'nın bugüne kadar gelmesinin, gelişmesinin, büyümesinin, kültürel ve sosyal hizmetlere devam etmesinin en önemli sebeplerinden bir tanesi de Hulûsi Efendi'nin hem evlâdı, hem halefi, hem mirası olarak kabul edebileceğimiz, kendi mesleğinin sürdürülmesi için yetiştirdiği Hamideddin Efendi'ye burada teşekkür etmemiz lâzım. Gerçekten vakfın büyümesi ve gelişmesi için, daha doğrusu sosyal konularla ilgili, yine ilgili mercilerle olan diyalogun ve ziyâretlerin sürdürülmesi hayatî önem arz ediyor. Bu vesileyle Hamideddin Efendi'ye de başarılar diliyorum, sağlık, sıhhat diliyorum. Bu vakıf kültürünün de gelişerek büyümesini arzu ediyorum.

- Değerli hocam, çok teşekkür ederiz.

Gizli Hazine

Kibirle, öfkeyle, kinle bakılmaz
Bütün kâinatın sırrıdır gönül.
Harâbe değil ki vurup yıkılmaz
Kulluk sarayının surudur gönül.

Güler mi dünyada bir âhı alan,
Cânı incitene gecikmez talan,
Zamandan, mekândan münezzeh olan
Cenab-ı Mevlâ'nın yeridir gönül.

Seherlerde için için ağlayan,
Muhabbet bağıını dosta bağlayan,
Zerre âh etmeden ciğer dağlayan
Âşığın sönmeyen korudur gönül.

Nice ümit saklı tek bir nefeste,
Gizli bir hazine vardır herkeste,
Aşk nehriyle coşan fâni kafeste
Havzı kevser gibi durudur gönül.

Sadakat, sevgidir kişiye yeten,
İnsana aynadır, gözünde tüten.
Ellerini açıp arşı titreten
İnanan insanın nurudur gönül.

Gönül bir sırçadır kırmaya gelmez,
Kul kınadığını tatmadan ölmez,
İnsanın kadrini her insan bilmez,
Cevaba sığmayan sorudur gönül.

Ahmet Sami BENLİ

Özbekistan Notları

Tohumun toprağa düştüğü
Çınarların kök saldığı salkım saçak
Göğün dal uçlarından öptüğü
Güvercinlerin bulutlarla yarıştığı
Mübarek belde
Ceviz rahlesine aşkı işleyip durur nakkaş
Ne dün var hayalinde ne de yarın
İlâhî hitâbın neşvesiyle mest
Salıvermiş kendisini akışına duyguların
Ser-mest-i câm-ı elest
Onun yaşadığı mevsimler üstü idi
Hece hece örmüş atkısını imanın
İmam Mâturîdî
Eski kentin eşiğine dayamış başını
Mütebessim, beşûş
Hakîm Süleyman Ata el verir Zengi Ata'ya
Gerçeğe dönmüş, hayal meyveye
durmuş ağaç
Dal budak salmış Anadolu'ya
Hakikat olmuş düş
Kurmuş halkasını Hoca Ahrâr
Çatlamış gönül dudaklarına tevhidi damıtır
Çepeçevre kuşatmış afâkı
Rûhları aydınlatan nurânî ıtır
Bir ok bakışları cihangir Timur'un
Saplanmış bağrına Anadolu'nun kanar
Kanar mağrur Bâyezîd'immin yüreği
Cehennem buğusu gözyaşları
İçinin mağarasına akar
Katre katre kahır, damla damla zehir
Bir ateş düşmüş orta yerine
Can evinden Osmanoğlu'nu yakar
Mavi çinilere sığınmış Timur
Beklerken içini aydınlatacak nuru
Eşiğinde düşünür canım
Gök kubbeyi çekmiş makberine
Güzelce uyusun diye Bibi Hanım

Gökyüzünü rasatla meşgul Uluğ Bey
Alıp gitmiş sırlarını asırlar
Yuva yapmış kumrular kubbede
Ne usturlap ne zîc
Taş taş yenilip zamana dökülmüş
Kapıları çınarlarla yarışan kasırlar
Semerkand gönül medinesini bezeyen diyar
Efendimin mübarek sözleri ardında
ebedîleşen ömür
Rahmet gülistanında müminlerin yâri
Gel diyor zarif kubbesinin altında mütevazı
Haşri bekleyen İmam Buharî
Buhara, Anadolu'yu aydınlatan çerağ
Hadis çiçeklerine fide
Bir birlik pınarı dünden buğüne
Alıp götürmek için selamet sahiline
Çağırıyor insanoğlunu tevhîde

İnciler dermiş hazînesinden Kur'ân'ın
Gönül tahtına kurulan er
Kıt'a kıt'a bend bend
Aşk merdiveniyle ulaştırır
Dünden bugüne susamışları semaya
Bahaüddîn Nakşbend
Kuşlar fısıldar gelenlere
"Gizli perdeleri açar
Can telinden rebabı hu
Devirmiş nefis putunu
Tek bir rakam hesabı hu
Başını dizine koymuş
Kalbi masivadan soymuş
Fikri zikri yalnız Oymuş
Rahlesinde kitabı hu
Halk içinde Hakla durur
Onunla kalkar oturur
Elini dizine vurur
Erenlere hitabı hu
Gözler kara, yeşil, elâ
Niçin beklersiniz hâlâ
Minareler diyor illâ
Kubbelerin cevabı hu"
Dal dal yükselip el açmış çınarlar

Anadolu çınarlarıyla sırdaş
Benim çınarlarım çınarlarımız
Bir tevhid halkası Taşkent,
Semerkand, Buhara
Tutmuş elinden Anadolu'nun
Gönül Kafına uçarlar
Serzakir Bahaüddin, Hoca Ahrâr, Gucdavânî
Susturur hafî zikirle isyanları ki nefsanî
Nuranî meltem esintisi asırlardır bu diyâra
Ey yolcu düşerse yolun
Cetlerine selâm eyle Anadolu erlerinin
Göreceksin
Mekke güneşini kalbinde taşıyan kent
Medîne mehtabını balkıyan fezâ
Mavinin sonsuzluğuna kanatlanmış
Soluk alıp vermede daha
Gökleri omuzlamış firuze kubbeler
Kutsal emaneti taşır gibi
Toprak çatlıyor uç vermekte filizler
Eller kalbin bâkir tepelerinden
Yeniden, yeniden açılmakta Allah'a

Dipnot

* Prof. Dr. Mahmut KAPLAN, İstanbul Beykent Üniversitesi

Bu Feryada Ses Verin

-Bir Uygur kızının ağızından-

Ey dünya, duyun bizi;
Bu feryada ses verin.
İnsandan sayın bizi,
Bu feryada ses verin.

Soyumuz Türk'tür bizim,
Yolumuz haktır bizim.
Arzumuz tektir bizim:
Bu feryada ses verin.

Kim ki vatandan uzak,
Başında bin bir tuzak...
Durmayın öyle ırak,
Bu feryada ses verin.

Yürekler köze gelsin,
Suskunlar söze gelsin,
Zalimler dize gelsin,
Bu feryada ses verin.

Yandırın bu çerağı,
Tütsün Türk'ün ocağı.
Kaldırın gök bayrağı,
Bu feryada ses verin.

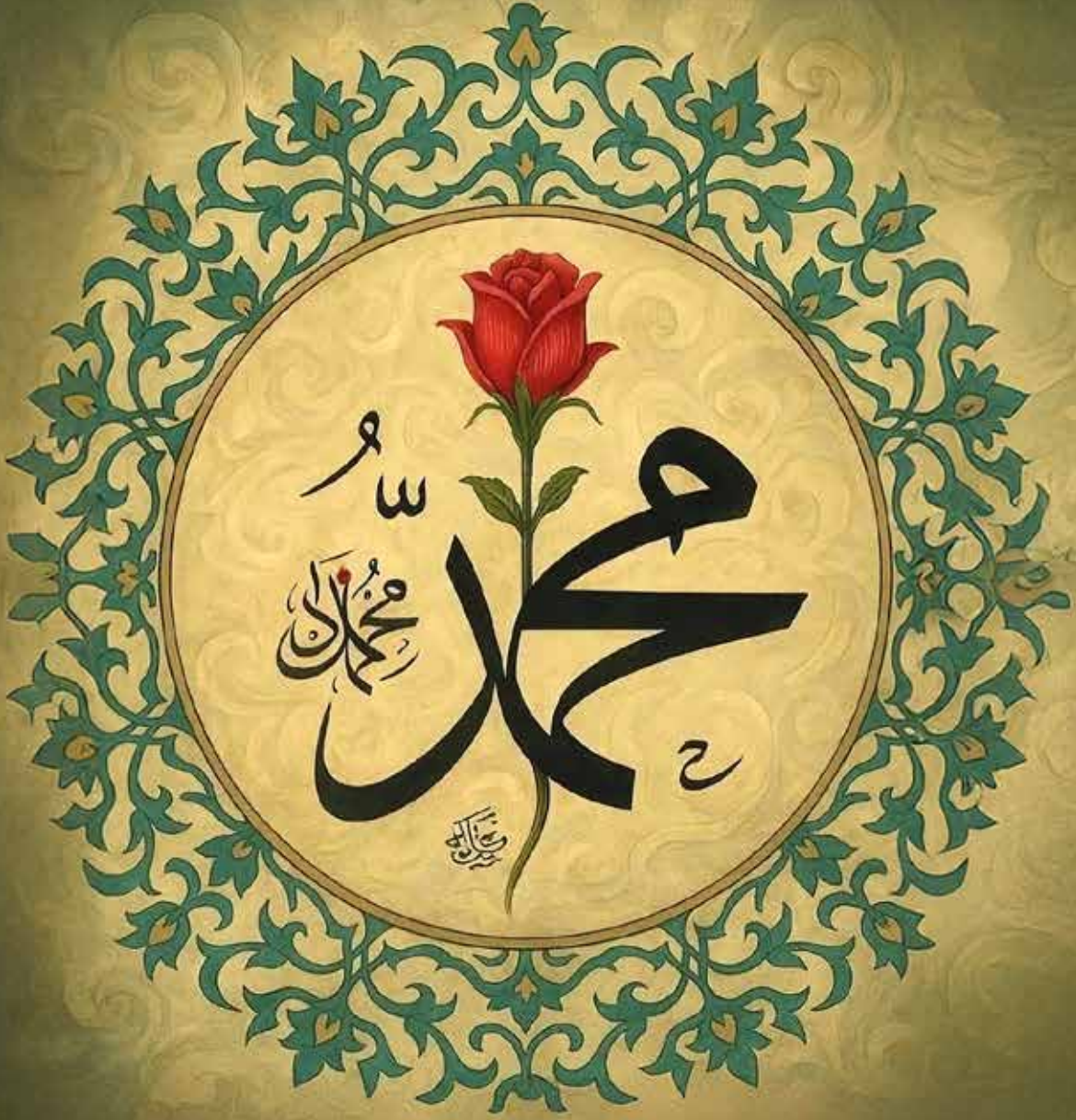
Yalan oldu boyumuz,
Unutuldu toyumuz,
Tükenmeden soyumuz,
Bu feryada ses verin.

Kur'an üzre ant olsun,
Müslümanız hamdolsun.
İman, küfre bent olsun;
Bu feryada ses verin.

Yarın mizan kurulur,
Defter ele verilir,
Hesap çabuk görülür,
Bu feryada ses verin.

Yusuf DURSUN

Cânân Diye Sevdim

“Şair, bu naatinde Hz. Muhammed (s.a.v.)’e olan sevgisinin sebeplerini anlatıyor. Hz. Muhammed (s.a.v.)’i seviyor; çünkü herkes O’nu sevmektedir. Sadece kendisi değil, bütün âlem O’na kurban olmaya hazır olduğu için sevmektedir.”

Daha çok “Kur’an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm” isimli tefsir ve mealî ile tanıdığımız Hasan Basri Çantay, şiirlerinde “Şeydâ” mahlâsını kullanmıştır. Yukarıya aldığımız bu naat bestelenmiştir ve bugün de severek dinlediğimiz naatlar arasındadır.

Şair, bu naatında Hz. Muhammed (s.a.v.)’e olan sevgisinin sebeplerini anlatıyor. Hz. Muhammed (s.a.v.)’i seviyor; çünkü herkes O’nu sevmektedir. Sadece kendisi değil, bütün âlem O’na kurban olmaya hazır olduğu için sevmektedir. Gökteki yıldızlar, levh ü mahfûz ve O’nu yazan kalem, O’na hayrandır. Üstelik Allahu Teâlâ, O’nun yüzüne âşık olduğu için sevmektedir. Şair, burada Mirac hâdisesinde gökteki yıldızların O’nunla müşerref olmaktan duyduğu mutluluğa telmihte bulunuyor. Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’in “Habîbullah/ Allah’ın sevgilisi” sıfatına işaret ediyor. Mahşer gününde diğer peygamberler bile Hz. Muhammed (s.a.v.)’den medet isteyeceklerdir. Şairin kalbi, peygamberinin sevgisinden dolayı yanmakta, buhurdan gibi tütmetedir. “Buhurdan”, içinde hoş kokulu bitki yakılan bir çeşit kaptır. Burada şair, Peygamber Efendimiz’in gül kokulu oluşuna işarete bulunuyor.

Âşık sevgilinin olmadığı yerde gariptir. Etrafındaki hiçbir güzellik de sevgilisiz güzel görünmez. Neşâtî: “*Bâğ’a sensiz varamam çeşmime ateş görünür/Gül-i handânı değil serv-i hırâmânı bile*” diyor. Sevgilisinin olmadığı bağda her şey gözüne ateş gibi görünüyor. Öyle ki, kırmızı güller renginden dolayı ateşi hatırlatıyor. O kadar ki sevgilisinin olmadığı bahçede, yeşil servi ağaçları bile gözüne ateş görünüyor.

Gönül ateşini söndürmek kolay değil. Fuzûlî’nin de: “*Âb-gündür günbed-i devvâr rengi bilmezem/Yâ muhit olmuş gözümden günbed-i devvâre su*” şeklinde tasvir ettiği gözyaşları, kubbeyi sardığı hâlde gönlündeki ateşi söndürmeye yetirememiştir.

Sevdim seni hep canlara cânân diye sevdim
Bir ben değil âlem sana kurbân diye sevdim
Ecrâm-ı felek levh ü kalem mest-i nigâhın
Dîdârına âşık ulu Yezdân diye sevdim
Mahşerde nebîler bile senden medet ister
Gül yüzlü melekler sana hayrân diye sevdim
Aşkınla buhurdân gibi tütmede bu kalbim
Sensiz bana cennet bile nîrân diye sevdim
Tâ arşa çıkar her gece âşıkların âhı
Âsilere lütfun yüce fermân diye sevdim
Doğ kalbime bir lâhzacık ey nûr u dilârâ
Sevdânı gönül derdine dermân diye sevdim
Bülbül de senin bağı yanık âşık-ı zârın
Feryâdı bütün âteş-i sûzân diye sevdim
Hûriler ezelden beri şeydâ-yı cemâlin
Yanmıştı sana Yûsuf-ı Kenân diye sevdim
Evlâd ü iyâlden geçerek Ravzan’a geldim
Evsâfını medhetmede Kur’ân diye sevdim
Kıtmîrinim ey Şâh-ı Rusûl kovma kapından
Âlemlere rahmet dedi Rahmân diye sevdim
Şeydâ kuluna eyle nazar merhametinle
Bir lâhza nazar en büyük ihsân diye sevdim

Hasan Basri Çantay (Şeydâ)

Âşığın gönlüne sevgilinin nûru tecellî ettiği zaman, gönül ateşi yalımını artırır. Fakat kimi yaralara da ateşle dağlama tedavisi uygulanır. Yani ateş, eziyet olmaktan çıkıp derman olur. İşte şair de Peygamber nûrunun gönlündeki sevdaya derman olacağı için onu sevmektedir. “*Bülbül de senin bağı yanık âşık-ı zârın/Feryâdı bütün âteş-i sûzân diye sevdim.*” Hasan Basri Çantay, bülbüllerin yanık yanık ötmesini Peygamber Efendimiz’e âşık olmasına bağlayarak hüsn-i ta’lîl sanatı yapıyor. Bülbüller de Peygamberimiz’e âşıktır. Çünkü bülbülün

aşkı da "gül"edir. Gül, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in remzidir. Bülbülün yakıcı ateşi andıracak şekilde bir feryat koparması, şair ile gönül ve kader birliğini gösteriyor.

Hûrîler ezelden beri Hz. Muhammed (s.a.v.)'in güzelliğinin aşkıyla çılgına döndüğünden Kenan ilinin Yûsuf'u bile -ki güzelliği dillere destandır- O'na yandıği için sevmektedir.

Şairde Peygamber sevgisi kemâle erdiği için çoluk çocuğundan geçerek, Peygamberimiz'in Ravza'sına gitmiştir. O'nun vasıfları bizzat Kur'ân'da övüldüğü için sevmektedir.

Peygamberimiz'in Ravza'sında insan kendisini kaybeder. Onun yanında kendini değersiz bir varlık gibi gören insan; ondan gelecek bir iltifata neler fedâ etmez ki... Şair de kendini, sahibine sâdik bir kıtmir sıfatında görmeye râzıdır. Yeter ki kapısından kovmasın. Çünkü

O'nu, "Vemâ erselnâke illâ rahmete'n-li'l âlemîn" âyetiyle âlemlere rahmet olarak gönderilmiş bir Peygamber olduğı için sevmektedir.

Hasan Basri Çantay, şiirinin sonunda Peygamber Efendimiz'den kendisine merhamet nazarıyla bakmasını yani şefaet etmesini diler. Çünkü onun bir tek bakışının kendisi için en büyük ihsan olacağına inanmaktadır.

Hasan Basri Çantay'ın, yazdığı çok az sayıdaki şiiri ile şairlik sıfatını da hak ettiğini kimse inkâr edemez. Şekil olarak eski şiir kalıplarını kullanmış; fakat söyleyişte tekdüzelikten ve söylenmişî tekrar söylemekten olabildiğince kaçınmış; kendine has bir üslûp oluşturmuştur. Şiirde kelimelerin seçiminde de titiz davrandığını söyleyebileceğimiz şair, âhengi ve akıcılığı yakalayarak Peygamber (s.a.v.)'e lâyük bir naat yazmaya çalışmıştır.

Kadı Mesnevîsi

On dördüncü asırda Kayseri’de bir kadı
Altın harfle yazdırdı, tarihe altın adı

Türk’ün Salur boyundan, baba Şemseddin Mehmed
Oldu 1345, doğdu övülmüş Ahmed

Âzerî Türkçesi’nin yedi devinden biri
Tuyuğlarıyla meşhur, büyük Dîvan şâiri

Nefsinde birleştirdi, şâirle kahramânı
Eretna Devleti’nin bilge, cesur hâkânı

Bir elinde kılıcı, bir elinde kalemi
Adâleti, ilmiyle, ünü tuttu âlemi

Vebâ salgını gibi, hunhâr Moğol önünde
Bir baraj oluşturdu, hak-hakikat yönünde

Önce ilim topladı, şehrine oldu kadı
Bin beş yüz şiir yazdı, tuyûgâtın üstâdı

Hâkim, hakîm, hükümdar, hikmet dolu bir erdi
Dinî ve tasavvufî, ilmî eserler verdi

Fuzûlî’nin öncülü, yiğitçe seven gülü
Tarz-ı kadîm bülbülü, aşkın ateşi, külü

Bir zaman kahramânı, bir irfan kahramânı
Bir destan kahramânı, bir roman kahramânı

Bir kadı oğlu kadı, Hak rızâsı maksadı
Elli üç yıl yaşadı, Sivas’tadır merkadı

O bir ferîd-i zaman; âlim, şâir, kahraman
Üslûptan belli dîvan, çağlara imzâ atan

1400’e iki var, felek olmadı medâr
Anayla dolu diyâr, ona olmuştu mezâr

Kadı Burhan Ahmed Han, destanlara verdi can
Onu anlatsa bitmez, bir nice mesnevîhan

Oğuz’un mefâhîri, Fâtihi’n mübeşşiri
Koçaklamalar pîri, aşkın gerçek şâiri...

Bekir OĞUZBAŞARAN

Değerlerimizi Kucaklamak

“Bizim dünyamızda küçük ve önemsiz bir şey yoktur. İyi bir şey başka iyi bir şeyi, kötü bir şey de başka kötü bir şeyi tetikler. Bu nedenle hayatımızı güzelleştirecek unsurları çoğaltmamız gerekir. Zira hayatını Allah ve Rasûl’ünün rızası doğrultusunda güzelleştiren insanın ibâdetleri de hayatı da bir başka lezzetli olur.”

Müslümanı Müslüman yapan özellikler vardır. Hepsi bir araya geldiğinde kişi çok iyi bir mü'min olur. Bunlardan ne kadar eksiki varsa Müslümanlığı da o oranda zayıftır. Bu husûsiyetlerin bir kısmı yapılması istenenlerdir. Bunlar farz, vâcip, sünnet ve mendub gibi kısımlara ayrılır. Diğer kısmı da kaçınılması gereken şeylerdir. Bunlar da onun Müslümanlığını tamamlar. Bunlar da haram veya mekruhtur. Dolayısıyla kul istenilenleri yaptığı ve uzak durulması gerekenlerden kaçındığı oranda Allah'a yakın olur. Emirler ve yasaklara uyma oranı kişinin ne kadar iyi mü'min olduğunu belirler.

İslâmî hayatı rûhunda benimsemiş olan herhangi bir mü'min, değerlerinden uzaklaşmaya başladığında, ilk başlarda bu durum nefsine çok ağır gelir. Yüreği âdetâ kavrulur. Ancak tekrar ettiğinde nefsi alışmaya başlar ve içinde hissettiği acı öncekine göre hafif olur. Bir müddet sonra da yanlışlarından dolayı bir ürperti duymamaya başlar. Artık durumu kanıksamıştır. Öyle olur ki, kötü hâli kendisinin olağan hâli durumuna gelir. Haramlara alışır.

Toplumlar da bunun gibidir. Değerlerinden uzaklaşma yoluna girdiklerinde geçmişlerinden kopmaya başlarlar. Kötü gidiş karşısında değerlere sahip çıkılması gerektiğini düşünenler insanları bilinçlendirmeye çalışırlar, sürüklenişe dur demek için çırpınırlar. Toplum "Hakîkaten ne oluyoruz?" diye soracak olur, lâkin bir müddet sonra, on veya yirmi yıl öncesine göre "haram" veya "yapılamaz" diye düşündükleri şeyleri tabîî imiş gibi görmeye başlarlar. Durumun bu hâle gelmesi ve milletlerin ifsat edilmesi için özel gayret gösterenlerin çabaları unutulmamalıdır. Ancak mü'minlerin bu oyunlar karşısında ne kadar uyanık oldukları ve ailelerine ne derece sahip çıktıkları da son derece önemlidir. Bu nedenle ülkemizde herkese özellikle de cemaatlere büyük görev düşmektedir.

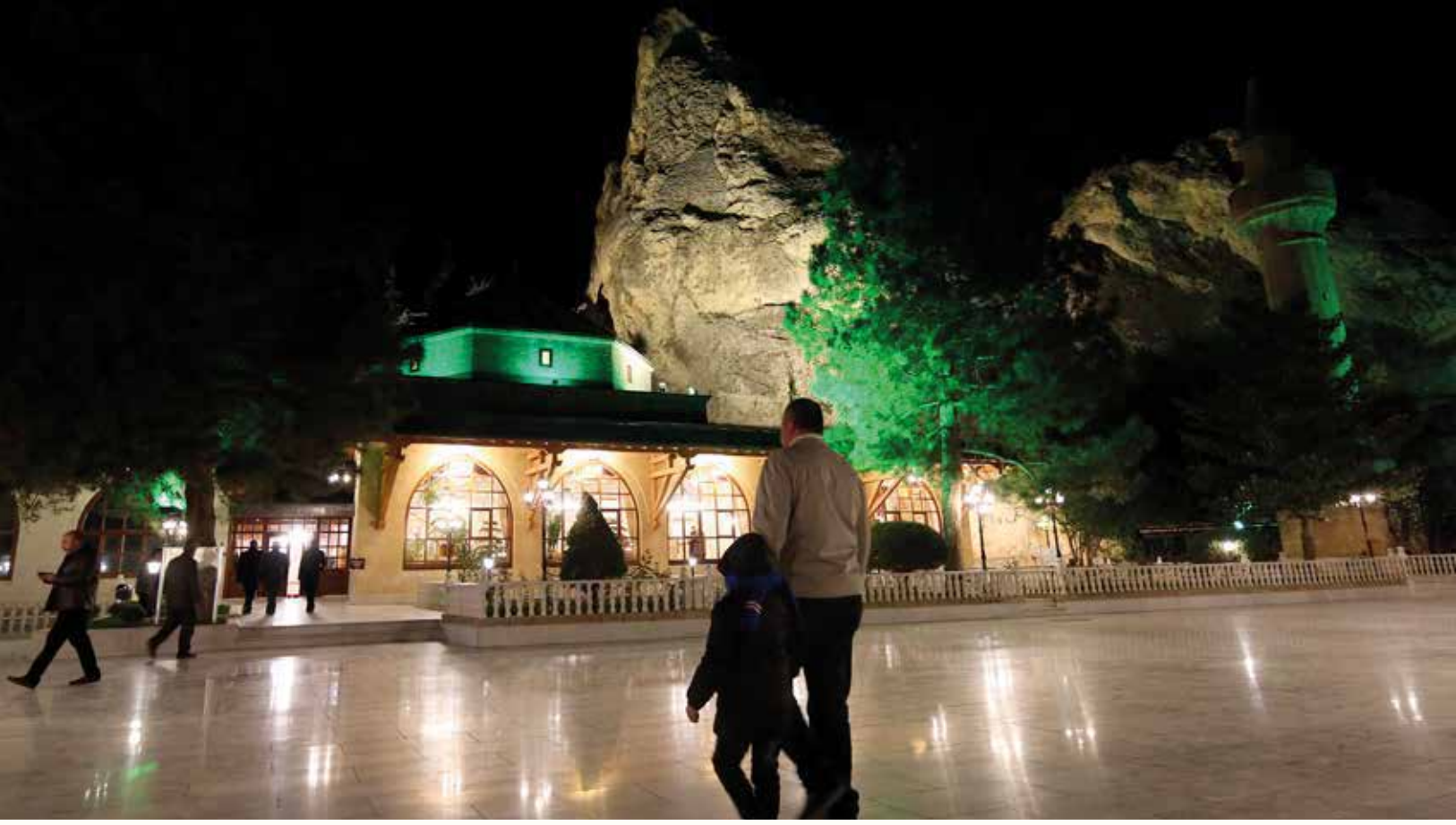
Önceleri sımsıkı yapıştığımız değerlerimizdeki çözülmeyi göstermek amacıyla bir örnek verelim. Bundan yirmi yıl

"Medeniyetimizi ve kültürümüzü oluşturan değerlerin hiçbiri boş değildir. Her birinin doldurduğu bir yer vardır. Bunlar binanın yapı taşlarıdır. Sökülmeye başladığında bina da yıkılmaya yüz tutar. Günümüzdeki durum bunun vânsımasıdır."

öncesinde evli olmayanların birlikte yaşamaları toplumun aslâ benimseyeceği bir durum değildi. Ancak gençlere bu durum sanki tabîî bir durummuş gibi kabul ettirilmeye çalışılıyor. Bu sebeple de genç kuşakta, "Bize ne? Kendi hayatları?" diyenler çoktur. Kezâ kadınların dışarıda sigara içmesi aklımızdan bile geçmezdi. Ancak bugün sokaklarda veya kahvelerde sigara içip oyun oynayan bayanlara öyle alıştık ki, sanki çocukluğumuzdan beri böyleymiş gibi düşünür olduk.

Sahâbeden Enes bin Mâlik şöyle demişti, "Siz kıl kadar bile önemsemediğiniz bir takım işler yapıyorsunuz ki, biz onları, Rasûlullah zamanında helâk edici büyük hatâlardan sayardık."¹ Acaba bizi görseydi kim bilir ne derdi? Dememiz o ki, bizi yozlaştırmayı hedefleyen ithal anlayışlar değerlerimizi her gün eritmekte ve günümüz Müslümanını geçmişine yabancılaştırmaktadır.

Bu çözüme öyle hızlı ve kötü gitmektedir ki, bugün elimize yüz yıl önce yazılmış bir edep kitabını alsak veya bir zühd kitabında bir mü'minin nasıl olması gerektiğini okusak hayrete düşeriz. "Burada bahsedilen insan her hâlde başka gezegendedir." veya "Böyle bir insan olsa olsa ancak peygamber olur." deriz. Kitapta anlatılan ve güzel bir Müslümanın sahip olması gereken özellikler olarak zikredilenlerin bir insanın şahsında toplanmasının neredeyse imkânsız olduğunu düşünürüz. Çevremize ve dünyamıza baktığımızda böyle karamsar düşünmekte pek haksız da sayılmayız. Çünkü yaşadığımız çevre ve ortamda okuduğumuz kitaptaki güzel özelliklere sahip olabilmek gerçekten zordur.

Çok basit bir örnek olması ve geçmişimizden kopuşumuzun vehâmetini göstermesi açısından edep kitaplarımızdan bir örnek zikrederim. Söz konusu kitaplarımızda insanın yediği yemeği başkalarının gözü önünde yememesi gerektiği zikredilir. Çünkü bizi yerken gören ve maddî durumu yerinde olmayanların üzülmelerine ve hasede düşmelerine sebebiyet verebiliriz.

Bir de günümüzdeki lokantalara bakalım. Masalar bazı mekânlarda neredeyse caddeye konmakta ve gelip geçen herkes yiyip içenlere bakarak yollarına devam etmektedir. Onlar âfiyetle yerken kim bilir kaç kalp tamah ederek oradan geçmektedir. Oysa bu üzüntüyü başkalarına yaşatmaya hiç kimsenin hakkı yoktur. Ancak insanlar buna o kadar alıştırmışlardır ki, dindarlarımız bile caddedekilerin doğrudan seyrettikleri masalara ailece oturmayı tercih etmektedirler. Gereçleri de hazırdır; manzara seyretmek. Peki, oradan geçenlerin göz hakkı, o yemeğin parasını kazanmak için bir hafta çalışmak durumunda kalan gençlerin, fakirlerin, yaşlıların göz hakkı ne olacak? Üzüntülerini nereye koyacağız? Donatılmış masayla, buralara gelemeyen nice gencin hırsızlık ve benzeri suçlara teşvik edildiğini düşünen yok. Görüldüğü gibi bir edebî noksanlığı ne kadar büyük ve kötü sonuçlara sebep olabilmektedir. Hâlbuki ilk bakışta sıradan bir yemek gibi duruyor ama sonuçları hiç de sıradan olmuyor. Televizyonlarda ve toplum içinde görülen nice benzeri durumlar özellikle gençlerimizin ahlâkını bu açıdan bozmaktadır.

Edep kitaplarımızın yemek bahislerine baktığımızda, basit gibi duran bir başka şey daha görürüz: Çarşı-pazarda ayakta yemek hoş görülmez. İslâm ahlâki başkalarının kalbini aslâ kırmama üzerine inşâ edildiğinden, bundan haberdar olmayan bir insan böylesi satırları okuduğunda, "Bunda niye mahzur olsun ki?" der. Oysa çarşı pazarda gezinerek yarım ekmek döneri, simidi veya başka bir şeyi yemek, bizi görenlerin iştahını kabartması yanında kırıntıların ayaklar altına dökülmesine de sebep olur. Bu ise gıdaya saygısızlıktır. Nitekim sofradaki kırıntıların, kaplarda yemek bırakılmamasının istenmesi de bununla ilgilidir. İslâmî gelenekten yoksun kalan birinin bunu anlaması gerçekten zordur.

Yemekle ilgili zikrettiğimiz bu hususlar esasında bir bütünün parçalarıdır. Hepsi Müslümanların edep anlayışını oluşturur. Bu sebeple dondurmaları yalayarak sokaklarda gezenler ile başka şeyleri atıştıra atıştıra kalabalıklar arasında yürüyenlerin biraz daha dikkatli olmaları gerekmektedir. Unutmamamız gerekir ki, toplum içerisinde gerçekten de çok muhtaç insan var. Ceplerinde birkaç kuruşla gezinenlerin sayısı hiç de az değil. Bu dertlilerin kalp kırıklıklarına bir katkı da bizim yapmamız yakışık almaz.

Görüldüğü gibi bizi biz yapan değerlerden toplumumuz uzaklaşmaktadır. Bizler bile bunların bir kısmından etkilenmekte ve zamanla alışmaktayız. Oysa başkaları bir yana, bu değerlerimize sahip çıkması gereken insanlar öncelikle biziz. Çünkü bu şuur ve bilinçte olan kişiler olarak üzerimizdeki sorumluluk fazladır. Kendimizi ne kadar hakir görürsek görelim, yük omuzlarımızdadır. Bu belki de Rabb'imizin bizlere bir lütfudur. Zor zamanlarda güzel işler yaparak büyük sevaplar kazanacak ve milletimizin ahlâkî değerlerini kaybetmesinin önleyeceğiz. İnşallah bunlar bize âhîret sermayesi olarak geri dönecektir.

Edep kitaplarımızdan bir başka örnek daha verelim ve geçmişimizle kendimizi bir

karşılaştıralım. Sorumuz şu: "İnsan okuya okuya eskittiği, sayfaları yıpranıp dağılmış olan mushafı ne yapmalıdır?" Çöpe atamaz çünkü Allah'ın kitabına büyük saygısızlık olur. Başka şeylerde de kullanamaz, yüreği kaldırmaz. Peki, sobaya atıp yakabilir mi? Kitaplarımız der ki; "Ateşle azap etmek Allah'a mahsus olduğu gibi Allah'ın âyetlerini yakmak da doğru değildir. Bu da bir nevi hakarettir." Peki, ne yapacak bu insan? Kitaplar der ki; "Ayakaltı olmayan bir yerde küçük bir çukur kazmalıdır. Mushafı içine koyup üzerine doğrudan toprak atmak hürmetsizlik olacağından ya çukurun içine kabirde olduğu gibi yanlamasına bir oyuk açar veyahut mushafın üzerine çalı çırpı koyar. Böylece toprağın doğrudan üzerine dökülmesini engeller. Bu şekilde önlemi aldıktan sonra üzerini toprakla kapatır.

Bu satırları okuduğumuzda belki aklımıza, "Bu yazar neden bahsediyor, bu dediği de neyin nesi?" demek gelebilir. Çünkü yazdıklarımız bize çok yabancı gibi duruyor. Ancak unutmamak gerekir ki, bu edeplerin yoğunluklu olarak yaşandığı ve insanların çok dikkat ettiği dönemleri geçmiş büyüklerimiz yaşadılar. Kitaplarda bu yüzden yer alıyorlar. Lâkin biz bunlardan koptuğumuz için yazdıklarımız sanki başka bir âlemden bahsediyormuş izlenimi uyandırıyor. Bize garip gelse de, geçmiş büyüklerimiz böyleydi. Bunlardan uzaklaştığımız için ucûbe şeyler okuyor gibi hissediyoruz.

Biz ne zaman ayrılmaz parçamız olan değerlerimize döner ve kendimiz olmaya başlarsak, Allah'a yakınlığımız da o derece fazlalaşacaktır. Çünkü hayatımızın her alanını İslâmî değerlerle bezemeye başlamış olacağız. Meselâ toplum içinde yiyip içmemeye dikkat eden bir insan hem kul hakkını düşünmekte hem de ahlâkını güzelleştirmeye çalışmış olmaktadır. Onun sadece yemekle ilgili bu tutumu başka davranışlarına da sirâyet edecek ve hepsi bir araya geldiğinde ortaya güzel bir mü'min çıkacaktır. Bu sebeple medeniyetimizi ve kültürümüzü oluşturan değerlerin hiç biri

boş değildir. Her birinin doldurduğu bir yer vardır. Bunlar binanın yapı taşlarıdır. Sökülmeye başladığında binâ da yıkılmaya yüz tutar. Günümüzdeki durum bunun yansımasıdır.

Görüldüğü üzere, sadece edeplerimiz üzerinden bile kendimiz olup olmadığımızı veya kendimiz olmaya ne kadar yakın olduğumuzu anlama imkânına sahibiz.

Bir başka örnek daha vererek bizim değerlerimizin ne kadar hassas ve erdem yüklü olduğunu daha doğrusu asaletimizi görelim.

Edep kitaplarımızda güvercin besleyenlerin şâhitlikleri hususunda hassas olunması istenir. Çünkü denir ki, güvercin besleyenler kuşları yakalamak veya takip etmek için çatılara çıkarlar. Böyle olunca da başkalarının evlerine gözleri uzanabilir. Zamanla da mahremiyet duygusu zayıflayabilir. Bu sebeple mahkemelerde şâhitliklerinde muhtemel zaafiyetleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu yazdığımızı bir de günümüz ile kıyaslayalım. Şâhit mahkemede yemin ettikten sonra her şey biter. Ahlâkî değerler ve insanın yaşantısının hiç önemi yoktur. İslâm açısından en kötü ve haram işlerin içinde yer alsada, kişi mahkemede namus ve şerefi üzerine yemin ettiğinde sorun kalmaz ve muteber biri hâline gelir. Bu durumun İslâmî ahlâkın ve erdem hâkim olduğu geçmişimizden ne kadar uzak bir durum olduğu ortadadır. Bir anlamda kendimizden kopuşumuzun acı göstergesidir.

Olay sadece burada yazdıklarımızla sınırlı değil elbette. Çocuklarımıza güzel isim vermek, eve girerken ve çıkarken aileyi selâmlamak, sağ ayakla içeri adım atmak, elbisemizi sol taraftan çıkarmaya başlamak, suyu üç yudumda içmek... Bizi biz yapan bu liste uzayıp gider.

Her ne zaman bu değerlerimizi kendi hayatımıza hâkim kılmaya gayret ederiz, o zaman Peygamberimiz (s.a.v.)'in istediği kıvama gelmeye başlarız. Ayrıca İslâm'ın bu âdet ve geleneklerini ne kadar çok yapmaya gayret

edersek, bizi biz yapan ve bizleri ayakta tutan değerlerimize o kadar hayat vermiş, daha doğrusu kendimize ve ailemize, çevremize o kadar iyilikte bulunmuş oluruz.

Yazdıklarımızdan anlaşılacağı üzere, bizim dünyamızda küçük ve önemsiz bir şey yoktur. İyi bir şey başka iyi bir şeyi, kötü bir şey de başka kötü bir şeyi tetikler. Bu sebeple hayatımızı güzelleştirecek unsurları çoğaltmamız gerekir. Zira hayatını Allah ve Rasûl'ünün rızâsı doğrultusunda güzelleştiren insanın ibâdetleri de hayatı da bir başka lezzetli olur. Çünkü yaşamının her alanından mânevî bir haz alır. Bu insan her hâlükârda şükürdedir ve mutludur. Ne mutlu böyle olabilenlere ve etraflarına da örneklik sergileyebilenlere.

Son sözümüz büyüklerimize gelsin. Ne olur, ama ne olur, değerlerimize sahip çıkalım. Bize ait hiçbir şeyi önemsiz görmeyelim ve onu canlandıralım. Biz böyle yaparsak etrafımız da bizden etkilenecek ve bu değerler halka halka topluma yayılacaktır. Meselâ adım attığımız bir iş yerine veya bir mekâna "merhaba" veya "selâm" diyerek girmek yerine "selâmün aleyküm" ile girelim. Hem selâmı yaymış hem de sevaba nâil olmuş oluruz. Çünkü Peygamber Efendimiz şöyle buyurmaktadır: "Aranızda selâmı yayın."²

Velhâsıl, değersiz hiçbir değerimiz yoktur.

Dipnot

* Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Ankara Üniversitesi

1. Buhârî, 6492.

2. Müslim, 93 (54).

Dedikodu Yapma

Yasaklamış Resulü Hak
Dedikodu yapma gardaş
İstiyorsan kitaba bak
Dedikodu yapma gardaş

Âdem'den gardaş olmuşuz
Kur'an'da birlik kılmışız
Boş laftan geri kalmışız
Dedikodu yapma gardaş

Şeytan bal diye getirir
Gider karşıya yetirir
Amelleri yer bitirir
Dedikodu yapma gardaş

Gardaşının etin yeme
Sevapların gider güme
Boşa elin yüzün yuma
Dedikodu yapma gardaş

Bazen kör ol, bazen sağır
İmtihanın dağdan ağır
Eşin dostun senden soğur
Dedikodu yapma gardaş

Karışma elin işine
Hem yazına, hem kışına
Belâ getirir başına
Dedikodu yapma gardaş

Nice ocaklar batırmış
Çekip köşeye oturmuş
İnsanı dâra götürmüş
Dedikodu yapma gardaş

Dilin kemikli olmalı
Lafın yerini bulmalı
Son nefes rahat ölmeli
Dedikodu yapma gardaş

İki tartıp bir diyesin
Az konuşup çok duyasin
Boyan Müslüman boyasin
Dedikodu yapma gardaş

Hilkatî'yim tevbe gayri
Gitmem sevdiğimden ayrı
Dokunmaz kimseye hayrı
Dedikodu yapma gardaş

Ramazan PAMUK

Tarihî ve Kültürel Yapısıyla Sivas ve Meydan Camii

“Sivas; sadece tarihî mekânlarıyla değil; ilim, irfan, eğitim, tıp, siyaset, mûsikî, mîmârî, din ve edebiyat alanlarında birbirinden kıymetli işler yapan ve eserler veren tarihî şahsiyetleriyle de zamana mührünü vurmuş ihtişamlı bir şehirdir.”

Kurtuluş Savaşı döneminde çok önemli bir kongreye ev sahipliği yapan Sivas, ülkemizin en müstesnâ ve mutenâ (seçkin) şehirlerinden biridir. İç Anadolu'nun doğusunda yer alan "yiğido"lar şehri, aynı zamanda tarihî İpek Yolu üzerinde yer alır. Bu özellik onu tarihte çok daha önemli kılmıştır. Zira Mezopotamya'dan gelen kervanlar bu güzergâhtan geçiyorlardı. Bununla beraber yine önemli bir yol olarak hâfizalarda yer alan Kral Yolu buradan geçirdi. Onu farklı kılan bir başka husûsiyet ise yüzölçümü bakımından, Konya'nın hemen ardından, ülkemizin en büyük ikinci vilâyeti olmasıdır.

Sivas, "Yiğidolar Şehri" olmasının yanında hâfizalara "Sultan Şehir" olarak da kazanmıştır hâfizalara. Bu, onun için gurur duyulacak bir pâyedir. "Sultan Şehir" sıfatını fazlasıyla hak eden bu kadîm şehir Divriği Ulu Camii'nden Behram Paşa Hanı'na, Eğri Köprü'den Burûciye Medresesi'ne, Şeyh Hasan Bey'den Kadı Burhaneddin'e, Ahî Emir Ahmed'den Şemseddin Sivâsî'ye kadar önemli mekânları ve birbirinden kıymetli şahsiyetleri üzerinde bir şeref pâyesi olarak taşır. Bu şahsiyetler ve tarih kokan mekânlar onu gözde bir tarih şehri yapar.

Divriği'den Kangal'a, Doğanşar'dan Zara'ya Tarihin İzinden İstikbâle Yürümek

Sivas; Akıncılar, Altınyayla, Divriği, Doğanşar, Gemerek, Gölova, Gürün, Hafik, İmranlı, Kangal, Koyulhisar, Suşehri, Şarkışla, Ulaş, Yıldızeli ve Zara diye sıralanan 16 ilçesiyle kendini ziyaret edenlere bütün cömertliğiyle âdetâ arz-ı endâm eder.

Tarihte birçok medeniyete beşiklik etmiş olan Sivas, birbirinden kıymetli tarihî eserleriyle âdetâ bir açık hava müzesi görünümündedir. Sivas'ın en uzağında kalan Akıncılar'da Hatipoğlu Camii, Bahaddin Şeyh Türbesi ve Yûsuf Şeyh Türbesi bulunmaktadır. Sivas deyince hemen akıllara gelen Divriği, bu ilin alâmet-i fârikalarındandır. UNESCO'nun "Dünya Mirası" listesinde yer alan Divriği Ulu Camii ve Darüş-

"Sivas, farklı düşüncelere saygılı ve hoşgörülü bir şehrimiz olarak dikkat çekmektedir. Zaman içerisinde bu topraklarda Sünnî ve Alevî kardeşlerimiz barış ve huzur içerisinde yaşamıştır, bundan sonra da yaşamaya devam edecektir."

şifası ilk akla gelen kıymetli bir eserdir. Öte yandan Divriği Kalesi ve Kale Camisi, Kesdoğan Kalesi, Cedit Paşa Camii, Sitte Melik Kümbeti, Nureddin Sâlih Kümbeti, Naip (Gazeler) Kümbeti, Sinâniye Hâtun Türbesi, Ahî Yûsuf Türbesi, Pamuk Han, Burma Han, Mirçinge Hanı, Dipli Han, Aşağı Kilise, Yukarı Kilise, Erşün Kilisesi, Odur Kilisesi, Handere Köprüsü, Hüseyin Gazi Türbesi, Seyit Baba Türbesi diğer tarihî eserler olarak hâfizalarımızda yer edinmektedir.

Sivas'ın merkezinde birçok tarihî eser olmasının yanında, ilçelerinde de çok önemli kadim eserler mevcuttur. Bu çerçevede Doğanşar'da Ulu Camii, Kale Camii, Uzunbelen Hubyar Türbesi, Merkez Camii, Gemerek'teki Merkez Camii, İnkışla Camii, İnkışla Hamzalı Camii, Çepni Cami, Şahruh Köprüsü; Kangal'daki Alacahan Kervansarayı, Halil Rifat Paşa Köprüsü, Samut Baba Kümbeti, Meydan Camii, Kuşçu Köyü Ca-

mii, Şeyh İbrahim El-Aziz Camii, Demiryurt Camii, Acısu Köprüsü, Şeyh Merzuban Türbesi, Pir Gökçe (Pir Göcek) Türbesi, Zara'daki Meydan Camii (Çarşı Camii), Kuşan Köyü Camii, Demiryurt Kaya Mağaraları; Yıldızeli'ndeki Şeyh Halil Türbesi, Akçakoca Köyü Türbesi, Banaz Köyü Türbesi, Kümbet Köyü Kalesi, Akçakale Kalesi; Suşehri'ndeki Balhatun Camii (Balkıs Hatun), Köse Süleyman Türbesi; Koyulhisar'daki Aşağı Kale (Kal'a-i Zîr), Yukarı Kale (Kal'a-i Bâlâ), Fâtih Camii, Hacı Murat Hanı, görülmeye değer birbirinden ehemmiyetli mekânlardır.

Halvetiyye Tarikatı'nın Şemsiyye Kolunun Kurucusu, Âlim ve Şair: Şemseddin Sivâsî

Sivas deyince akla gelen kıymetli şahsiyetlerin başında Halvetiyye Tarikatı'nın Şemsiyye kolunun kurucusu, âlim ve şair Şemseddin Sivâsî gelir. 926/(1520) yılında Tokat'ın Zile kazasında doğan Şemseddin Sivâsî, Horasan'dan Zile'ye göç eden Ebü'l-Berekât Muhammed Efendi'nin evlâdıdır. Baba Muhammed Efendi,

Amasyalı Hacı Hızır'dan hilâfet almıştır. Esas adı "Ahmed" olmasına rağmen esmerliğinden dolayı çevresinde "Kara Şems" olarak tanınmıştır. Şiirde kullandığı mahlası Şemsî'dir. Sivas Valisi Hasan Paşa tarafından 972/(1564) yılında yaptırılan ve bugün "Meydan Camii" diye anılan camiye vâiz olmak üzere davet edilen Şemseddin Sivâsî, ailesi ve bir kısım talebesi ile birlikte Sivas'a göçtü. Kendisi için yaptırılan dergâha yerleşerek orada zâhirî ve bâtinî ilimleri öğretmek sûretiyle pek çok talebe ve mürid yetiştirdi. 1006/(1597)'de Sivas'ta vefât etti. Na'sı Meydan Camii'nin haziresine defnedildi. Sivas'ta yaşamasına rağmen şöhreti İstanbul'a kadar ulaşmıştır.Şems-i Tebrizî ve Ak Şemseddin ile birlikte Türk tasavvuf tarihindeki üç Şems'ten biri olan Şemseddin Sivâsî'nin çok sayıda kıymetli eseri mevcuttur. Manzum eserleri şunlardır: Dîvân, Süleymâniyye, İbret-nümâ, Mevlid, Gülşen-âbâd, Heşt-Bihişt, Mir'âtü'l-Ahlâk, Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam, İrşâdü'l-Avâm, Umdetü'l-Huccâc, Terceme-i Kasîde-i Bürde.

Şemseddin Sivâsî'nin manzum eserleri yanında birçok mensur (düzyazı) eserleri de vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz: Menâkıb-ı Çehâr-yâr-i Güzîn, Menâzilü'l-Ârifîn, Umdetü'l-Edîb fi't-Ta'allümi ve't-Te'dîb, Emr-i İlâhî ve Hücçet-i İlâhî, Es-Safâyih fî-Tercemeti'l-Levâyih, Şerh-i Gazeliyyât-ı Sultân Murâd-ı Sâlis, Nakdü'l-Hâtır, Şerh-i Terceme-i Ecvibe Ali bin Ebî Tâlib li-Es'ileti Kümeyl bin Ziyâd, Dâiretü'l-Uşûl.

Meydan Camii, Sivas'ın Mânevî Hayatına Vurulan Bir Mühürdür

İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak ve Şemseddin Sivâsî gibi mâneviyat yıldızlarını gönül göğünde barındıran Sivas, tarihî camileriyle ön plâna çıkan bir huzur ve sükûn diyârıdır. Ulu Cami, Ali Baba Camii, Kale Camii, Ali Ağa Camii, Divriği Ulu Camii, Zincirli Minâre Camii, Hoca İmam Camii, Osman Paşa Camii, Zara Merkez Camii, Sarızâde Mehmet Paşa Camii, Altınyayla Merkez Camii, Tarihî Alacahan Osmanlı Camii, Pulur (Billur) Camii, Aydoğan Camii, İmâret Camii, Kangal Merkez Camii, Çukurpınar Camii, Çatalpınar (Korkmazoğlu) Camii, Aziz Baba Camii, Uzun Hacıoğlu Camii, Kerim Çavuş Camii, Kemankeş Kara Mustafa Paşa Camii, Yeni (Mahkeme) Camii, Ayyıldız Camii, Yiğitler (Fertelli) Camii, Ganem (Tarhana) Camii, Çifte Minâreli Medrese, Burûciye Medresesi, Gök Medrese, Şifâiye Medresesi gibi dinî mekânları ve camileri bu çerçevede sayabiliriz. Bunlar Sivas'ın ilçelerine ve merkezine inşâ edilmiş kutlu binâlardır.

Sivas deyince akla gelen kutlu mekânlardan biri de, bu şehrin mânevî mühürlerinden biri kabul edilen ve şehrin merkezinde konumlanan Meydan Camii'dir. 1564 yılında Kanûnî Sultan Süleyman'ın vezirlerinden Koca Hasan Paşa tarafından yaptırılmıştır. Cami, Küçük Minâre Mahallesi'nde, Atatürk Bulvarı üzerindedir. Bazı belgelerde Hasan Paşa Camii olarak da geçmektedir. Aslen Sivaslı olan Hasan Paşa, kurduğu güçlü vakfa, cami etrafına inşâ ettirdiği dükkânları, kuyumcular çarşısını, han ve hamamı bu eserin yaşatılması amacıyla ba-

ğışlamıştır. Camiin kuzeybatı bahçesinde, âlim ve mutasavvıf Şemseddin Sivâsî'nin türbesi yer almaktadır. Bugün bu cami ve türbe Sivaslılar ve Sivas'a dışarıdan gelenler tarafından ziyâret edilmektedir. Kuzeyden avluya girişi sağlayan kemerli kapının üzerindeki kitâbede, kapı ile parmaklık duvarlarının 1925'te; asıl ibâdet alanına girişi sağlayan kapı üzerinde iki kitâbede caminin Hasan Paşa tarafından 1564 yılında yaptırıldığı yazılıdır.

Sivas'ın sembol mâbetlerinden biri olan Meydan Camii, kesme taştan ve dikdörtgen plânlıdır. Üst örtü dört köşeli kalın sütun ile desteklenmiştir. Üzeri eğimli bir çatı ile örtülmüştür. Kare kaide üzerinde tuğladan yuvarlak gövdeli ve tek şerefeli minâresi bulunmaktadır. Ünlü mutasavvıf, âlim ve şair Şemseddîn-i Sivâsî ile yakınlarının yattığı türbe, kuzeybatı yönünde, cami avlusu içinde yer almaktadır. Beden duvarları kesme taştan inşâ edilen türbe, dıştan sekizgen bir kasnağa sahip olup üzeri tek kubbe ile örtülüdür.

Doğu batı istikâmetinde dikdörtgen plânlı ve beden duvarları kesme taştan inşâ edilen cami, son cemâat mahalli, asıl ibâdet alanı, minâre ve üst örtü olmak üzere dört birimden meydana gelmektedir. Son cemâat mahalli kuzey bahçeye bakan sivri kemerli bir giriş kapısı ve dört büyük açıklıktan oluşmaktadır. Kible duvarındaki sivri kemerli pencerelerin yanında iki küçük mihrap nişi vardır. Bu birimin üzeri binânın ikinci kademe çatısını oluşturacak şekilde yardımcı bir çatı ile örtülüdür. Asıl ibâdet alanı; kesme taşlarla örülü dört büyük fil ayağının enlemesine oluşturduğu beş sahından meydana gelmektedir. Fil ayaklarının üzerine sahn istikâmetinde ve boyları aşağıdan yukarıya doğru her kademedede biraz daha uzayan üç ayrı yatay ahşap destek yerleştirilerek tavanı taşıyan ahşap kirişler bu destekler üzerine oturtulmuştur. Kirişlerin uçları ise kible ve kuzey duvarlarındaki benzer ahşap destekler üzerine yerleştirilerek sahnlar oluşturulmuştur. Ahşap tavan ve çatıyı bu sistem taşıyor.

Giriş kapısının karşısında yer alan mihrap nişi mukarnaslıdır. Onun sağında bulunan mermer minber sade bir görünüme sahiptir. Kible ve kuzey duvarlarına, tabana oldukça yakın dörder pencere açıldı ve bunlar dikdörtgen şeklindedir. Kible duvarındaki mevcut pencerelerin üzerine yeni bir sıra hâlinde açılan diğer dört pencere ise kemerlidir. Doğu ve batı duvarlarının üst kısımlarında ebatları diğer pencerelere göre daha küçük olan kemerli üçer pencere mevcuttur. Kuzeyde kalan iki köşede ise iki ayrı fevkânî yer almaktadır. Asıl ibâdet alanının kuzeybatı yönünde, kuzey duvarının köşeye yakın kısmına ve yapıya girintili şekilde inşâ edilen minâre tuğladan yapılmıştır ve tek şerefeli ve basık külahlıdır. Cami çatısı çift meyilli olup üzeri saçla kaplanmıştır.” Meydan Camii, 19. yüzyıl başlarında Köse Mustafa Paşa tarafından tamir ettirilmiştir. Aynı yüzyılın son çeyreğinde Said

İbrahim Paşa buraya bir abdesthâne yaptırmıştır. Söz konusu cami Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1968 yılında onarılmıştır. Zaman içerisinde zarar gören cami, 2000’de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından tekrar elden geçirilmiştir. Meydan Camii, büyük mutasavvıflarımızdan Şemseddîn-i Sivâsî’nin adıyla âdetâ özdeşleşmiştir. Zamanın önemli dinî şahsiyetlerinden biri olan Şemseddîn-i Sivâsî, caminin yapıldığı 1564 tarihinden başlamak üzere ölüm yılı olan 1597 yılına kadar burada 33 sene vaaz ve ilim faaliyetlerine devam etmiş, birbirinden kıymetli talebeler yetiştirmiştir. Yine bu dinî mekânda vaaz vererek (sohbet ve nasihatlerde bulunarak) halkı irşat etmiştir.

Gözümden ve Gönlümden Yansıyan Sivas yahut “Sivas Güzellemesi”

Sivas, farklı düşüncelere saygılı ve hoşgörölü bir şehrimiz olarak dikkat çekmektedir. Zaman içerisinde bu topraklarda Sünnî ve Alevî kardeşlerimiz barış ve huzur içerisinde yaşamıştır, bundan sonra da yaşamaya devam edecektir. Bu topraklar bazı art niyetli kişilerin tahriklerine rağmen her zaman dostluğun ve kardeşliğin en güzel örneklerini vermiştir.

Vaktiyle kaleme aldığım "Sivas Güzelleme-si" adlı şiirimde bu güzel şehri şöyle görmüş ve anlatmışım:

Âşıklar yatağı, yiğitler yurdu
Şanlı bayrağında aldır Sivas'ım!
En çetin zamanda her dem dik durdu
Petekten süzülen baldır Sivas'ım!
Yiğit harman olur Sivas ilinde
Pir Sultan ses verir sazın telinde
Yiğido'nun kem söz olmaz dilinde
Asırlık çınarda daldır Sivas'ım!
Altın beşik oldu medeniyete
Kapı araladı her hürriyete
Onunla kavuştuk Cumhuriyet'e
Çifte Minâreli ildir Sivas'ım!
Sultan şehir Sivas, Türk'tür ezelden
Bu şehri görmeli gidip tez elden
Şehrengizlere sor, oku gazelden
Yûnusça söylenen dildir Sivas'ım!
Selçuklu'ya başkent, vatan oldun sen
Temmuz sığağında yasla doldun sen
Aradığın sesi sazda buldun sen
İnsan, Yaradan'a kuldur Sivas'ım!
Ozanla söyleşir sazının teli
Püfür püfür eser Beserek yeli
Kent bağrına basar Âşık Veysel'i
İçimi sevginle doldur Sivas'ım!
Şarkıyla dünyaya Veyselce bakar
Kepenek'in suyu şifalı akar

Gurbete düşeni hasretin yakar
Vuslata vardiran yoldur Sivas'ım!

Sivas ellerinde çalınır sazlar
Hû'lara karışır dua, niyazlar
Kanını dondurur gece ayazlar
Gönül bahçesinde güldür Sivas'ım!

Şemseddîn Sivâsî Hazretleri: Güzel Bir Menkıbe

“Şemseddîn Sivâsî; “Padişahım, söylediklerimiz doğrudur. Kâfirin hezimete uğramasına yarım saat kalmıştır. Şu anda bir kuvvet sahibi tasarruf için ortaya çıkmak üzeredir. Bu an fethin başlangıç ânıdır. Hatırınızı hoş tutunuz.” diye cevap verdi.”

Künyesi "Ebû's-Sena"; lâkabı "Şemseddîn"; asil ismi "Ahmed"; mahlâsı "Şemsî"dir. Esmeser olmasından dolayı "Kara Şems" olarak şöhret bulmuştur. 1519 senesinde Tokat'ın Zile ilçesinde doğmuş, 1597 senesinde Sivas'ta vefât etmiştir. Sivas'ta Meydan Camii avlusunda medfûn olup, Kabri ziyârete açıktır.

Eğri Seferi ve Haçova Meydan Savaşı

Sultan III. Mehmed Han'la birlikte Eğri Seferine gitmiştir. Eğri seferiyle ilgili olarak talebelerinden Derviş Recep şöyle nakleder: "Şemseddîn Sivâsî bir gün bu fakiri odalarına çağırıp: "Din düşmanlarının, sınırlardaki Müslümanlara baskı ve zulümleri haddinden fazla artmış, tahammül edilemez hâl almıştır. İçimde onlara karşı sefere gitme arzusu belirdi." buyurdu. Bu sözü üzerine, ihtiyar olduklarını, zayıf, bünyelerinin sefere çıkmaya engel olacağını ve bu hususa dair padişah'tan da herhangi bir haber gelmediğini söyledim. Bunun üzerine; "Bize işaret ve tembih olundu ki; 'Sefer hazırlıklarını tamamla! Fetih ve zafer senin için mukarrerdir.' dedi. Ben de; 'Şüphesiz ben sâdece hak dine boyun eğip, yüzümü, gökleri ve yeri yaratmış olan Allah'a çevirdim ve ben O'na ortak koşanlardan (müşriklerden) değilim.' meâlindeki âyeti okudum."

Çok geçmeden III. Mehmed Han, Osmanlı padişahı oldu. Şemseddîn Sivâsî Hazretleri, altı deve, altı katır ve kendi için de bir at satın alıp sefer hazırlığını tamamladı. Sivas'ta medfûn bulunan Gâzi Abdülvehhâb'ın sancağını yanlarına alıp, Ayasofya yakınındaki Kapı Ağası dergâhında bulunan Koca Şeyh'e verdi. Bütün sefer hazırlıkları tamam olunca, mübarek bir günde, her türlü erzak ve mühimmat hayvanlara yüklendi. Bütün şehir ahalisi Şemseddîn Sivâsî'yi uğurlamak üzere toplandı. Beklerken bir kapıcı başı acele ile gelip, padişah'tan Eğri Seferine katılmak üzere davet geldiğini belirten fermânı okudu. Bunun üzerine Şeyh Şemseddîn Sivâsî Hazretleri; "İştittik ve itaat ettik. Zaten biz iki senedir hazırдық. Bismillah, hemen gidelim." diye el kaldırıp duâ buyurdu. Oradaki topluluk

"Allahu Teâlâ'nın emri üzere kimseye sû-i zannetmemeli, hüsnü-i zan'da bulunmalıdır. Kimseyi araştırmak ve teftiş etmeğe vazifeli değiliz. Tasavvufta da her geleni Allahu Teâlâ'dan gelmiş bilip, hediyeleri ve ihsanları kabul etmek gerekir."

duâya âmin deyip, gözyaşları arasında uğurladılar. Uzun yolculuktan sonra Üsküdar'a geldiler. Henüz genç olan, Azîz Mahmûd Hüdâyî onu karşılayıp, ellerini öptü. Şeyh Şemseddîn Sivâsî, Azîz Mahmud Hüdâyî'ye; "Oğlum siz yegânesiniz. Bugünden sonra çok yükselirsiniz." diye duâ edip, ileride çok büyük bir velî olacağını müjdeledi. O gece sabaha kadar birlikte

sohbet ettiler. Sohbet esnasında Azîz Mahmûd Hüdâyî; "Yaşınız seksene ulaşmış, vücudunuz da zayıftır. Kendinize eziyet etmeseniz, çünkü her an nefsiniz ile büyük cihattasınız." diyerek seferden alıkoymak istedi. Bu sözüne cevaben; "Peygamberimiz Hazreti Muhammed (s.a.v.)'in bütün emirlerine de uymak lâzımdır. Büyük cihadı yaptık. Ancak küçük cihat kalmıştı. Bu emirlerine uymak isteriz." buyurdu.

Şemseddîn Sivâsî Hazretleri ve III. Mehmed Han Seferde

Üsküdar'da üç gün kaldıktan sonra, dördüncü gün, padişah tarafından gönderilen bir kadırğa ile İstanbul'a geçip, Ayasofya yakınında bir yere yerleştirildi. Daha sonra Sinan Paşa köşküne, Padişah Sultan III. Mehmed Han tarafından davet edildi. Uzun müddet sohbette bulundular. Bu sohbette Şeyhülislâm Sâdeddin Efendi

de hazır bulundu. Sohbet esnasında padişah, Şemseddîn Sivâsî'ye; "Tarafımızdan sizi sefere davet etmek üzere gönderilen kapıcı başımız sizi yola çıkmak üzere hazır bulmuş, hazırlıklı olduğunuza göre, bu işin sonunda ne olacağını bilirsiniz. O hâlde bizi müjde işaretinizle sevindirip, neticeden haber vermenizi isteriz." dedi. Bunun üzerine Şemseddîn Sivâsî; "Hadis-i şerifte; 'Amellerin en fazîletlisi, mü'minleri sevindirmektir.' buyruldu. Malûmunuz ola ki; Eğri Zaferi biraz zahmet çektikten sonra müyesser olacak. Düşman yenik ve perişan olacaktır. Hatırınızı hoş tutun." müjdesini verdi. Şemseddîn Sivâsî Hazretleri'nin bu cevabına sevinen padişah, kendi üzerindeki samur kürkü ona giydirdi. Ayrıca kapıcılar kethüdası Mehmed Ağa vasıtasıyla, iki yüz altın sikke, dervişlerine de yüz altın sikke ihsan edip; "Bunlar helâl malımızdır. Kabul buyursunlar." dedi. Şeyh Şemseddîn Sivâsî

Hazretleri; "Allahu Teâlâ'nın emri üzere kimseye sû-i zannetmemeli, hüsnü-i zan'da bulunmalıdır. Kimseyi araştırmak ve teftiş etmeğe vazifeli değiliz. Tasavvufta da her geleni Allahu Teâlâ'dan gelmiş bilip, hediyeleri ve ihsanları kabul etmek gerekir." buyurdu.

Birkaç gün daha İstanbul'da kaldıktan sonra, padişah ve orduyla birlikte yola çıkıp, Eğri Kalesi önlerine ulaştılar. Kale kolay fethedilip, harap olan şeyler tamir edildi. Ancak asıl düşman askerlerinin, kale yakınlarında bir başka yerde olduğu öğrenilince, ordugâh, düşmanın karşısına nakledildi. Rivâyet edilir ki yedi yüz bin kişilik bir orduyu. İslâm ordusuyla küffar ordusu karşılaştı. İslâm ordusunda bozgun ve firar baş gösterdi. Padişah III. Mehmed Han, yerinden hareket etmeyip; "Ey Rabb'imiz! Üzerimize bol bol sabır ver. Ayaklarımıza kuvvet ve sebat ver, bizi kâfirler kavmi üzerine muzaffer kıl." meâlindeki âyet-i okudu. Padişahın yanında şeyhülislâm, kazaskerler, şeyhler ve bazı vazifeliler hâricinde kimse kalmadı. Hazine ve cephanelik düşman tarafından zapt edildi. Bu firar ve bozgun üzerine her şeyin bittiğini zanneden padişah, Şemseddîn Sivâsi Hazretleri'ni çağırıp; "Söylediklerinizin tersi vâkı oldu." deyince, Şemseddîn Sivâsi; "Padişahım, söylediklerimiz doğrudur. Kâfirin hezimet uğramasına yarım saat kalmıştır. Şu anda bir kuvvet sahibi tasarruf için ortaya çıkmak üzeredir. Bu an fethin başlangıç ânıdır. Hatırınızı hoş tutunuz." diye cevap verdi. Sultan Mehmed, Peygamber Efendimiz'in hırkasına bürünür ve imdad-ı ilâhî için yalvarır. Bu arada sağ cenah tamamen dağılır ve Haçlılar ordugâhı yağmalamaya başlarlar. Hatta cephanesinin üstüne çıkarlar.

Yamakların Çırakların Çıkışı

Haçlılar çadırlara girerler ve askerimizde panik başlar. Hoca Saadettin kargaşanın ortasına koşar. Geri hizmetlere bakan aşçı, yamak, deveci, katırcı takımını toplar ve Haçlılara tava, kepeç, kamçı, değnek öyle bir saldırırlar ki, bir anda kavganın seyri değişir. Nitekim Çağalaza-

de komutasındaki süvariler pusudan çıkar, hücum geçerler. Osmanlı'nın sağ kolunu bozan düşmanı bataklıklara sokarak helâk ederler. Haçlılar bu savaşta tam 50.000 seçme askerini kaybeder. Silahları ve hazineleri Osmanlıların eline geçer. Tarihçi Hammer sebep ve neticelerini ortaya dökerek der ki; "Bu zafer Osmanlı için öyle kıymetlidir ki, ne Mohaç, ne de Çaldıran onunla mukayese olunmaz."

Savaş sonrası Osmanlı Sultanı ve birçok devlet adamı Şemseddîn Sivâsi Hazretleri'ne ilgi ve alâka göstermiş, hatta bir kısmı Şemseddîn Efendi'nin tarikatı olan Halvetiye/Şemsiye'ye intisap etmiştir. Kanûnî, II. Selim, III. Murat ve III. Mehmed, Şemseddîn Efendi'nin tesir halkasına giren Osmanlı sultanlarıdır. Bunlardan, Şemseddîn Sivâsi Hazretleri'nin yaklaşık seksen yaşında iştirak ettiği "Eğri Seferi" ve yaşanan bazı hâdiseler dolayısı ile III. Mehmed kendisine intisap etmiş, İstanbul'da kalması için uzun ricalarda bulunmuş ama Şemseddîn Sivâsi Hazretleri kabul etmeyerek Sivas'a dönmüştür. Meşhur Şeyhülislâm Hoca Sadettin ise Şemseddîn Efendi'ye kendi cübbesini takdim etmiş, "Efendim, bu makamlara sizler lâyıksınız." diyerek iltifatta bulunmuştur.

Kaynakça

1. Evliyalar Ansiklopedisi, C. 1, 2 Türkiye Gazetesi, İstanbul 1990.
2. Hakkı Acun, Sivas ve Çevresi, Tarihi Eserlerin Listesi, Vakıflar Dergisi, XX.
3. H. Kâmil Yılmaz, Aziz Mahmûd Hüdâyî, Hayatı, Eserleri ve Celvetiyye Tarikatı, Erkam Yayınları, İstanbul 1999.
4. Hasan Yüksel, Sivas'ta Bir Şeyh Ailesinin Ortaya Çıkışı ve Vakıflar Üzerine Bir Deneme (Şeyh Şemseddîn Ailesi), Revak, 1990.
5. Hoca Sâdeddin Efendi, Tac'üt-Tevarih, c. I, IV, V (Haz.: İsmet Parmaksızoğlu) Kültür Bakanlığı, Ankara 1992.
6. İ. Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.I- II, Ankara 1972.
7. Necdet Yılmaz, Osmanlı Toplumunda Tasavvuf, İstanbul 2001.

Gazâlî, Mevlânâ ve İbnü'l-Arabî İzinde Bir Sûfî Şemseddîn-i Sivâsî Nâm-ı Diğer Kara Şems (k.s.)

“Şemseddîn-i Sivâsî, Osmanlı'nın muhteşem yüzyıllı olarak adlandırılan, Kanûnî, II. Selim, III. Murâd ve III. Mehmed dönemlerinde ilmî, irfânî, siyâsî, kültürel ve sosyal alanlardaki tesirleri ile döneminde olduğu kadar vefâtından sonra da etkin olmayı başarmıştır.”

slâm tarihindeki üç meşhur şemsten biri kabul edilen Şemseddîn-i Sivâsî (k.s), Zile'de dünyaya gelmiş, Tokat ve İstanbul'daki eğitim süreçlerinin ardından Sahn-ı Semân Medreseleri'nden birinde müderris olmuştur. Kısa bir müderrislik vazifesinin ardından Zile'ye dönen Şemseddîn-i Sivâsî (k.s.), hac vazifesini îfâ için çıktığı yolculukta Şam ve diğer bazı beldelelerde ilmî ve irfânî birikimini artırmıştır. Hac vazifesini îfâ ettikten sonra Zile'de talebe yetiştirmekle meşgul olan Hazret, babasının şeyhi ve henüz yedi yaşındayken duâsına nâil olduğu Amasyalı Hacı Hızır Efendi'nin halîfelerinden Muslihuddîn Efendi'ye intisap ederek dördüncü tavra (nefs-i mutmainneye) kadar ilerlemiştir. Üstadının vefâtı üzerine Zile'de ilmî faaliyetlerine devam eden Şemseddîn Efendi, Tokat'ta faaliyet yürüten ve yaşı bir hayli ilerlemiş olan Mustafa Kirbâsî'ye (ö. ?) intisap etmek istemiş, o da yaşının ileri oluşunu bahane ederek intisap etme talebini kabul etmemiştir. Fakat Şemseddîn Efendi'ye altı ay sonra üstadının onu bulacağını müjdelemiştir. Şemseddîn Efendi, bir müddet sonra Tokat'taki hocası Şemseddîn en-Nahvî'yi (ö. ?) ziyârete gitmiş ve onun yönlendirmesiyle, Tokat'a gelen Abdülmecîd-i Şirvânî'nin (ö. 1564) sohbet meclisine iştirak etmiştir. Sohbetin sonunda Abdülmecîd-i Şirvânî'nin vatanını, malını-mülkünü ve sevdiklerini bırakıp emr-i Rasûl ile Şemseddîn Efendi'yi irşâd için geldiğini söylemesi üzerine ona intisap etmiş ve böylece Mustafa Kirbâsî'nin daha önce verdiği müjdenin tam da zamanında gerçekleştiğine şahit olmuştur. Şirvânî'nin halîfesi olarak Zile'de görev îfâ ederken dönemin Sivas Valisi Koca Hasan Paşa'nın kendi adına Sivas'ta inşâ ettirdiği (Meydan) camide vaaz vermesi ve tekkede irşâd faaliyetleriyle meşgul olması için Sivas'a davet edilmiştir. Ailesi ve üstâdı Abdülmecîd-i Şirvânî ile yaptığı müşâvereler sonunda ağabeyi İbrahim Efendi ile birlikte Sivas'a göçmüş ve vefâtına kadar burada ilmî, irfânî, siyâsî ve kültürel faaliyetlerini sürdürmüştür. Ömrünün son demlerinde III. Mehmed Han ile katıldığı Eğri Sefer'indeki tesirleri ile

“Şemseddîn-i Sivâsî de ehl-i sünnet düşüncesine olan sadakati ve dönemindeki sapkın akımlarla bilfiil mücâdelesini ile dikkat çeken bir âlimdir.”

Osmanlı toplumu üzerinde unutulmaz izler bırakan Şemseddîn Efendi 1597'de Sivas'ta vefât etmiştir. Vefâtından üç yıl sonra kabri üzerine yapılan türbede medfûndur. Osmanlı'nın muhteşem yüzyılı olarak adlandırılan, Kanûnî, II. Selim, III. Murâd ve III. Mehmed dönemlerinde ilmî, irfânî, siyâsî, kültürel ve sosyal alanlardaki tesirleri ile döneminde olduğu kadar vefâtından sonra da etkin olmayı başaran Şemseddîn-i Sivâsî, ağırlıklı olarak İmam Gazâlî, Mevlânâ ve İbnü'l-Arabî çizgisindeki düşünce dünyası ve irşâd faaliyetleri ile dikkat çeken bir isimdir. Bu çalışmada Şemseddîn Efendi'nin bu yönü üzerinde durulacaktır.

Gazâlî, Mevlânâ ve İbnü'l-Arabî İzinde Bir Ömür: Şemseddîn-i Sivâsî (k.s.) veya Hz. Kara Şems

Şemseddîn-i Sivâsî üzerinde en büyük tesire sahip isim Gazâlî'dir. Ehl-i sünnet fikrine sadakati, bâtinî gruplarla mücâdelesini, halkın irşadı için gösterdiği gayret, ilmî yetkinliği ve velûd bir müellif olması gibi birçok yönden Gazâlî, Şemseddîn Efendi'yi etkilemiştir. Şemseddîn-i Sivâsî de ehl-i sünnet düşüncesine olan sadakati ve dönemindeki sapkın akımlarla bilfiil mücâdelesini ile dikkat çeken bir âlimdir. Günümüze ulaşan 24 eseri ile Gazâlî gibi velûd bir müelliftir ve üstelik bazı eserlerini Gazâlî'nin eserlerinden aldığı ilham ile telif etmiştir. Başta Gazâlî'nin İhyâ'sı olmak üzere Kimyâ-yı Saâdet, Mükâşefetü'l-kulûb ve Ravdatü'-tâlibîn adlı eserlerinden istifâde ile eserlerini telif eden Sivâsî'nin bu konuda en dikkat çekici eseri Kimyâ-yı Saâdet adlı eseri bir nevi özetleyerek marifet telakkisini takdim ettiği Menâzilü'l-ârifîn adlı eseri-

dir. Diğer eserlerinde, Gazâlî'nin eserlerinden yaptığı alıntılar zaman zaman isim vererek dile getiren Şemseddîn Efendi, Menâzilü'l-ârifin'de marfetü'n-nefs, mârifetullah, mârifetü'd-dünya ve marifetü'l-âhîret şeklindeki marifet sistemini Gazâlî'nin Kimyâ-yı Saâdet adlı eserinden ilham alarak aktardığını açık bir şekilde dile getirmiştir. Şemseddîn Efendi'nin Gazâlî'nin usûlünü takip ettiğini gösteren bir diğer başlık da onun halkın anlayabileceği bir dil ve yöntemle eserler kaleme alarak ilmî sahada gayret göstermesidir. Sivâsî'nin 974/1566'da Sivas'ta kaleme aldığı ve Şiî propagandasına bir cevap mâhiyetinde olan İrşâdül-avâm adlı çalışmasında, iki yüz elli beş beyitte sahte şeyhler, sapık tarikatlar, yanlış inanç ve cehâlet eleştirisi yaptığı görülmektedir. Bu eserinde Sivâsî, Arapça ve Farsça kelimelerden daha ziyâde Türkçe kelime ve kalıpları kullanmış ve bu usûlüyle halk arasında yayılan yanlış inanç ve zararlı akımlarla etkili bir şekilde mücâdele etmeyi hedeflemiştir. Gazâlî'nin Şemseddîn-i Sivâsî üzerindeki tesirini bu örneklerle sınırlandırmak mümkün değildir. Başlı başına makale veya tezlere konu olması gereken bu konuyu çalışmanın sınırları-

nı düşünerek buradaki örneklerle sonlandırmak istiyoruz.

Şemseddîn-i Sivâsî'nin ilmî ve irfânî şahsiyetinin inşasında etkin olan ikinci büyük isim Hz. Mevlânâ'dır. Sivâsî, her Ramazan, Mevlânâ'nın Mesnevî'sini müridlerine okutmak gibi bir âdet edinmiş ve bu tavrıyla Mevlânâ'ya olan saygısını ve onun fikirlerine verdiği değeri gözler önüne sermiştir. Şemseddîn Efendi, Mevlânâ gibi Farsça'ya hâkimiyeti ve mesnevî tarzında kaleme aldığı eserlerindeki usûl ve içerik olarak Hz. Mevlânâ'nın şâhseri Mesnevî-i Ma'nevî ile aynı içerik, amaç ve hedefle eserlerini kaleme aldığını deklare etmiştir. Sivâsî'nin mesnevî tarzında kaleme aldığı eserlerin ilki Süleymâniyye veya Süleymân-nâme olarak bilinen eserdir. Hz. Süleymân ve Sebe Melikesi Belkis arasında yaşanan hâdiseleri konu edinen eserde Sivâsî'nin aruz vezni kullanılarak bin altı yüz seksen dört beyitle eserini meydana getirdiği görülmektedir. Sivâsî'nin bu eseri, konusuyla orijinalliğini muhafaza eden, Türk edebiyatında Hz. Süleymân ve Sebe Melikesi Belkis'in hikâyesini ele alan ve günümüze ulaşan yegâne eser olması bakımından önem arz eden bir

eserdir. Yine onun Sivas'ta 984/1576'da telif ettiği İbret-nümâ adlı eserinde, dört bin sekiz yüz doksan beyitte genel olarak dünyanın geçiciliği ve âhiretin kalıcılığı üzerinde durmuştur. Bu fikir etrafında muhatabına mesajlar vermek gayesiyle sade bir dille ve aruz veznini başarılı bir şekilde kullanarak yazdığı eserinde, ömrünün son demlerini ibâdetle geçirmek isteyen bir padişahın altı oğlundan birine işleyişi devretmek için çeşitli yollara başvurma hikâyesini anlatmıştır. Feridüddîn-i Attâr'ın (ö. 618/1221) İlâhî-nâme adlı eserini, İbret-nümâ adıyla, büyük ölçüde, manzûm olarak ilk defa Anadolu Türkçesine aktaran kişi Şemseddîn-i Sivâsî'dir. Bu veri de Attâr ve Mevlânâ'nın Sivâsî üzerindeki tesirini gösteren en net işaretlerdendir. 986/1578 yılında kaleme aldığı Gülşen-âbâd adlı mesnevîsinde ise Sivâsî, beş yüz elli yedi beyitle kâinattaki her şeyin insanı asıl varlığa götüren bir vâsita olduğuna dikkat çekmiştir. O, müridlere seyrüsülûk süreciyle ilgili olarak bazı tavsiyelerde bulunmuş, çiçekleri karşılıklı konuşturarak klâsik Türk edebiyatı ve dinî-tasavvufî edebiyatta benzerine rastlanmayan bir tarzda bu eserini şekillendirmiştir. Sivâsî'nin Mevlânâ çizgisindeki edebî neşvesini yansıtan bir başka eser de 996/1588'de kaleme aldığı ve Sultan III. Murad'a ithaf ettiği Mir'âtü'l-ahlâk isimli eseridir. Seksen bir âyet, altmış iki hadîs ve yetmiş yedi hikâyeden oluşan eser dört bin beş yüz beyittir. Eserde anlaşılır ve sade bir dil kullanan Sivâsî, kaynaklardan istifadesi, insan psikolojisi ve eğitimine dâir dile getirdiği görüşleri ile eserde önemli tespitlerde bulunmuştur. Sivâsî'nin klâsik mesnevî tertibine uygun, iki bin sekiz yüz beyitten oluşan ve 998/1590 yılında Sivas'ta telif ettiği Heşt-Bihişt adlı eserinde ve iki bin dokuz yüz on üç beyitten müteşekkil 1001/1593 yılında yine Sivas'ta kaleme aldığı Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam başlığını taşıyan eserinde de Sivâsî'nin Mevlânâ eksenli ilmî ve edebî yönünü yakından müşâhede etme imkânı söz konusudur.

Hz. Mevlânâ'nın Sivâsî üzerindeki etkisi sadece eserlerini mesnevî tarzında kaleme alma-

sı noktasında değildir. Sivâsî, aynı zamanda, birçok eserinde Mevlânâ'nın adını açıkça zikrederek, onun şiir ve hikâyelerinden yaptığı alıntılarının altını çizerek Mevlânâ'nın izini süren bir sûfî olduğunu göstermiştir. Bu konuda Şemseddîn-i Sivâsî'nin Menâzilü'l-ârifîn, Şerh-i Gazeliyyâtî's-Sultân Murâdü's-sâlis ve Gülşen-âbâd adlı eserlerine bakmak yeterli olacaktır.

Şemseddîn Efendi'nin fikir ve gönül dünyasında İbnü'l-Arabî ve takipçilerinin de büyük bir tesiri söz konusudur. Her şeyden önce Şemseddîn Efendi, İbnü'l-Arabî'nin vahdet-i vücûd fikrini benimseyen bir sûfidir. Molla Câmî'nin (ö. 898/1492) Levâyih adlı eserine yazdığı es-Safâyih fî tercü-meti'l-Levâyih adlı şerhte İbnü'l-Arabî düşüncesinin izini süren bir sûfî olduğunu açıkça gözler önüne sermiştir. Şemseddîn Efendi'nin Molla Câmî'nin bu eserini ilk defa Türkçe'ye tercüme eden kişi olması da bu noktada dikkat çekici bir husustur. Sivâsî'nin Molla Câmî'den yaptığı şu beytin tercümesi, onun vahdet-i vücûd kabulünü yansıtan en net ifâdelerdendir: "Ne zamana kadar cisimle, boyutlarla ve yönlerle meşgul olacaksın? Ne zamana kadar madenle, hayvanatla ve nebatatla vakit geçireceksin? Gerçek şu ki; her yerde yalnızca bir zat vardır, zatlar yoktur. Bu görünen vehmî kesret ise Allah'ın sıfatlarından ve şuûnundandır."

Gülşen-âbâd'da Sivâsî'nin yer verdiği ve vahdet-i vücûd düşüncesinin önemli bir boyutunu oluşturan nüzûl sürecine dair naklettiği şu mısralar da bu konuda dikkat çekici niteliktedir:

Cemâl-i Hak verirdi reng ü bûyu/Saçardı dest-i lutfu âb-ı rûyu

Olurdum feyz-i akdesle murabbâ/İçerdim âb-ı lutfun bî-ser ü pâ

Hevâ-yı kuds ile ra'nâ idim ben/Tecerrüd birle bî-hemtâ idim ben

Be-nâgâh emr edip ol Rabb-i Cebbâr/Beni bu gurbete gönderdi nâ-çâr

*Ayıldılar makam u menzilimden/Çıkardılar
mekânımdan ilimden*

*Budur benzim sarı çeşmimde nem var/Bu
hâletden derûnum içre gam var*

*Ayağım kildedir başımda toprak/Bu gurbetde
bana dar oldu âfâk.*

Es-Safâiyih'da Sivâsî'nin, Sadreddîn-i Konevî (ö.673/1274), Müeyyüddîn-i Cendî (ö.691/1292), Saîdüddîn-i Fergânî (ö.699/1300) gibi isimlerin özellikle kelim ve felsefecilere yönelttikleri ortak eleştirileri sıralaması İbnü'l-Arabî ve takipçilerinin Sivâsî üzerindeki tesirini gösteren en bariz örnektir.

Sonuç

Biraz esmerce oluşundan dolayı Kara Şems lâkabıyla anılan Şemseddîn-i Sivâsî, ilmî birikimi, Halvetiyye Tarîkatı'nın Şemsiyye şubesinin kurucusu olması hasebiyle irfânî tesiri, Sivas ve İstanbul başta olmak üzere birçok merkezde faaliyet yürüten tekkeleri kanalıyla sosyal sahadaki etkisi, Osmanlı padişahları ile olan yakın münâsebeti ve özellikle III. Mehmed Hân ile birlikte katıldığı Eğri Seferi'ndeki katkıları vesilesiyle askerî alandaki katkıları, şiirleri, edebî zevki ve bestelenen ilahîleri gibi adımlarıyla kültürel sahadaki izleri ile dönemine

damga vuran ve kendinden sonraki süreçte etkisini yitirmeyen bir gönül eridir. Onun düşünce dünyasına ve irşâd faaliyetlerine etki eden Ebü'l-leys es-Semerkindî (ö. 373/983), Kelâbâzî (ö. 380/990), Begavî (ö. 516/1122), Hemedânî (ö. 525/1131), Zemahşerî (ö. 538/1144), Muhammed b. Abdullah el-Harranî (ö. 560/1165), Fahreddîn-i Râzî (ö. 606/1210), Necmeddîn-i Kübrâ (ö. 618/1221), Beydâvî (ö. 685/1286), İbn Cüzey (ö. 741/1340) ve İbn Kemâl (ö. 940/1534) gibi birçok âlim ve gönül ehli kimseler vardır. Ancak Sivâsî'nin düşünce dünyasında, hizmet usûlü ve irşâd faaliyetlerinde ağırlıklı olarak Gazâlî, Mevlânâ ve İbnü'l-Arabî'nin etkili olduğu görülmektedir. Çalışmanın sınırları düşünülerek Şemseddîn-i Sivâsî üzerinde en büyük etkiye sahip olan üç isim özelinde Sivâsî'nin usûl ve düşünce bakımından bu üç isimden etkilenişi resmedilmeye çalışılmıştır. Şemseddîn-i Sivâsî üzerinde etkin olan diğer isimler ve Sivâsî'nin gerek düşünce dünyası gerekse irşâd adımlarına dair kuşatıcı ve nitelikli çalışmalar yapılarak onun gönül dünyası bütüncül bir gözle ele alınmalıdır.

Dipnot

* Dr. FâtiH ÇINAR, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi.
Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Geceden Geceye

Gölge olur hatıralar,
Uzar geceden geceye.
Yitik yılların vebali,
Sızar geceden geceye...

Ay büyürken sini sini,
Rüzgar fısıldar ismini.
Tüller camlara resmini,
Çizer geceden geceye...

Gönül aralayıp dehri,
İmbikten geçirir zehri.
Kırpiklerim binbir kahrı,
Süzer geceden geceye...

Bildirmeden suçlarını,
Mahkum etti kaçlarını.
Dert bağrıma saçlarını,
Çözer geceden geceye...

Gariplik kapar dümeni,
Dalgalara verir teni.
Gurbet tespih eder beni,
Dizer geceden geceye...

Satılmış ŞEN

Osmanlı'da Memur ve Öğretmenlere Ticaret Yasağı

“Devletten maaş alan bütün memurların, hâkimler ve belediye memurlarının, kâr etmek gayesiyle doğrudan veya vasıtalı bir biçimde ticaretle uğraşmaları yasaklanmıştır.”

Eğitim ordusunun fedakâr ve cefakâr neferlerinden olan öğretmenlerin, tüm mesai, enerji ve birikimlerini eğitim-öğretime hasretmeleri gerekirken; maaşlarının yetersizliği, geçim sıkıntısı ve bir kısım ihtiyaçlarını karşılama mecburiyeti gibi sebeplerden mütevellit ek iş yapmak zorunda kaldıkları geçmişten günümüze inkâr edilemez bir vâkiadır. Burada, bugünü bir tarafa koyup, “Osmanlı zamanında durum nasıldı; öğretmenler ve genel anlamda memurlar, ihtiyaç hâlinde ticaretle de uğraşabiliyorlar mıydı?” sorusuna cevap aramaya gayret edeceğiz. Osmanlı dönemindeki uygulamaya baktığımızda, devletten maaş alan memur ve öğretmenlerin, meslekleri dışında ek bir işle, bilhassa ticaretle uğraşmalarının birçok açıdan mahzurlu bulunduğunu ve yasaklandığını müşâhede ediyoruz. Hele de işportacılık, pazarcılık gibi işlerle iştigal etmeleri meslekî itibarları ve toplum nezdindeki saygınlıkları cihetinden sakıncalı görülmüştür. Osmanlı'nın son dönemine ait bazı Osmanlı arşiv belgelerinde yer alan bilgiler bunu teyit etmektedir.

Memurlara Ticaret Yasağı 1917'de Çıktı

1917-1918 yıllarında dönemin İttihat ve Terakki hükümeti, Dâhiliye Nezâreti/İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliği'nin konuyla ilgili görüşünü soruşturmuştur. Müşavirlik, yaptığı değerlendirme neticesinde, yasaklanması gerektiği istikâmetinde kanaat bildirmiş ve meslekî saygınlık/sıfat ile bağdaşmadığına dikkat çekmiştir; “Devlet memurlarının ticaretle uğraşmalarını yasaklayan bir kanun veya nizamnâme olmamakla beraber memurların bu tür işler yapması, taşıdıkları sıfatla uyumsuzdur. Dolayısıyla resmî devlet görevlilerinin ticaretle iştigal etmemeleri şu ana kadar bir teâmül hâline gelmiştir. Esas itibarıyla de ceza kanununun 89. maddesi vali, mutasarrıf ve kaymakamlar ile bunlar derecesindeki memurların, ahâlinin ihtiyacına yönelik eşya ticaretinde bulunamayacaklarını hükme bağlamıştır. Bunun yanında diğer bazı memur gruplarının da ticaret yapmasını engelleyen özel kanun hükümleri mevcuttur. Bu sebeple yalnız bazı memurları değil bütününe kapsayacak tarzda bir kanun çıkartılıp ticaret yasağı getirilmesi uygun olacaktır.”

“Devletten maaş alan memur ve öğretmenlerin, meslekleri dışında ek bir işle, işportacılık, pazarcılık gibi işlerle iştigal etmeleri meslekî itibarları ve toplum nezdindeki saygınlıkları cihetinden sakıncalı görülmüştür.”

Müşavirliğin görüşü hükümet tarafından benimsenmiş ve 2 Ekim 1917'de “memurların ticaretle iştigallerinin yasaklanması hakkında kanun” çıkarılmıştır. Buna göre devletten maaş alan bütün memurların, hâkimler ve belediye memurlarının, kâr etmek gayesiyle doğrudan veya vasıtalı bir biçimde ticaretle uğraşmaları yasaklanmıştır. Yasağa rağmen ticaretle meşgûl olmaya devam eden memurların, bir daha devlet hizmetinde istihdam edilmemek üzere memuriyetten atılmalarına; 5 liradan 10 liraya kadar para cezasına çarptırılmalarına karar verilmiştir.

Öğretmenlerin Ticaret Yasağından Rahatsızlığı

Sultan V. Mehmed Reşad'ın onayıyla yürürlüğe giren kanun, İstanbul'da ek işlerle meşgûl olan kimi öğretmenleri rahatsız etmiştir. Bu kapsamda, Numûne-i Şükran Mektebi öğretmenlerinden Selami Bey'in iki arkadaşıyla birlikte Galata'da ticaretle uğraştığı, polis müdüriyeti tarafından tespit edilmiştir. Mesele Maarif Nezâreti/Eğitim Bakanlığı'na intikal ettirilmiştir; 16 Aralık 1917 tarihli tezkireyle, Sadaret/Başbakanlık makamından görüş istenmiştir.

Maarif Nezâreti'nin tezkiresi, 10 Şubat 1918'de Şura-yı Devlet/Danıştay Tanzimat Dairesinde görüşülmüş ve kanun kapsamına öğretmenlerin de girdiği, dolayısıyla ticaret yapmalarının yasaklanması yönünde karar çıkmıştır. Konu, 17 Nisan 1918'deki Şura-yı Devlet Heyet-i Umûmiyesi'nde de ele alınmıştır. Burada maaşlı öğretmenler ile ücretli/seyyar öğretmenler arasında bir ayırımı gidilmiş ve

ücretli çalışanlara ticaret yasağı getirilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Galatasaray Lisesinden İzzed Bey'in Şikâyet Dilekçesi

Heyet-i Umûmiye'nin bu kararına rağmen ticaret yasağı, uygulamada, bütün öğretmenler için geçerli olmuştur. Bu durum ücretli olup, ticaretle de meşgul olan öğretmenlerin şikâyetine ve hak arayışına yol açmıştır. Mekteb-i Sultani/Galatasaray Lisesi öğretmenlerinden İzzed Necmeddin Bey ve iki arkadaşı, 17 Haziran 1918 tarihli başvurularında ücretli öğretmenlere yönelik ticaret yasağının yersiz olduğunu ve kaldırılması gerektiğini dile getirmişlerdir. İzzed Bey dilekçesinde, şikâyet ve taleplerini ihtiva eden marûzâtını uzun uzadıya şöyle anlatmıştır:

"Haftada yedi saat ders vermek sûretiyle seyyar muallim olarak vazife yapıyorum. Son olarak yayınlanan bir kanunla memurların ticaret yapması yasaklanmıştı. Bu kanunun ihtiva ettiği alan Şura-yı Devlet'ten sorulduğunda; ücret mukabilinde görev yapanların ticaretten men olunmadıkları, ancak maaş alanlar için ticaret yasağının söz konusu olduğu beyan edilmişti. Karardaki bu açıklığa rağmen yasağın seyyar muallimlere de uygulandığı görülmektedir... Seyyar muallimler günde bir veya iki saat ders verdikten sonra kalan zamanlarını istedikleri gibi değerlendirmede serbesttirler. Bu sebeple, bunların daimî muallimlere veya diğer memurlara kıyasen ticaretten men edilmeleri doğru değildir. Nitekim nezâretinizden, mütâlâa istemek gayesiyle Sadâret'e gönderilen 16 Aralık 1917 tarihli yazıda, ücretli ve maaşlı arasındaki fark beyan edilerek, ücretlilerin eskiden beri ticaret yapabildikleri hatırlatılmıştı... Heyet-i Umûmiye'nin aldığı ikinci kararda seyyar muallimlerin ticaretle meşguliyetlerine cevaz verilmiştir. Seyyar muallimlerin, günde bir veya iki saatlik dersleri için on saatlerini feda ve israf etmeleri doğru değildir. Bu ana değin kusursuz olarak vazifemizi yaptığımız gibi senelerden beri ikinci bir işle de meşgûl olabiliyorduk. Her birimiz namuskârane pek çok muâmelât ve taahhüdât altına girerek birçok iş yapmışızdır ve yapmaya da devam ediyoruz. Bin türlü zahmet ve müşkülle,

namusumuzla kazandığımız ve ailemizin nafaka ve iaşesini temin etmeye tahsis ettiğimiz sermayelerimiz, bu defaki yasakla tehlikeye düşmüştür. Bu sebeple, seyyar ve daimî muallimleri birbirinden ayıracak bir kararın alınması hususunda keyfiyetin, tekrar Şura-yı Devlet'e havale buyurulmasını arz ederim."

Karar: Maaşlılara Yasak, Ücretlilere Serbest!

İzzed Necmeddin Bey'in başvurusu, 25 Haziran 1918'de Şura-yı Devlet'e sunulmuştur. Bu arada diğer seyyar öğretmenlerden de, gerek Maarif Nezâreti gerekse Şura-yı Devlet'e posta ve telgrafla şikâyetler ve ticaret yasağına ilişkin kanunun düzeltilmesine matuf talepler artmıştı. Yoğun talepler sonucu mevzu, 19 Ağustos 1918'de Şura-yı Devlet Tanzimat Dairesinde tekrar değerlendirilmiş; Maarif Nezâreti'nden, Tedrisât-ı İbtidâiye Şube Müdürü Halid Bey'in görüşlerine mürâcaat edilmesi kararlaştırılmıştır.

Halid Bey yaptığı mütâlâada, ücretli seyyar muallimlerin, öteden beri ikinci işle uğraşmalarına mani olunmadığını vurgulamıştır. Tedrisât-ı İbtidâiye Kanunu'nun 49. maddesinin, öğretmenler ile memurlar arasında fark gözetmesine dikkat çekerek, özel kanundaki bir hükmün, daha sonra neşredilen umûmî bir kanunla bozulamayacağını dile getirmiştir. Dolayısıyla haftanın belirli zamanlarında ders veren seyyar muallimlerin, ister maaşlı, ister ücretli olsun ticaret yasağından muaf tutulmalarını talep etmiştir. Üstelik öğretmen sayısının yetersizliğine ve maaşların da düşüklüğüne parmak basmış ve ticaret yasağının uygulanmasının öğretmen açığını daha da artıracığı uyarısında bulunmuştur.

Öğretmenlerin taleplerini ve Halid Bey'in görüşlerini, 19 Ağustos 1918'deki toplantısında gündeme alan Tanzimat Dairesi, orta yolu bulmuş; bütçeden maaş namıyla para alan öğretmenlerin ister daimî, ister seyyar olsun, ticaret yapamayacakları; ama ücret adı altında para alanların bu yasağın kapsamı dışında kalacakları kararına varmıştır. Karar, 21 Eylül 1918'deki Heyet-i Umûmiye toplantısında da aynen kabul edilmiştir.

Bizim Köy

Bu halaylar, bu oyunlar,
Bu toy benim toyum değil,
Nerede güzel koyunlar,
Bu köy benim köyüm değil...

Çobanlar sığır gütmüyor,
Kimse tarlaya gitmiyor.
Artık horozlar ötmüyor,
Bu köy benim köyüm değil...

Babam sese ses eklemes,
Anam balkonda beklemez
Çökelez ceviz saklamaz,
Bu köy benim köyüm değil...

Yeşil bostanlara n'olmuş?
Bağımız otlarla dolmuş,
Merkepler bile kaybolmuş
Bu köy benim köyüm değil...

Mehmet Aşlakçı balları,
Kurumuş sohbet dalları,
Şehire benzer yolları,
Bu köy benim köyüm değil...

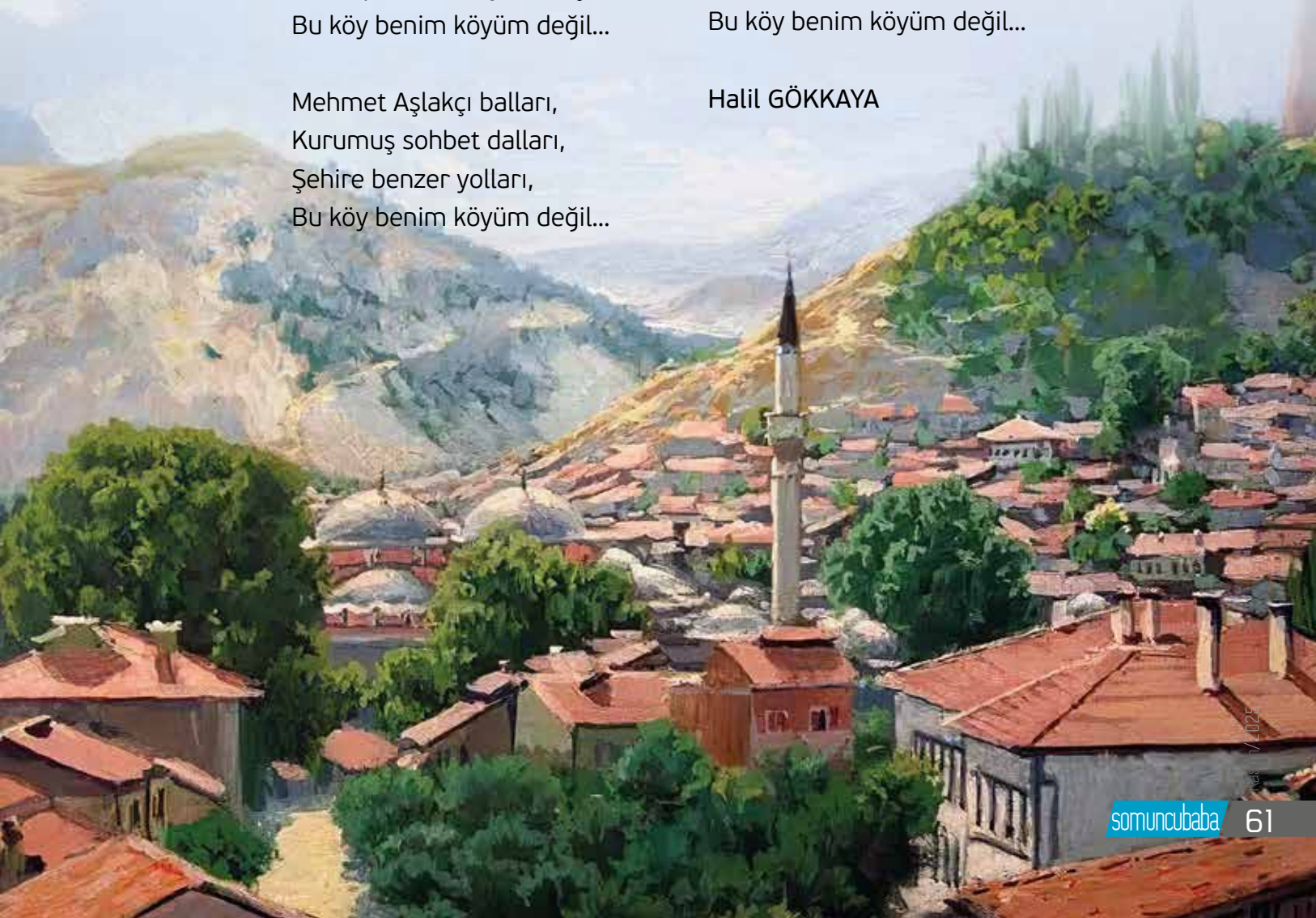
Beton viraneye dönmüş,
Komşuluk diplere inmiş,
Herkes evine kapanmış,
Bu köy benim köyüm değil...

Büyükler kalkmıyor netten,
Küçükler öğrenir etten,
Ekmekler bile marketten,
Bu köy benim köyüm değil...

Yoz ekini biçiyoruz,
Yalnızlığı seçiyoruz,
Yazdan yaza göçüyoruz,
Bu köy benim köyüm değil...

Örfümüz, şivemiz kalsın,
Celil muhabbetle dolsun,
Köyüm eski köyüm olsun,
Bu köy benim köyüm değil...

Halil GÖKKAYA

Haber, Dil ve Hüzün

“Bu İstanbul beyefendisi yapması gerekeni yapmış,
tevazuuyla kendisine arzedileni emir telâkki etmişti.
İşte bu, beyefendiliktir.”

Türkçeyi en iyi kullanan birkaç isim zikret, deseniz, hemen ilk anda aklıma Uğur Derman ismi gelir. Neden? Çünkü o, sadece hattat değil, aynı zamanda güzel konuşan ve güzel yazan bir münevverdir.

Evet, onu yakından tanıyanlar bilirler; konuşurken kelimeleri muhatabına göre seçer. Dile getirdiği düşünceye hayat veren kelimeler, onun konuşmasında ve yazısında gerçek mecrasına kavuşur. Seçicidir; neyi nerede ve niçin söylemesi gerektiğini bilir.

Geçtiğimiz yıl, Uğur Derman Bursa'yı teşrif etmişti. Harika bir ortamda, güzel bir konu etrafında fevkalâde anlamlı bir sohbet meclisinde bulunmuştuk. Uğur Bey'e, Eşrefoğlu Rûmî Hazretleri'nin nesl-i necibinden Safiyüdin Erhan Bey'in oracıkta fakire söylediği bir mevzuyla aktarıırken, "arz ettiler" tabirini kullanmıştım. Böyle demiştim; zira Safiyüddin Bey yaş itibarıyla üstadımızdan küçüktü. Keza küçük de büyüğe ancak arz ederdi; ben doğru demiştim.

Zâhire bakarsanız, evet doğu demiştim. Lâkin meselenin hakikat tarafını göz ardı etmiştim. Hakikat tarafı, "arz" meselesini yaşa bağlı olarak algılamamdan kaynaklanıyordu. Fakat gerçekte arz yaşla ilgili değildir. Nitekim üstadımız bu tabirden hoşlanmadı; kendisine lâıyk bir tavırla şöyle demişti: "Azizim efendim, biz garip bir insanız; Safiyüddin Efendi asildir; Eşrefoğlu'nun torunudur." O arzetmez, ancak emreder. Dil nezâket ve letâfet demektir. Bu İstanbul beyefendisi yapması gerekeni yapmış, tevazuuyla kendisine arz edilen emir telâkki etmişti. İşte bu, beyefendiliktir. Bu da ancak sözle sohbetle buluşmakla oluyor. Dil sohbetle gelişir. Sadece dil mi? Tavır ve eda da öyledir. Bu kanaatimizden yola çıkarak, kuruculuk hizmetini îfâ ettiğimiz DPÜ İlahiyat Fakültesinde seminerler başlattık. Alanının uzmanı güzel insanları misafir ediyor, onları dinliyor, öğreniyoruz.

Geçtiğimiz haftalarda Uğur Derman'ı ağırladık. Hat sanatımızın serencamını, büyük sanatkârlarımızı ve sanat telakkîmizi ondan dinledik. Seçkin bir topluluk vardı. Dinleyiciler arasında, ta İsparta'dan kalkıp gelen birkaç sanat meraklısı da vardı.

Her şey güzeldi. Çoğaldık. Zaman bereketlendi. Bu bereketin elbette gazeteci gözüyle habere

"Dil nezâket ve letâfet demektir. Dil sohbetle gelişir. Sadece dil mi? Tavır ve eda da öyledir."

dönüşmesi gerekirdi. Eksik olmasın bir gazetecimiz de bunu haber yapmış. Lâkin bu haber; her ne kadar niyet güzel ve iyilikten yana olsa da gayet tabîî, dil zevkindeki farklılık habere yansımış; Prof. Derman'ın kurmadığı cümleler, tırnak içinde ona aitmiş gibi zikredilmiş. Hoca hiçbir zaman şu cümleyi kullanmaz: "Bizim hat sanatında kullanılan âletlerimiz âdeta bir sanat eseri hâline gelmiştir ve bu sebeple bilirsiniz ki her sanatın ortaya çıkarılması için temiz nitelikli âlet ve malzeme kullanılır. İyi bir fırça, iyi bir tablo lâzımdır."

"Bu cümlede ne var?" diyenler olacaktır. Evet, muhabir duyduklarını yazacak. Lâkin o cümleyi, tırnak içinde göstermek, haber kaynağının sözü hâline getirmez mi?

Hele hele şu cümleyi Uğur Bey kurar mı? Onu tanıyanlar bilir, hoca hem yeniliğe açıktır, hem de neyi nerede ve nasıl söyleyeceğini çok iyi bilir. Ne var ki, gazeteci de sözünü tevsik etmek ister. Ama keşke lâfzı olduğu gibi muhafaza eden bir muharrir olsaydı. Lâkin hey hat!

Şöyle not almışlar: "İşlevsel el ile yazılmış betik ve tasarımlardan, işaretlerin soyut bir şekilde ifade edildiği ve bazen de bu soyutsal ifadenin harflerin okunabilirliğinin yerine geçtiği güzel sanat eserlerine kadar geniş bir yelpaze." Güya hoca hat sanatını böyle tanımlamış. Tanımı bırakalım, acaba "soyutsal" tabirini kullanır mı? Bu mümkün mü?

Evet, güzel bir faaliyet oldu. Uğur Derman meclisimize huzur ve bereket getirdi. Gazetecimiz de heyecanlandı, "bir iyi haber yapmak" istedi! İstedi; ama dil öyle bir mahiyet kazandı ki, kelâma muhatap olup, onu olduğu gibi tasvir etmek güçleşti. Netice? Hoca üzüldü, biz de üzüldük. Velhâsıl düşünce dile geldi; dinledik, zevk aldık. Lâkin ulusal basına hak ettiği şekilde yansıyamadı.

Osman Hulûsi Efendi'ye Göre İdeal İnsan

“Hulûsi Efendi'nin kadirşinaslığı ve sevgi dolu kişiliği, onun yüce bir vefâ hasletine sahip olduğunu göstermektedir. Hulûsi Efendi'nin hayatındaki her adım ve onun ideal insan modeli olarak şahsiyeti; Kur'ân ve Sünnet'in tarif ettiği ideal insan tipidir.”

slâm ideali, aslında insan ideali demektir. Zira din, insan için vardır. Bu idealin beslenmesi ise kalbin hareketiyle gerçekleşir. Sevgi eksik olan insanların dindarlıkları, sadece dışsal bir gösteriden ibarettir. Hulûsi Efendi, her türlü faaliyetini Allah için yapmanın çabası içinde olmuştur. Onun için en büyük ideal, Allah ile beraber olmaktır. Hulûsi Efendi, şiiri bir amaç olmaktan öte ideallerine hizmet maksadıyla bir araç vasfında görmüştür. İnsana, insan oluşundan dolayı değer veren Hulûsi Efendi Hazretleri, sahip olduğu tasavvuf anlayışını da bu doğrultuda geliştirmiştir. Allah'a, Peygamber'e ve Allah'ın yarattıklarına olan sevgi temelinde mânevî bir eğitim metodunu benimsemiştir. Bu eğitime göre, insan, Allah ve Peygamber'in aşkıyla kalbini doldurarak diğerlerine karşı kucaklayıcı bir tutum sergiler, mânevî değerlere bağlı kalır ve nefsinin terbiyesine odaklanır. İnsana sevgi ve şefkatle yaklaşmayı, halka hizmet etmeyi, aslında Allah'a hizmet olarak gören yüce bir varlık olarak görür. Bu ideal insan modelinin gerçekleştirilmesi ise insanın temelden bu mânevî atmosfer içinde yetiştirilmesini gerektirir.

Es-Seyyid Hulûsi Efendi (k.s.)'ye göre, ideal insan büyüklük taslamaktan kaçınmalı, başkalarını küçümsememeli ve onlarla alay etmemelidir. Yalan söylemekten, hainlik yapmaktan, insanların kalplerini kırmaktan, insanlığa zarar vermekten ve kötü alışkanlık hareketlerinden uzak durmalıdır. Tüm dinî yasaklardan kaçınarak, helâl sınırlar içinde Allah'ın emirlerine uygun yaşamalıdır. İnsan, fitraten temiz bir varlık olarak bu âleme gelir ve bu temizliği korumalı, günah ve kötülüklerle lekelenmemelidir. Gerçek ve ideal insan, sınırlarını bilir ve aşmaz, toplumun yararına çalışır ve hiçbir varlığa zarar vermez. Saf bir fikre, sağlam bir inanca ve yüce bir inceliğe sahip olmalıdır. Dünyada yaşamın amacı, Allah'ın rızasını kazanmaktır. İdeal insan, yüksek ahlâk kurallarını bozacak basit şeylere yönelmez, dinî kurallara sadık kalarak erdemli bir yaşam sürer, faydalı işlerle meşgul olur ve israftan kaçınır. Orta yolu takip ederek

“Hulûsi Efendi, bütün yaşamını, Yaratıcı'nın istediği gibi bir kul olmaya adanmıştır.”

dünya hayatını yaşar ve âhîret için çalışır. Geçici zevkler uğruna mânevî değerlerini harcamaz ve kimseyi incitmeden yaşar. Sonuç olarak, ideal insan, güzel ahlâkın insanı terbiye eden güzellikleriyle donanmış olmalıdır, çünkü güzel ahlâk, olgun davranışların temelidir.

Hulûsi Efendi (k.s.)'nin belirlediği ideal insan tipini anlamak, onu anlamak için önemlidir. Onun ideal insanı, keramet dolu anıları ve yaşamıyla tanımlanır, bu da herkesin genel hatlarıyla bildiği bir kişidir. Özellikle Darende'de ve ona bağlı kişiler üzerindeki otoritesi, İslâm'ın önerdiği ideal insan modeline, yani kâmil insan özelliklerine uygun olduğunu gösterir. Hulûsi Efendi'nin mânevî otoritesinin kaynağı, söyledikleri ile yaptıklarının uyumlu olması, yani bizzat kendisidir. Ancak, “ideal tip” ifadesiyle, ortaya çıkan portrede sevgi, duygular, aşk ve ıstırap gibi unsurlar eksik değildir; bu resim soğuk değildir. Onu eşsiz kılan şey, gerçekten yaşadığı tevazudur. Hiçbir zaman azametle yürümeyen ve davetlere icâbet eden Hulûsi Efendi, çeşitli açılış törenlerinden güreş müsabakalarına kadar her yerde toplumla bulunmuştur. Hulûsi Efendi'nin kadirşinaslığı ve sevgi dolu kişiliği, onun yüce bir vefâ hasletine sahip olduğunu göstermektedir. Hulûsi Efendi'nin hayatındaki her adım ve onun ideal insan modeli olarak şahsiyeti; Kur'ân ve Sünnet'in tarif ettiği ideal insan tipidir. Bütün yaşamını, Yaratıcı'nın istediği gibi bir kul olmaya adanmıştır. Bu tecrübenin temeli sadece dinî duygular değil, aynı zamanda tarihî ve toplumsal sorumluluğunu yerine getirmiş bir birey olmasındandır. Çünkü “Yurdumun her taşını Ka'be sayarım.” diyen Hulûsi Efendi'nin liderlik vasıfları, dinî liderlik boyutlarını aşar ve tarih ve toplumsal bilinç önünde belirginlik kazanır.

Hikmet Burcu'ndan Yükselen Ses

“Bekir Oğuzbaşaran, girdiği dersleri kuru bilgi aktarımının ötesine geçirip edebiyat merakı uyandırmak, muhataplarının gönlünde Türkçe sevgisini çiçeklendirmek için ne kadar çaba sarf ettiğini elbette en iyi takdir edecek kişiler rahle-i tedrisinden geçen öğrencileridir.”

Türk edebiyatının son yarım asrında kültür-sanat dergileriyle bir şekilde yolu kesişenler mutlaka Bekir Oğuzbaşaran adıyla karşılaşmışlardır. Çünkü o, ömrünü edebiyata vakfedenlerdendir. Kayserili edebiyat muhipleri için aileden biri sayılır. Kayserilidir. Gençliğini İstanbul'da gurbet burcunda, orta yaşlarını Van'da hasret burcunda geçirdi. Bulduğu her yerde edebiyatın çiçeklendiği dergiler çıkardı, çıkan dergilere birikimiyle güç kattı. Epey zamandan beri Kayseri'de inşa ettiği hikmet burcundan dostlarına, öğrencilerine, meslektaşlarına, daha doğrusu her seviyeden okuyucularına şiirle selâm göndermektedir. Ben de talihin iltimasıyla yolu Bekir Oğuzbaşaran'la kesişenlerdenim. 1988 yılının temmuzunda Van'da tanıştık. O tarihten beri onun okuyucuları arasında meslektaşı ve dostu olmak ayrıcalığına sahip kişilerdenim. Bu bakımdan Bekir Bey'in Hikmet Burcu'nda topladığı şiirlerini samimiyetle vermiş bir selâm gibi aldım ve onun ömür kırıntılarının ipliğe dizilmiş incileri gibi birer birer gözden geçirdim.

Hikmet Burcu, Bekir Oğuzbaşaran'ın çekirdek ailesinden Türkiye'ye açılan bir penceredir. Bu pencereden hayata sevgiyle bakan şairin bütün ömrü şiirle sarmalanmıştır. Sırf Türk edebiyatı üzerine düşünmek, konuşmak ve yazmak üzere bu dünyaya gelmiş gibidir. Yaşlandıkça biraz daha genişleyen şemsiyesi, eksilmeyen enerjisiyle bütün Türk edebiyatını kucaklayan şair, Develili Seyranî'yi de Yunus Emre'yi de Karacoğlan'ı da Fuzûlî'yi de Fazıl Hüsnü Dağlarca'yı da aynı şevk ve heyecanla sever. Kalbinin kapıları her şaire açık olmakla birlikte gönül protokolünde Necip Fazıl Kısakürek ve Arif Nihat Asya gibi yeri değişmeyenler de vardır. Onlardan aldığı sese kendi sesini katarak şiirleştirir. Bunu yaparken de Türk şiir geleneğinin bütün imkânlarından yararlanır. Yeri gelir gazel şeklinde söyler, yeri gelir koşma biçimini tercih eder. Rubailerle, sicillemelerle manzum portreler çizer, kısa hikâyeler anlatır. Hikmet Burcu'ndaki şiirler böylesi bir duyarlık ve birikimin ürünüdür.

“Bekir Oğuzbaşaran'ın çekirdek ailesinden Türkiye'ye açılan bir penceredir. Bu pencereden hayata sevgiyle bakan şairin bütün ömrü şiirle sarmalanmıştır.”

Türkçe sevdalısı ve tam manasıyla edebiyat öğretmenidir. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okullarda, Yüzüncü Yıl Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde yıllarca ders verdi, öğrenci yetiştirdi. Girdiği dersleri kuru bilgi aktarımının ötesine geçirip edebiyat merakı uyandırmak, muhataplarının gönlünde Türkçe sevgisini çiçeklendirmek için ne kadar çaba sarf ettiğini elbette en iyi takdir edecek kişiler rahle-i tedrisinden geçen öğrencileridir. Fakat onunla tanıştığımız yıllarda genç meslektaşları olarak bizlerden de öğretmenliğini hiç esirgemedi. Türkçeyi doğru ve güzel kullanma konusundaki hassasiyetini, şiir sevgisini hâlâ yeri geldikçe biraz abartılı biçimde anlatarak kulaklarını çınlatırız. Onu daima iyi bir insan, örnek bir aile reisi, çevresine iyimserlik aşılayan bir dost ve benzeri az bulunur cinsten Türkçe sevdalısı bir öğretmen olarak anarız. Bu meziyetlerinin yanına deneme yazarlığını ve şairliğini de eklediğinizde gözünüzün önünde beliren portre, Bekir Oğuzbaşaran'dır. Şimdi bize Hikmet Burcu'ndan seslenmektedir. Bu ses, diniyle dilini muhabbetle kaynaştıran abasız, postsuz bir şairin samîmî selâmıdır.

Elifnâme Tarzıyla Yazılmış Bir Na't-ı Şerif

“Âhirette mü'minlerin salih amellerine karşılık sadece mükâfat değil, aynı zamanda fazladan bir nimet olarak Allah'ın cemâlini görme şerefi verilecektir. Nitekim 'İyilik yapanlara daha iyisi ve bir de fazlası vardır.' âyetinde geçen fazlası, birçok müfessire göre rü'yetullah, yani Allah'ın cemâlini temaşa etme nimetidir.”

Adı Ahmed olan şair, Maraşlı bir ailenin çocuğu olup Niğde'nin Bor ilçesinde dünyaya gelmiştir. Babası İbrahim Efendi, Nakşbendiyye meşâyihından âlim bir zâttır. İlim ve irfan yolculuğuna babasının riyâsetinde başlayan Kuddûsî, Anadolu'nun muhtelif şehirlerinde, Şam, Mısır ve Hicaz'da bulunmuştur. 17 yıl Mekke'de kalan şair, 1807 ve 1810 yıllarında Osmanlı-Rus Savaşına katılmış, Balkan Cephesinde bulunmuş mücâhid bir sûfidir. İlerleyen yıllarda Kâdiriyye Tarîkatı'na intisap eden Kuddûsî, Halvetiyye ve Celvetiyye Tarîkatından da istifâde etmiştir. Cenâb-ı Allah'ın Kuddûs ismine mazhar olduğu için Kuddûsî mahlâsını kullandığını belirtmektedir. Nasâih-i Kuddûsî, Hazînetü'l-Esrâr ve Ganîmetü'l-Ebrâr, Pendnâme ve Vasiyetnâme'nin yanında şiirlerini topladığı Dîvân'ı mevcuttur.

Şairin yazımıza konu olan 15 beyitlik na't-ı şerifi, edebî bakımdan çok güçlü görünmese de elifnâme tarzında kaleme alınmış olmasıyla özgünlük arz etmektedir. Şair, na't-ı şerifini ilk beyitten son beyite kadar dizelerin başında Arap alfabesindeki harfleri sıralı olarak kullanarak inşâ etmiştir. Dili sade olan bu na't, âyet ve hadislerden yapılan mânevî iktibaslar ve telmihler yönünden oldukça zengindir. Tamamı nesre çevrilen beyitlerin bazıları, aşağıda kısaca şerh edilecektir.

*Allah'ın Habîbi'dir Muhammed Mustafa
Beni dûr etmesin aşkından ol şâhın Hüdâ*

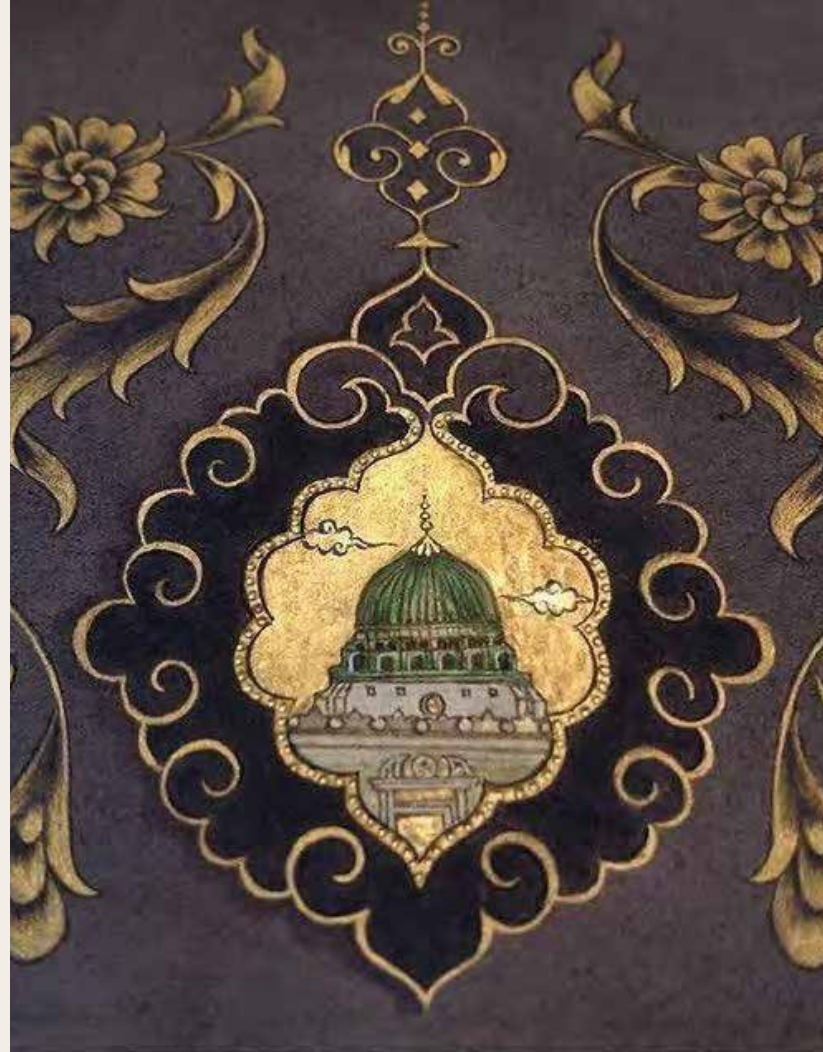
(Muhammed Mustafa, Allah'ın habibidir. Allah (c.c.), beni o şâhın aşkından uzak etmesin.)

*Teşerrûf eylerim ism-i şerîfin yâd ile
Sevâb olur onu yâd edene bî-had şehâ*

(Şerefli ismini anmakla şeref bulurum, onu anan kişiye sınırsız sevab olur.)

Hz. Peygamber (s.a.v.)'e salavât getirmek, hem Cenâb-ı Hakk'ın hem de meleklerin ahlâkiyla ahlâklanmak demektir ve başlı başı-

“Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kıyamete dek zevâl bulmayacak olan şeriatine tâbî olmak ve onun yolunu takip etmek, mü'min için izzet ve saadetin en yüce kaynağıdır. Ancak bu saadet, yalnızca dünyaya vahut yalnızca âhirete mahsus değildir; bilâkis iki cihan saadetidir.”

na büyük bir fazîlettir. Allah'ın salavâtı rahmet, mü'minlerin salavâtı ise duâ mahiyetindedir. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Kıyamet günü insanların bana en yakını, bana en çok salavât getirendir.” Bu itibarla ümmet-i Muhammed'in Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e

salât u selâm getirmeleri, beyitte de ifade olunduğu üzere, mü'minler için hem bir şeref hem de tükenmez bir sevap kaynağıdır.

*Cemâl-i nûrunun bir zerresidir âfitâb
Hayât-ı câvidân bulur olan âşık ona*

(Güneş, onun güzellik nurunun bir zerresidir. Ona âşık olan, ebedî bir hayata erişir.)

*Halîl'dir Hüdâ'nın hem Resûlü bî-gümân
Dedi peygamberimdir ol habîb-i bâ-safâ*

(Şüphe yok ki Allah'ın hem dostu hem de el-

çisidir. Allah "O temiz sevgili, Peygamberimdir." dedi.)

*Zelil olmaz ona her kim ki eyler ittibâ
Risâlet tahtının sultânî fahr-i enbiyâ*

(Ona tabi olan zelil olmaz; o, peygamber tahtının sultanı ve peygamberlerin övücüdür.)

*Zevâl yok şer'ine onun ilâ yevmi'l-kiyâm
Saâdet bulusar ol şâha eden iktidâ*

(Onun şeriatı kıyamete kadar yok olmayacaktır; o şâha uyan, saadet bulur.)

Hız. Peygamber (s.a.v.)'in kıyamete dek zevâl bulmayacak olan şeriatine tâbî olmak ve onun yolunu takip etmek, mü'min için izzet ve saadetin en yüce kaynağıdır. Ancak bu saadet, yalnızca dünyaya yahut yalnızca âhirete mahsus değildir; bilâkis iki cihan saadetidir. İki cihan saadeti ise, fıkıh ve tasavvuf ilminin nihâî gayesi olup ancak ilimle yoğrulmuş bir amel ile mümkün hâle gelir.

*Şefaât tâcını başına giydirdi Hüdâ
Salât ile selâm olsun ona bî-inkizâ*

(Allah, onun başına saadet tacını giydirdi; ona sonsuz salât ve selâm olsun.)

*Dalâlet üzre etmez ümmeti hiç ictimâ
Taparlar Hakk'a ancak dileyip vasl u likâ*

(Ümmeti, sapıklıkta birleşmez; Allah ile kavuşmayı ve görüşmeyi dileyerek sadece ona taparlar.)

Bu beytin ilk mısraında, "Ümmetim asla sapıklıkta birleşmez. Bundan dolayı (Müslümanlar arasında) ihtilâf gördüğünüzde çoğunluğa uyun." hadis-i şerifinin ilk kısmının mânevî bir iktibasla aktarıldığı görülmektedir. Bu hadis, özellikle sosyal ayrışma ve tefrika dönemlerinde mü'minlerin hangi safta yer almaları gerektiğini öğretir. Beytin ikinci mısraında ise Fâtıha Sûresi'nin "Ancak Sana kulluk ederiz..." mealindeki altıncı âyeti yine mânevî iktibas yoluyla işlenmiştir. Beytin sonunda zikredilen ibâdetin gayesi olarak vasl u likâ terkihi ise Kur'ânî bir ifade olup, Cenâb-ı Hakk'a kavuşmayı ve O'nun cemâlini müşâhede etmeyi anlatır. Âhirette mü'minlerin salih amellerine karşılık sadece mükâfat değil, aynı zamanda fazladan bir nimet olarak Allah'ın cemâlini görme şerefi verilecektir. Nitekim "İyilik yapanlara daha iyisi ve bir de fazlası vardır." âyetinde geçen fazlası, birçok müfessire göre rü'yetullah, yani Allah'ın cemâlini temaşa etme nimetidir.

*Zuhûr ettikte nûru gitti küfrün zulmeti
Alemlere rahmet geldi ol hayru'l-verâ*

(Nuru, zuhûr edince küfrün karanlığı gitti; yaratılmışların en hayırlısı, âlemlere rahmet olarak geldi.)

*Gârât eyledi aşkı bu gönlüm şehrini
Firâkıyla tutuşup yanarım subh u mesâ*

(Onun aşkı, gönül şehrimi yağmaladı; sabah akşam onun ayrılığıyla tutuşur yanarım.)

*Kudûmüyle teşerrüf eyledi halk-ı cihân
Kerîmdir sâiline bî-hesâb eyler atâ*

(Dünya halkı, onun gelişiyile şeref buldu; cömerttir, sâillere hesapsız ihsan eyler.)

*Livâü'l-hamdi ihsân etti Yezdân hem ona
Muhabbet eyleyen bulur o sultâna alâ*

(Yezdân ona hamd sancağını ihsan etti; o sultanı seven, yüceliklere erişir.)

*Nebîler hâtemidir hem kamunun efdali
Vücûda geldi anınçün bu arz ile semâ*

(Yaratılmışların en fazîletlisi, peygamberlerin hâtemidir. Bu yeryüzü ve gökyüzü onun için var olmuştur.)

*Hidâyet bulmuşuz biz onunla Hak râhına
Lâ yezâlin dostudur ol Tâ ve Hâ*

(Biz Hak yoluna onunla hidayet bulmuşuz. O Tâ ve Hâ, zevâl bulmayan Allah'ın dostudur.)

*Yaraşır Hâlik u mahlûk onu medh etmeye
Sen de Kuddûsî onun meddâhı olgıl dâimâ*

(Yaratan ve yaratılanların onu medhetmesi yakışık alır. Sen de Kuddûsî daima onu medhet.)

Dipnot

Dr. Hamit DEMİR, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

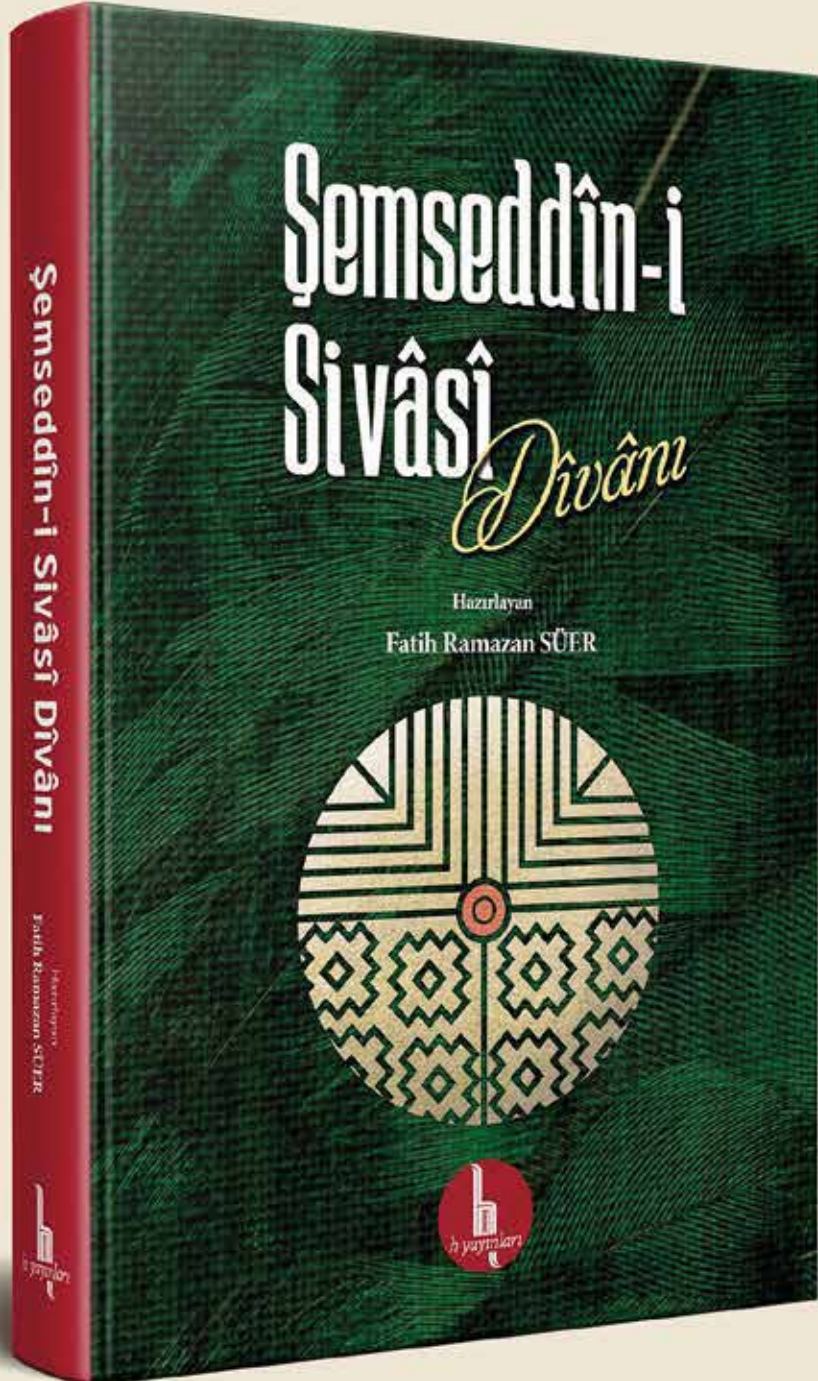
Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Şemseddîn-i Sivasi Dîvânı

“Şemseddîn-i Sivasi Dîvânı yalnızca bir edebî metin derlemesi değildir; aynı zamanda Osmanlı düşünce dünyasının bir aynasıdır. 16. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu'nun hem siyâsî hem de kültürel olarak zirveye ulaştığı bir dönemdir.”

Fatih Ramazan Süer'in hazırladığı Şemseddîn-i Sivâsî Dîvânı, Osmanlı kültür dünyasının 16. yüzyıldaki rûhunu, edebî inceliklerini ve tasavvufî derinliğini yansıtan son derece kıymetli bir çalışmadır. Bu eser, Anadolu'da Halvetîliğin en önemli temsilcilerinden biri olan Şemseddîn Sivâsî'nin (ö. 1597) şiirlerini gün yüzüne çıkararak, hem klâsik edebiyat geleneğini hem de Osmanlı mâneviyatının zengin dokusunu günümüz okuruyla buluşturur. Süer'in çalışması, yalnızca bir "dîvân neşri" olmanın ötesine geçer. Bu eser, hem tarihî bir belge hem de kültürel bir köprü işlevi görür. Klâsik edebiyat metinlerinin büyük kısmı, Osmanlı Türkçesiyle kaleme alındığı için günümüz okuyucusuna doğrudan ulaşmakta güçlük çeker. Fatih Ramazan Süer, bu boşluğu doldurmak üzere titiz bir filolojik yöntemle hareket etmiş, farklı yazma nüshaları karşılaştırarak güvenilir bir tenkitli metin oluşturmuştur.

Eserin giriş bölümü, Şemseddîn Sivâsî'nin hayatını, eğitimi, tarîkat silsilesini, dönemin sosyal yapısını ve tasavvufî düşünce iklimini geniş bir çerçevede ele alır. Bu yönüyle kitap, yalnızca edebiyat araştırmacıları için değil; tarih, din, felsefe ve kültür alanında çalışan akademisyenler için de kaynak değeri taşır. Dîvânda yer alan gazel, kasîde, murabba, rubâî ve ilâhî türündeki şiirler, klâsik edebiyatın biçimsel özellikleri bakımından örnek teşkil eder. Aruz vezninin ustalıklı kullanımı, redif ve kafiye düzenindeki zarâfet, dönemin şiir anlayışına ışık tutar. Ancak Sivâsî'yi benzerlerinden ayıran, şiirlerinde görülen içtenlik ve derin manadır. Süer'in açıklamaları sayesinde, bu derin anlam katmanları günümüz Türkçesiyle açık ve anlaşılır bir biçimde aktarılmıştır.

Fatih Ramazan Süer'in çalışmasının en güçlü yönlerinden biri, kullandığı bilimsel yöntemdir. Araştırmacı, çeşitli yazma kütüphanelerinde bulunan farklı dîvân nüshalarını karşılaştırarak bir "tenkitli metin" meydana getirmiştir. Nüsha farklılıkları dipnotlarda belirtilmiş, anlamı tartışmalı beyitler açıklanmış ve metin üzerinde sistematik bir sadeleştirme yapılmıştır. Bu titiz yaklaşım, hem filolojik hem de tarihsel doğruluk açısından

eserin güvenilirliğini artırmaktadır. Süer ayrıca Şemseddîn Sivâsî'nin dil ve üslûp özelliklerini analiz etmiş; Arapça ve Farsça kelime yoğunluğu, mecaz kullanımı, mazmun geleneği ve şiirlerdeki sembolik unsurları detaylı biçimde incelemiştir. Eserdeki dil çözümlenmeleri, klâsik şiirin estetik boyutunu anlamak isteyen araştırmacılar için büyük bir kolaylık sağlar.

Şemseddîn-i Sivasî Dîvânı yalnızca bir edebî metin derlemesi değildir; aynı zamanda Osmanlı düşünce dünyasının bir aynasıdır. 16. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu'nun hem siyâsî hem de kültürel olarak zirveye ulaştığı bir dönemdir. Bu dönemde edebiyat, sanat ve tasavvuf birbirini besleyen üç temel alandır. Sivâsî'nin şiirleri de bu üç alanın kesişim noktasında yer alır: Dîvân edebiyatının estetik anlayışıyla tasavvufun mânevî derinliği birleşerek, insanın varoluşsal yolculuğunu yansıtır.

Fatih Ramazan Süer, eserde bu tarihsel arka plânı dikkatle işler. Sivâsî'nin çağdaşı olan Niyazî-i Mısırî, Üftade, Yahya Efendi gibi mutasavvıf şahsiyetlerle ilişkilerini, dönemin edebî atmosferiyle bağlantılarını açıklar. Böylece okuyucu, Şemseddîn Sivâsî'yi yalnızca bir şair olarak değil, Osmanlı mâneviyatının canlı bir temsilcisi olarak da tanıma fırsatı bulur. Fatih Ramazan Süer'in Şemseddîn-i Sivasî Dîvânı adlı çalışması, klâsik Türk edebiyatı sahasında yapılmış en kapsamlı dîvân neşirlerinden biridir. Eser, hem metin bakımından hem de yorumlama yönüyle özgün bir akademik katkı sunmaktadır. Klâsik şiirin inceliklerini anlamak, Osmanlı tasavvuf kültürünü keşfetmek ve Şemseddîn Sivâsî'nin derin rûh dünyasına nüfûz etmek isteyen herkes için vazgeçilmez bir kaynaktır.

Bu çalışma, Türk edebiyatı araştırmalarına yalnızca yeni bir metin kazandırmakla kalmaz; aynı zamanda geçmişle bugün arasında sağlam bir kültürel köprü kurar. Fatih Ramazan Süer'in emeğiyle yeniden hayat bulan bu dîvân, klâsik edebiyatın yaşayan bir miras olduğunu bir kez daha gösterir.

H Yayınları Tel: (0216) 532 3313

Vatana Sevdalı Bir Seyyid

Kokusu, feyzi çağları aşan ilim ve hikmet pınarı Cafer-i Sâdik Hazretlerinden bir hikmeti naklederek söze başlamak istiyorum. Bilindiği gibi Cafer-i Sâdik Hazretleri Peygamberimiz'in soyundan gelen seyyidlerdendir. Seyyidlere hürmet hususunda bir gün şöyle söylemiştir: "Sâlih kul Hazret-i Hızır'ın o iki yetim hakkında gözettiği hususu siz de bizim hakkımızda gözetin."¹

Burada Hızır (a.s.)'in duvarı tamir etmesiyle ilgili şu âyete atıf yapılmıştır: *"Duvara gelince o şehirdeki iki yetim çocuğa aitti ve altında onlara ait bir hazine vardı. Babaları da sâlih biriydi. Rabb'in onların erginlik çağlarına ermelerini ve Rabb'inden bir rahmet olarak hazinelerini çıkarmalarını diledi. Ben bunu kendi görüşümle yapmadım. Haklarında sabır gösteremediğin şeylerin iç yüzü işte budur."*²

Yani Cafer-i Sâdik Hazretleri demek istemiştir ki; nasıl Hızır (a.s.) sâlih zâtın hatırını gözetmiş ve duvarı onarmışsa, "Bunların babası sâlihtir." demişse, sizler de seyyidler için deyiniz ki; "Bunların da dedeleri peygamberdir." Buradan bir ikinci hikmet daha çıkıyor ki, o da şudur: "Siz sâlih kimseler olursanız korkmayın Mevlâ gerekirse Hızır'ını gönderir ve çocuklarınızın hazinelerine sahip çıkar."

Bu âyetten çıkarmamız gereken bir diğer ders de şudur ki, âlimlerin, hocaların, velî ve sâlih kulların evlâtlarına sahip çıkmak Müslümanların bir âlicenaplığıdır. Hızır (a.s.) nasıl babaları sâlih olduğu gerekçesiyle bu çocuklara iyilik yapmışsa ümmet de bu sırrı kavrayarak onun bu güzel amelini devam ettirmelidir. Osmanlıların seyyidlerin nüfus kayıtlarını tutması ve onlara değer vermesi bu kabildendir. "Sahabe-i kiram döneminden itibaren bu ümmet, ehl-i beyt-i Rasûl'e, daima edep ve saygı ölçüleri içinde muamele etmiş, onları muhtaç, yoksun ve yoksul bırakmamıştır. Beytül-mâl'de onlar için daima bir tahsîsât bulundurulmuş ve her türlü ihtiyaçları oradan karşılanmıştır. Malûm ve meşhurdur ki, Osmanlı döneminde tesis edilmiş bulunan Nakibu'l-Eşraflık müesse-

Hulûsi Efendi'nin en belirgin ve üzerinde durulması gereken vasıflarından birisi de vatan sevgisidir. Onun sinesinde Anadolu insanının kabına sığmayan vatan sevgisi makes bulmuştur. Her fırsatta tavizsiz bir şekilde vatanına, milletine, devletine bağlılığını ifade etmiştir.

sesi, sadece evlâd-ı Rasûl'ün istismarlara karşı korunması vazifesini üstlenmekle kalmamış, aynı zamanda onların hukukunu muhâfaza ve müdâfaa etme işini de yürütmüştür. Devlet-i Aliyye bu müessese kanalıyla soy şeceresi sahih olarak tesbit edilen seyyid ve şeriflerin kayıtlarını belli defterlerde tutturmuş ve itinayla muhâfaza etmiştir. Hiç şüphesiz bu uygulama evlâd-ı Rasûl'e gösterilen derin hürmet ve muhabbetin eseridir."³

Yüzlerce yıl öncesinden büyük bilge Yusuf Has Hâcib de seyyidlere hürmet etmeyi tavsiye etmiş ve şöyle demiştir: "Halkın dışında irtibat kuracağın kimseler arasında Peygamber (s.a.v.)'in nesli vardır. Bunlara hürmet edersen mutluluk bulursun. Bunları can-ı gönülden sev. Onlara iyi bak, yardımcı ol. Bunlar ehl-i beyttir, Sevgili Peygamber (s.a.v.)'in soyudur. Onun için onları Peygamber hakkı için sev. Ağızlarından yakışsız bir söz çıkmadıkça onların içini dışını araştırma."⁴

Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri

Yaşantısıyla ve ahlâkıyla topluma örnek olan kıymetli seyyidlerimizden birisi de 1914 yılında Malatya'nın Darende ilçesinde dünyaya gelen Seyyid Osman Hulûsi Efendi (k.s)'dir. Babası Somuncu Baba'nın ahfâdından Hasan Feyzi Efendi, annesi ise Seyyid Tâceddîn-i Velî neslinden Fâtıma Hanım'dır. Baba ve anne tarafından

seyyid olup 36. kuşaktan Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in soyundandır

Seyyid Osman Hulûsi Efend'nin en belirgin ve üzerinde durulması gereken vasıflarından birisi de vatan sevgisidir. Onun sinesinde Anadolu insanının kabına sığmayan vatan sevgisi makes bulmuştur. Her fırsatta tavizsiz bir şekilde vatanına, milletine, devletine bağlılığını ifade etmiştir. Hulûsi Efendi hutbe ve vaazlarında Anadolu'daki birçok vaiz gibi; "Vatan, millet ve ordumuzu mansûr ve muzaffer eyle!" diye Yüce Allah'a yakarmış ve sohbetlerinde sevenlerini vatani bölmek isteyenlere karşı uyanık ve dikkatli olmaya davet etmiştir. Mürşidi gül yüzlü İhramcızâde Hazretleri de; "Benim bayrağım gibi bir bayrak, benim devletim gibi bir devlet yoktur." diyerek vatanımıza olan bağlılığını ifade etmiştir.

Vatan Sevgisi

Şunu söylemek gerekir ki Hulûsi Efend'nin vatan sevgisi denilince, bu kuru kuruya bir edebiyattan ibaret değildir. O bu millete hizmet aşkıyla yanıp tutuşmuştur. Onun; "El kadar bir taş geçse elime, onu memleketimin istifadesine kullanırım." sözünden de anlaşılacağı üzere ondaki vatan sevgisi bu vatana hizmet etme şeklinde tezâhür etmiştir.

Mahlûkata ve husûsan insanlığa hizmet husûsunda Hulûsi Efendi, tıpkı üstâdı Sivaslı İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Hazretleri'nin yolundan gitmiştir. O da mürşidi gibi tasavvufu sadece dervişlere zikir ve mânevî ders tarif etmek olarak görmemiş, memleketin maddî ve mânevî ihyâsı için çalışmayı da birer ibâdet olarak değerlendirmiştir. Malûm olduğu üzere gül yüzlü İsmail Hakkı Efendi memleketi Sivas'ta birçok eserin yapım ve onarımında öncülük etmiştir. Bunlardan birisi de 1954'e kadar bir harabe görünümünde olan Sivas Ulu Camii'nin onarılmasıdır. Sivaslılar bu velînin peşine takılmış ve o yokluk günlerinde yaptıkları başlıklarla o tarihî mirası yeniden ayağa kaldırmışlardır.

İşte bu heyecan verici imar ve ihyâ faaliyetlerinin aynısını Hulûsi Efendi de Darende'de yapmıştır. Sivil girişim olarak cami, okul, vakıf, hastane ve kütüphane gibi çeşitli hizmet kurumlarının açılmasında ve yol, çeşme gibi sadaka-i cariyelerin hizmete girmesinde öncülük etmiştir.

Anadolu İnsanı

Allah dostlarının bu vatan sevgisi Anadolu insanının gönlünde her zaman makes bulmuştur. Anadolu'nun hangi köşesine giderseniz gidin, sade ve seviyeli hayat tarzlarıyla, güzel huylarıyla, kanaatkârlıklarıyla, hatır gönül dinlemeleleriyle, vefalarıyla, vatana millete bağlılıklarıyla, bayrağa, ezana, İstiklâl Marşımıza saygılarıyla ve daha birçok fazîletleri ile temâyüz etmiş çok güzel insanlarımızı görürsünüz. Tarih boyunca Anadolu insanının fazîletlerine dair âlimler, ârifler, mütefekkirler ve yazarlar nice müstesnâ tablolar ortaya koymuşlardır. Anadolu insanının saflığı, temizliği üzerine çok şeyler söylenmiştir ve onların bu saflığı şairlere ilham kaynağı olmuştur. Onların fazîletlerini, erdemli tavırlarını, kadirşinas hâllerini, millî ve dinî hassasiyetlerini saymakla bitiremeyiz. Meselâ, sattığı ürünü tartarken terazinin diğer kefesine kese kâğıdı koyan ya da ezan okunduğunda dükkânını kilitledikten sonra namaza koşan veya müşterisini siftah yapmamış olan komşusuna yönlendiren esnafın misallerini mutlaka duymuşsunuzdur.

Dostlarının hatırını kırmayan, onların hâlini soran, komşusunun yardımına koşan, açıcı doyuran, misafiri ağırlayan, onu memnun etmek için etrafında âdeta pervane olan bu güzel insanların en güzel vasıflarından birisi de kabına sığmayan bir vatan sevgisine sahip olmalarıdır.

Dipnot

1. İbn-i Abidin, Resail-i İbn-i Abidin Mecmuası, Tercüme: Prof. Dr. Mehmet Yalar. s. 19
2. 18/Kehf, 82
3. Prof. Dr. Ebubekir Sifil, Müslümanca Bir Hayat İçin, s. 182
4. Kutadgu Bilig, Hazırlayan Yaşar Çağbayır, TDV Yayınları, s. 228

Rubâîler

Yükselmek

Mevkî ve makam çok kişinin renkli düşü,
Çok can göze almakta bu yüzden dövüşü.
Bir tek günün de beyliği beylik, derler;
Yükseldiği nispette olurken düşüşü.

Güç

Ey kendini güçlü zanneden ahmak, dur!
Aslan bile kurşunla başından vurulur.
Mikrop daha kuvvetli iken gizleniyor
Mutlak güce râm ol, kasılıp yapma gurur.

Hâin

Bak yurduma zâlimleri, hâinleri var,
Bitmez ve tükenmez ne de çok kinleri var,
İnsan diyemem hepsi de sırtlan ve çakal,
Zîra ne bir îmânı ne bir dinleri var.

İsmail Âdil ŞAHİN

Güç Zehirlenmesi

“Güç zehirlenmesi sarmalına kapılmış birinin bize vereceği bir şey yok. Kendini sürekli öven ve bununla sürekli gururlanan, bunu sürekli dile getiren bir insandan emin olun alabileceğimiz bir şey yok. Güç zehirlenmesi sadece yetişkinlerde değil çocuklarda, gençlerde de mevcut. Akran zorbalığı olarak karşımıza çıkan bu süreç çocuklarda daha fena karşımıza çıkıyor.”

Eski zamanlarda insanlar içinde gücünü ve mevkisini kullanarak böbürlenen insanlar vardı. Günümüzde bu devam ediyor. Anlayışsızlık yine had safhada, aslında değişen bir şey yok dünya meşgalesinde. İsimler değişiyor sadece... Sadece bu dünya hayatında ömrümüzü dolduruyoruz. Bir şeyleri dile getirmeye çalışıyoruz ama ne kadar kalplere dokunabiliyoruz meçhul. Ama bir gün gerçekten ihtiyacı olan kişiye ulaşır diye yazmaya devam ediyoruz.

İnsanî ilişkiler noktasında eskiden insanlar biraz daha sessizdi belki ya da haksızlık karşısında biraz susuyorlardı gibi. Yine bu durumlar devam ediyor. Elbette haksızlık karşısında susmak çok doğru olmamakla birlikte insanın kendini ifade edememesi durumunda, içine kapanıp kendini savunamayabiliyor. Bazı kendini uyanık zanneden insanlar da hemen bunu kullanarak tüm gücüyle karşısındaki insana yüklenmeye, hakaret etmeye ya da ezmeye çalışıyor. Böylesi bir insani ilişki tamamen yanlış, eksik ve sorunludur. Mehmet Âkif Ersoy'un bu konuya dair çok beğendiğim şiiri var:

Zulmü alkışlayamam, zâlimi asla sevemem;

Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.

Biri ecdâdıma saldırdımı, hatta boğarım! ...

- Boğamazsın ki!

- Hiç olmazsa yanımdan kovarım.

...

Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum?

Kesilir belki, fakat çekmeye gelmez boyunum!

Bazen sayfalarca anlatmak istediğimiz bir konuyu şiir ile birkaç mısrayla anlatabiliyoruz. Duygularımıza tamamen tercüman olan bu dizeleri zihnimize iyi kazınamız şart. Sadece etiketlere önem veren bir insanın, karşısındaki insan üzerinde tahakküm kurmaya çalışması kabul edilebilir bir şey değildir. Günümüzde güç zehirlenmesi dediğimiz şey öyle bir hâl almış ki kibrin daha şiddetli hâli de diyebiliriz. Bunu

“Akran zorbalığına uğrayan çocuk, bunu ailesine ya da diğer arkadaşlarına açmıyor ve bunun ezikliğini içinde yaşayarak kendini suçlayıp neticesinde kendine zarar veren tutum içinde olabiliyor.”

kabul etmezler ama haklı görürler kendilerini. Meselâ bizzat yaşamıştım kamuda memur olarak çalışan biri ile bir öğretim görevlisi arasında kötü bir diyalog geçmişti. Sen nasıl cüret ediyorsun benimle konuşmaya diyordu öğretim görevlisi. Mevki ve makamları gözümüzde çok büyütüyoruz, insanî olarak baktığımızda ise büyük bir sorun yumağı görüyoruz aslında. Henüz kendini gelişim anlamında tamamlayamamış, gücünü geldiği makamdan alan insan yığınları var maalesef. Oysa gücünü makamdan alarak daha güzel işler yapıp o makama güzellikler katması gerektiğini düşünmesi gerekirken!

Belli bir yaştan sonra insanlara nasıl hareket edeceğini söylemek zordur. Maalesef bu noktadan sonra onların anladığı dil ile konuşmak gerekiyor ya da yanlarından uzaklaşıp muhabbeti kesmek gerekiyor. Güç zehirlenmesi sarmalına kapılmış birinin bize vereceği bir şey yok. Kendini sürekli öven ve bununla sürekli gururlanan, bunu sürekli dile getiren bir insandan emin olun alabileceğimiz bir şey yok. Güç zehirlenmesi sadece yetişkinlerde değil çocuklarda, gençlerde de mevcut. Akran zorbalığı olarak karşımıza çıkan bu süreç çocuklarda daha fena sonuçlarla karşımıza çıkıyor. Çünkü akran zorbalığına uğrayan çocuk, bunu ailesine ya da diğer arkadaşlarına açmıyor ve bunun ezikliğini içinde yaşayarak kendini suçlayıp neticesinde kendine zarar veren tutum içinde olabiliyor. Maalesef kendi canına kıyan gençleri, çocukları duyduk. Hakkını aramak önemlidir, kendini ifade etmek önemlidir. Bir başkasının özgürlük alanına gir-

diğiniz an siz sınır çizginizdir, işte had dediğimiz şey orada başlar. Haddini bilmek iyidir, bir kibir âbidesi ya da küçüklük alâmeti değildir bu. Had nerede durmamız gerektiğini belirtir. Bizim had sınırimız insanlıktır. İnsanlıktan çıktığımız an haddimizi aşmışızdır! Başkasına hakaret ettiğimiz, kötü söz söylediğimiz an haddimizi aşmışızdır. Çünkü insan güzellikle muâmele görmeye lâyıktır. Ama buna lâyık olmadığını söylerse yine buna göre karşılık bulur. Atladığımız bir konu var

ki, her insan bir aynadır ve karşısındakini yansıtır. Nasıl yaklaşırsanız o şekilde size yansır.

Günün sonunda üç günlük dünyada böbürlene böbürlene yürüdüğümüz toprak üstümüze serpilince bir hiç olduğumuzu anlayacağız ama iş isten geçmiş olacak. Bir saniyesine bile hükmedemediğimiz hayat için çok fazla anlam yüklemeye gerek yok. Tabîî safımızı da belli edeceğiz ya Hâbil olacağız ya Kâbil!

Yâr'e Yüz Süren Şiir

Yâre yüz süren şiir cümle sözden efdâldir
Yâr hüsnünü övmemek, âşık için vebaldir
Havva ile cennetten indirilmiş nihâldir
Acz içinde kalemim yalvarıp durur yâre

Müjgânını çöllere gölge etse gül biter
Sesinden nağme nağme her seher bülbül biter
Zülfünü görsem hele bende tahammül biter
Alıp kaçmak dilerim yâri meçhul diyâre

Leblerinde cennetin nehirleri gizlidir
Ehl-i takvâ zikrinin şehirleri gizlidir
Âşıkın dile gelmez şiirleri gizlidir
Bin sene ağlasam da vuslata yoktur çâre

Gözlerinden geçerim ölmeden âh cennete
Hiçbir kul ermemiştir aşkım gibi nimete
Her lahza bürünür de elvan elvan ziynete
Dolaştırır âşıkı peşinden hep âvâre

Mesh eylese elleri gönlüme dermân olur
Kalbimi bir dinlese aşkıma iman olur
Neden ben de sevmedim diyerek pişmân olur
Lüzum görmez bir daha arzda aşkı inkâre

Hele bir kez lütfedip baş koydursa dizine
Daldırırdı âşıkı vuslatın denizine
Verirdi sînesinden nice gül âcizine
Ederdi âh nihayet âşıkı pâre pâre

Kâfi yâri methetmek ne bî-edeb cür'ettir
Sana düşen cemâli her gördükçe hayrettir
Meclisine almazsa ağlayarak hicrettir
Nice yıl önce gitmiş sevgilin âh ağıyâre

Ekrem KAFTAN

Musikimizin Son Altın Halkası Niyazi Sayın'a Vedâ

“Her sazın bizim mûsiki tarihimizde farklı ve özel bir yeri vardır, amenna! Ama ney’in değeri çok farklı ve üstündür. O âdeta Mevlâna’nın şahsiyetiyle, ulvî Mevlevîlik tarikatıyla özdeşmiş özge bir saz’a bürünmüştür. Sazdan öte rûhların sesi, kalplerin nefesi olmuştur.”

Türk mûsikisinin efsane ismi, “Neyzenler Kutbu” olarak tanınan dünya çapındaki sanatkârimız Niyazi Sayın ebedî âleme uğurlandı. Mûsikimizin ender yetişen dehâlarından biri olan ve sanat dünyamızda “Neyzenler Kutbu” olarak kabul edilen Niyazi Sayın, 98 yaşına İstanbul’da vefât etti. Niyazi Sayın’ın vefâtı, başta mûsiki dünyası olmak üzere sanat camiasını ve sevenlerini hüznendirdi. Sanatkârimız, 10 Ekim 2025 Cuma günü Üsküdar Vâlîde-i Cedîd Camii’nde kılınan cenaze namazının ardından Üsküdar’da Sandıkçı Şeyh Ethem Baba Tekkesi’nde dua ve gözyaşları arasında toprağa verildi. Cenaze namazı ve defin merasimine kültür sanat dünyasından birçok isim katıldı.

Üsküdar Yârânı’ndandı

İstanbul camileri, çeşmeleri, medresele-ri, sebilleri, kuş evleri, sadaka taşları ve diğer tarihî eserleriyle olduğu kadar, hazine kadar değerli olan vefât etmiş veya yaşayan üstatlarıyla, sanatkârlarıyla, âbide şahsiyetleriyle de sevilir. Mahalleler, semtler, şehirler büyük ölçüde mümtaz sakinleriyle bilinir ve tanınır. Meselâ Beylerbeyi benim için Münevver Ayaşlı’dır, Fatih Sâmiha Ayverdi’dir. Üsküdar deyince Mustafa Düzgünman’ı, Ahmed Yüksel Özemre’yi ve Niyazi Sayın’ı hatırlarım. Bu şahsiyetler, selefleri ve halefleriyle birlikte “Üsküdar Yârânı”dır. İşte semtin o müstesnâ sîmâlarından biri de şüphesiz ki kıymetli sanatkârimız, neyzen Niyazi Sayın’dı.

Yıllar önce Edebiyat Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği (ESKADER) olarak Fatih Ali Emirî Efendi Kültür Merkezi’nde üstâda takdim ettiğimiz plâketin ödül gecesinde buluşmuş, hasret gidermiştik. O gece çevresinde bir sevgi hâlesi oluşmuştu. Sonra Üsküdar Belediyesi onun için İslâm Araştırmaları Merkezi bahçesinde bir gece tertip etmişti. Niyazi Sayın’ın da iştirak ettiği gecenin sunucusu İncilâ Bertuğ’du. Dia gösterisini ise Fikret Bertuğ yapmıştı. Merhum Selahattin İçli, rahmetli Turgut Cansever, Sadettin Ökten, Hikmet Barutçugil, Mehmet Güntekin, Mustafa Fayda, Muhittin Serin, Sadrettin Özçimi, Mehmet

“Ney, bezm-i elestten kopuşun simgesi, ayrılık acısının terennümü, hicranın iniltisi, melâlin aksidir. Fırakların vuslatlara, teessürlerin sevinçlere, kederlerin hüznülere karıldığı benzersiz, nefesli ve kutlu bir vasıtadır ney.”

Âkif Aydın ve Ahmet Şahin geceye iştirak edenler arasındaydı. Bu programdan sonra Zeytinburnu Belediyesi de uzun süre devam ettirdiğim “Zeytinburnu’nun Ebedî Sakinleri” toplantılarının birini Tamburî Cemil’e ayırmıştı. O nezih gecede sanat dünyamızın yıldızları bir araya gelmişti. Niyazi Sayın, Necdet Yaşar, Uğur Derman, Aydın Yüksel ve diğer üstatlar... Kültür sanat dünyamızın yaşayan diğer şahsiyetlerine verildiği gibi Niyazi Sayın da Cumhurbaşkanlığı Büyük Kültür Sanat Ödülü’ne lâyık görülmüştü. Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan, hasta olduğu zaman da sanatkârimızı ziyaret etmişti. Ben de

Üsküdar'da son yıllarını geçirdiği tekkede kendisini ziyâret etmiştim. Bir süre sohbet etmiştik. Mütebessim, kalender, çelebi adamdı ve dostlarına misafirperverliği olağanüstüydü.

Son Hezarfenlerdendi

Niyazi Sayın bir 'ney efsanesi' olarak bilinirdi ama o aynı zamanda bir 'musikî dehâsı'ydı, müziğimizin birçok meselesini bilir, fikrini söylerdi. Mustafa Düzgünman gibi ebru üstadıydı. Âsûde geçirdiği hayatı bin bir güzellikle doluydu; bereketli ömründe sanatın şâhikasına erişmişti. Bulunduğu mekânlar bir şölene dönüşmüştür her zaman. Niyazi Sayın kelimenin tam mânâsıyla bir 'hezarfen'di, yani bin hünerliydi. Birçok sanat dalını en iyi, en mükemmel şekilde icrâ etmiş bir İstanbul beyefendisi olarak hafızalarda kaldı, gönüllere yerleşti. Ebru sanatkârı, fotoğraf ustası, tesbih sanatkârı, sedef kakmacı, elektronikçi, tornacı, gülcü, balıkçı ve yemek ustasıydı. Merhum şairimiz Memduh Cumhur bir toplantıda bize anlatmıştı. Bir gün Memduh Cumhur, Yılmaz Kafadar ve Ahmed Yüksel Özemre ile birlikte Niyazi Sayın'a yemeğe giderler. Nefis bir ciğer yemeği yapmıştır neyzenimiz. Üç misafir de buna şaşırınca Niyazi Sayın dostlarına tebessüm edip şöyle der: "Benim ciğer ustalığım ney ustalığımdan razıdır."

Binbir Hüner Sahibi

Niyazi Sayın kuşçuydu, kuş beslerdi, ağaç işlerinden iyi anlardı. Kilim dokumacılığına ziyâdesiyle meraklıydı. Ve tabî ki fevkalâde bir neyzendi. Ney'i en iyi üfleyen olmakla birlikte imal de etmiştir yıllar boyu. Bir ömür boyu iskân ettiği eski evi, birçok sanatın icrâ edildiği geniş bir atölye olarak hizmet vermiştir. Bir sergi, bir müze, bir kabul ve bir teşhir yeri olmuştur. Bir sanat merkezi vazifesi gören bu mekân, ebru, tesbih ve mûsiki odalarının bulunduğu bir saz ve söz bahçesi gibi görülmüştür. O güzel evde, kelâm ehli ve kalem erbabı buluşmuş, huzur sohbetlerinde bulunmuş, tatlı kelamlar ederek koyu muhabbetlerde bulunmuşlardı. Sayın'ın bu çok yönlülüğünü, merhum Necmeddin Okyay'a çok

benzetirim. O da bin bir hüner sahibiydi.

Mevlânâ'dan Günümüze Rûhun Sesi: Ney

Her sazın bizim mûsiki tarihimizde farklı ve özel bir yeri vardır, amenna! Ama ney'in değeri çok farklı ve üstündür. O âdetâ Mevlânâ'nın şahsiyetiyle, ulvî Mevlevîlik tarikatıyla özdeşmiş özge bir saz'a bürünmüştür. Sazdan öte rûhların sesi, kalplerin nefesi olmuştur. Ney, bezm-i elestten kopuşun simgesi, ayrılık acısının terennümü, hicranın iniltisi, melâlin aksidir. Firakların vuslatlara, teessürlerin sevinçlere, kederlerin hüznülere karıldığı benzersiz, nefesli ve kutlu bir vasıta dır ney. Nefsin terbiye edildiği bu mistik sazın dev sanatkârı Niyazi Sayın'ı, dostları, talebeleri ve kültür sanat camiası çok seviyordu. Onu ziyâret etmek, onunla birlikte olmak ahabına bir şifâ gibi iyi gelirdi. Bulunduğu iklimde mânevî bir sürûrun hâkim olması asla tesadüfî değildi. Zira o aşk, şevk adamıydı.

Ve Bir Diriliş Âni: Ezan-ı Muhammedî

Rumelili bir aileden gelen ve "Hürriyet Kahramanı" olarak bilinen Resneli Niyazi Bey'in akrabası olan Niyazi Sayın, doğma büyüme İstanbulluydu. 12 Şubat 1927 tarihinde Üsküdar'da doğdu. Üsküdar'da yetişti, evdeki gramofon, tambur ve kemençe nağmeleri arasında büyüdü. Tamburî Cemil Bey'i dinleyerek mûsiki dünyasını zenginleştirdi, ney'in yanı sıra ebruyla da ciddi olarak meşgûl oldu. Çocukluğunda resim yapan, ağaçları oyarak küçük heykeller üreten sanatkârımız, 1947 yılında dinlediği muhteşem bir ezanla sarsılır. Ebrunun son büyük üstatlarından Mustafa Düzgünman'ın okuduğu Ezan-ı Muhammedî, rûhunda büyük dalgalanmalar meydana getirmiştir. O günden sonra ebrunun dahi üstadı, attar Mustafa Düzgünman'la dostluğunu arttıran Niyazi Sayın, sazın hasını, sözün güzelini bilen ve dinleyen bir meclise dâhil olmuştur artık. Tasavvufu önce tadar, sonra da zerre zerre bünyesinde yaşamaya başlar. Bir süre sonra Mustafa Düzgünman'ın Üsküdar'daki meşhur attar dükkânında çalışmaya başlar. Böylece üstadıyla daha fazla birlikte olur ve kendisinden daha

çok istifade etme imkânı bulur.

İlk ney'i 4 Mart 1948 tarihinde Bâyezîd semtinden satın alan ve Yenikapı Mevlevihanesi Şeyhi Abdülbaki Dede'nin oğlu Neyzen Gavsî Baykara'nın 31 Aralık 1948 tarihinde başlangıç dersine oturan Niyazi Sayın, günümüzde ney üfleyen pek çok sanatçının da ilk hocasıdır. "Emin Dede'nin talebesi olan meşhur neyzen Halil Dikmen'in aziz talebesi olan Niyazi Sayın, 21 Ocak 1949 tarihinde bu hocadan ilk dersi alır. Kasımpaşa'da askerlik yaptığı sırada geceleri, Belediye Konservatuvarı'na devam eder, sanatı hiç ihmal etmez.

Bereketli ve Feyizli Bir Ömür

Gönlünü sanatın büyüklüğüne havasına kaptıran Niyazi Sayın'ı 1950'den sonra Üsküdar Mûsiki Cemiyeti'nin icrâ heyetinde görüyoruz. Cemiyet, zamanla radyoda konser verme imkânı bulur. Ve neyzenimiz, eski tabirle "ilk neşriyatı"nı Süleyman Erguner, Hurşit Ungay ve Kemal Batanay'la birlikte 12 Mayıs 1953 tarihinde yapar. İstanbul Radyosu'nun o devirdeki müdürü Dr. Nevzat Atlıç'dan davet alır. Radyonun kadrolu mensubudur artık. Birkaç yıl sonra Münir Nuredin Selçuk'un arzusu üzerine istifa ederek Belediye Konservatuvarı İcrâ Heyeti'nde görev alır.

Sanatkârımız, 13 yıl sonra İstanbul Radyosu'na "neyzen" olarak döner. Üniversitelerde hocalık yapar ve talebe yetiştirir. Amerika'ya gider ve Washington Seattle Üniversitesi'nde Tamburî Necdet Yaşar'la birlikte ders ve konser verir. Doğduğu semttten kopmayan Niyazi Bey vefalıdır, toprağına, mekânına ve hatıralarına sıkı sıkıya bağlıdır. Doğancılar'daki evinden uzun süre ayrılmamıştır. Kadirbilirdir, hocalarını hiç unutmamış, candan dostlarını ise bırakmamıştır. 1950'lerde Tamburî Cemil Bey'in Aksaray'daki evinin önünden tesadüfen geçerken binanın yıkıldığını görür. Bu duruma çok üzülür, kederlenir, hüzünlenir. Çocukluğunu hatırlar o an. Evdeyken dinlediği tambur ve kemençe sesi, köklü biçimde yüreğinde yer etmiştir zira. Bu tarihî evin tamamen yok olmasına gönlü razı olmaz. Hiç olmazsa birkaç parçasını kurtarmak ister. Evin kapısını, kapı tokmaklarını, pencere kafesini satın alıp kurtarır. Daha sonra evin kapısını kadim dostu Tamburî Necdet Yaşar'a hediye eder, pencere kafesi ve kapı tokmaklarını evinde uzun yıllar sergiler.

Dipnot

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Sevgisiz Bir Eğitim Kör ve Topaldır

“Geleceğin nesillerini başarılı ve sağlıklı yetiştirmede öğretmenin vereceği eğitimin yanında anne-babaların katılımı da gerekmektedir. Çocuğumuzun doğumu ile başlayan, okul öncesi rehberlikle desteklenen davranışlar, okul döneminde de sürdürülmelidir.”

Kâinatın özünde sevgi vardır. Eğitimde sevgi, bilgi ve ilgi üç temel ayakdır. Sevgisiz bir eğitim kör ve topaldır. Ruhsuz ve duygusuz insan modelinin topluma verdiği zararları hepimiz görüyoruz. Yüreğinde çocuk sevgisi olmayan, iyi bir öğretmen olamaz. Sevgi hamuru ile yoğrulan bir eğitimin meyveleri de sevgi ürünleri verir. Toplum sevgisizlikten çok çekiyor. Toplumsal kaynaşmayı sağlayacak en önemli unsur sevgidir. Birbirine sevgi ile bakmayan insanlardan fayda değil aksine zarar gelir. 80'li yılları toplum olarak unutmadık. Bir nesil sevgisizlik yüzünden binlerce genci heder etti. Bir öğrenciye güler yüzle bakmamız, hâl ve hatırını sormamız, ismi ile hitap etmemiz çocuğun rûh dünyasında çok güzel duygular uyandırır. Sevgi ile yetişen nesil, insanları sevgi ile kucaklar.

Çocuklarımızın karınlarını doyurmaktan ziyâde, kalplerini doyurmamızdır. Bu doyumu nasıl sağlamalı, kalpleri nasıl eğitmeliyiz? "Kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur." âyeti gereğince huzur, mutluluk ve güven arıyorsak, inançlı nesiller yetiştirmek zorundayız. Yıllardır çocuklarımızın yediğine, giydiğine çok dikkat ettik. Karınları doydu, bedenleri güzel elbiselerle donandı, ama bunlar yetmedi. Beden doydu, ama rûh doymadı. Yüreklerine sevgi tohumu ekemedik. Gönüllerine iman aşısı yapamadık ve rûhları aç kaldı, duyguları köreldi. Birkaç üniversite bitirdi, ama zulümde önde oldu. İnsanları aldattı, kandırmayı marifet saydı. Kısa yoldan zengin olmayı, hile ve oyunlarla mutlu olmayı denedi. Ama bunun fayda vermediğini de gördü. Maddeten doyuma ulaşıldı, ama insanlar mânen aç kaldı. Kalplerin eğitiminde iman, sevgi, saygı, hoşgörü, yardımlaşma, dostluk, birlik, beraberlik ve kardeşlik olmayınca sevgisiz bir toplum olduk. Okullarımızda öğretim yapıldı. Lüzumlu lüzumsuz onlarca kitapla bilgiler öğretilmeye çalışıldı. Öğretim yapıldı, ama en çok gerekli olan eğitim hangi oranda yapılabildi? Öğrenilen bilgiler, davranışa dönüştü mü? Okullarımızda yeterince eğitim vermedik mi? Ne yazık ki veremedik. Hâlâ da veremiyoruz. Amaç, çok bilgili insan mı, yoksa kendisine, ailesine, milletine faydalı bir insan mı yetiştirmek? Kalpler doyurulmadan huzur da güven de başarı da olmuyor. "Kendini bilen, Rabb'ini bilir." düstûru

ile kendi değerlerini bilen bir nesil için, bedenden daha çok kalpleri doyurulmalı.

Anne ve babalar önce kendilerini yetiştirmeli. İyi bir anne baba olmak için neler yapılmalı? Anne ve babalar çocuklarından önce kendilerini yetiştirmeli. Çocuk eğitimi konusunda yeterli ve doğru bilgilerle beslenmelidir. Bilmeyen insan faydalı olamaz. Kendisine faydası olmayanın, başkalarına faydalı olması düşünülemez. Doğru bilgiler olmadan yapılan bir eğitim, daha sonra telâfisi çok zor durumlara sebep olur. Değerli bir eğitimci "Çocuklar sözlerinizi değil izlerinizi takip eder." diyor. Anne-baba, çocukları için örnektir, önce kendi hata ve yanlışlarını düzelterek işe başlamalıdır. Geleceğin nesillerini başarılı ve sağlıklı yetiştirmede öğretmenin vereceği eğitimin yanında anne-babaların katılımı da gerekmektedir. Çocuğumuzun doğumu ile başlayan, okul öncesi rehberlikle desteklenen davranışlar, okul döneminde de sürdürülmelidir. Davranışlarımızı eleştirebilme cesaretini, hatalarımızdan dönebilme olgunluğunu gösterebilmeliyiz.

Çocuklarımızı söz dinleyen, itiraz etmeyen, yaramazlık yapmayan, kurallara uyan, oyun oynamayan bireyler olarak yetiştirmeye çalışmaktan vazgeçelim. Onları atak, girişken, soru soran, araştıran, inceleyen, sorumluluk alabilen, kendine güvenen, cesaretli, büyüklerin yanında söz alıp konuşabilen, hakkını arayan, itiraz edebilen fertler olarak yetiştirmeye çalışalım. Çocuğumuzun özelliklerini tanıyıp, hangi alanda çalışacağına kendisinin karar vermesi gerektiğini bilip, onun ilgi ve yeteneklerini öğrenip, ona yardımcı olmamız gerekir. Çocuklarımızın huy ve karakterlerini değiştirmeye yönelmeden, korkmadan, yılmadan çalışan, pes etmeyen, şaşırmayan biri olarak yetiştirmeliyiz. Çocuğumuzu yetiştirirken dünyanın en iyi okuluna bile göndersek, bizim sorumluluğumuz bitmemelidir. Eğitimin bir ekip çalışması olduğunun bilincinde olarak, anne-baba olarak okul ile iyi bir işbirliği içine girmemiz gerekir.

Dipnot

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Nasihah Takvimi

ARTIK CEBİNİZDE!

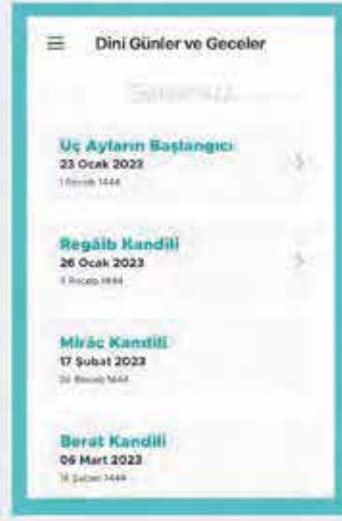
Nasihah Takvimi Mobil Uygulamasını Android ve iOS için indirebilirsiniz.

NASİHAT TAKVİMİ

Nasihah Yayınları tarafından hazırlanan Nasihat Takvimi'ni mobil telefonunuzdan takip edebilirsiniz.

- Namaz Vakitleri
- Bilgilendirici İçerikler
- Tebrik Kartları
- Dini Gün ve Geceler
- İmsakiye
- Kible Bul

HULÛSÎ AŞK

DİVÂN-I HULÛSÎ-İ
DÂRENDEVÎ'NİN SESİ

Divan Radyo

YAYIN HAYATINA
DEVAM EDİYOR

HALİL NECİPOĞLU

Divân
RADYO

www.divanradyo.com

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi Vakfı'nın yayın hizmetlerinden biri olan Divan Radyo yayın hayatına başladı. Radyomuzda Osman Hulûsî Efendi'nin Divân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eserinden ilahi ve şiir dinletileri başta olmak üzere dinî ve tasavvufî yayınlar yapılmaktadır. Radyomuzu web sayfamız üzerinden ve telefonunuza yükleyeceğiniz mobil uygulamalar ile dinleyebilirsiniz. İlginiz için teşekkür ederiz...

